

ATALANTA Üzleti Szakközépiskola

Polgári jogi alapfogalmak

Szerző: dr. Bednay Dezső
Budapest 2009-11

Tartalomjegyzék

Bevezetés

I. Témakör: A személyhez- és a szellemi alkotáshoz fűződő jogok **4.o.**

- 1) A polgári jog és a Polgári Törvénykönyv
- 2) A személyhez fűződő jogok általános jellemzői
- 3) A személyhez fűződő jogok fajtái
- 4) A személyhez fűződő jogok megsértésének következményei
- 5) Az iparjogvédelem területei
- 6) A szerzői jog

II. Témakör: A szerződések általános szabályai **22.o.**

- 1) A kötelelem fogalma
- 2) A szerződés fogalma, alakja, megkötése
- 3) Általános szerződési feltételek, „blankettaszerződések”
- 4) A szerződés tartalma, pénzszolgáltatás, kamat
- 5) A szerződés létszakaszai
- 6) A szerződés érvénytelensége
- 7) A szerződést biztosító mellékkötelezettségek (a szerződés megerősítésének eszközei)
- 8) A szerződésszegés
- 9) A szerződés megszűnése
- 10) A szerződő felek személyének változása

III. Témakör: Felelősség a szerződésen kívül okozott károkért, a kártérítés általános szabályai **50.o.**

- 1) A polgári jogi felelősség általános szabálya
- 2) A kártérítési felelősség egyes sajátos esetei

IV. Témakör: A kötelmi jog különös része (az egyes szerződések) **55.o.**

- 1) A Polgári Törvénykönyv általános és a különös részének viszonya
- 2) A szerződések fajtái
- 3) Az adásvétel és csere
- 4) A vállalkozási szerződés
- 5) A bérlet
- 6) A letéti szerződés
- 7) A megbízás

- 8) A megbízás nélküli ügyvitel
- 9) Ingyenes szerződések
- 10) A szállítási szerződés
- 11) A közüzemi szerződés
- 12) A mezőgazdasági termékértékesítési szerződés
- 13) Fuvarozás
- 14) Bizomány
- 15) Szállítmányozás
- 16) Bank- és hitelszerződések
- 17) Biztosítás
- 18) Lízing
- 19) Franchise
- 20) Koncesszió

Irodalomjegyzék

Bevezetés

A jogi asszisztens képzés tematikájában a „Polgári jogi alapfogalmak” tantárgy központi szerepet foglal el.

Tantárgyi követelmény az ún. alapozó jogi- és más társadalomtudományi tárgyak ismerete (pl. Jogi alaptan, Bevezetés az alkotmányjogba, Szociológia stb.).

A polgári jog, mint a legterjedelmesebb jogág nagy területet ölel át.

A Ptk. a személyekkel és tulajdonjoggal kapcsolatos területeit a jogi alaptan jegyzet tartalmazta, a hallgatók a későbbiekben a polgári jog egyes részterületeit külön tantárgyként ismerhetik meg (pl. ingatlanjog, kereskedelmi jog). Az öröklési jog témakör a szoros kapcsolódásra tekintettel „A családi jog” jegyzetben szerepel.

A tankönyv a jogi alaptanban már megismert „polgári jogi személyfogalom” és tulajdonjog kiegészítéseként tartalmazza a személyhez fűződő jogokat, és vázlatyszerűen ismerteti a szellemi tulajdon (szerzői jog, iparjogvédelem) szabályait.

A könyv legterjedelmesebb része a Ptk. kötelmi jog szabályainak ismertetése.

A Ptk. kötelmi jog részében itt tárgyalt szerződések közül néhány „sajátos (speciális) szerződésfajta” szorosan kapcsolódik a „Kereskedelmi jog” tantárgyi ismereteihez..

Ez a kiadvány terjedelmi okokból és a képzés jellegéhez igazodva természetesen nem nyújthat olyan átfogó ismereteket, mint a jogi egyetemi képzés hasonló stúdiumának tankönyvei.

Budapest. 2009 július

dr. Bednay Dezső
szerző

Polgári jogi alapfogalmak

I. Témakör: A személyhez- és a szellemi alkotáshoz fűződő jogok

1) A polgári jog és a Polgári Törvénykönyv

A *polgári jog* jogrendszerünk legterjedelmesebb jogága, mely számos részterületet (pl. társasági jog, szerzői jog, öröklési jog stb.) foglal magába.

A polgári jog alanya a jogalanyok legszélesebb köre lehet, hiszen vagyoni viszonyai minden jogalanynak lehetnek.

A polgári jog döntő részében gazdasági- vagyoni viszonyokat szabályoz.

A polgári jog a vagyoni viszonyokon túlmenően szabályozza a személyek személyhez fűződő jogainak védelmét is, melynek vagyoni és nem vagyoni vonatkozásai egyaránt vannak.

Ez utóbbi részterülethez kapcsolódik a szellemi alkotások joga, melynek alapvető keretszabályait is a Polgári Törvénykönyv tartalmazza.

A polgári jog jellemzője, hogy az érdekviszonyok folytán együttműködésre készített, egyenjogú és egymás mellé rendelt felek – kölcsönös előnyökre is épülő – vagyoni kapcsolatait szabályozza. Az egyenjogúság ebben a vonatkozásban azt jelenti, hogy egyik fél sem adhat utasítást a másiknak, tehát egyik félnek sincs joga a másik felet vállalt kötelezettségei teljesítésére önhatalmúlag kényszeríteni. Erre szolgál a bírói út, végső soron az állami eszközökkel történő kikényszerítés.

A polgári jog szabályainak jelentős része (általában a szerződésekre vonatkozó szabályok) diszpozitív jellegű.

A polgári jogviszonyok legfontosabb rendelkezéseit a kódexigényű **Polgári Törvénykönyv** (közismert rövidítéssel a **Ptk.**), **a többször módosított 1959. évi IV. törvény** tartalmazza. Megállapítható ez annak ellenére, hogy számos fontos polgári jogi jellegű szabály más, különálló jogforrásban található. A Ptk. alapvető jellegét azonban az is bizonyítja, hogy ezek a különálló, polgári jogi jellegű szabályokat tartalmazó jogforrások többségükben a Ptk.-t kifejezetten háttérjogszabályként nevezik meg. A számos módosítás ellenére a Ptk. alapvető szerkezete ma is változatlan.

A Polgári Törvénykönyv hat részből, s azon belül címekből, majd fejezetekből áll:

1. Bevezető rendelkezések (a polgári jog alapelvei);
2. A személyek (a polgári jog alanyai);
3. A tulajdonjog;
4. A kötelmi jog (szerződések);
5. Öröklési jog;
6. Záró rendelkezések (csak néhány hatályba léptető és értelmező §).

A felsorolt részek közül az első háromra a jogi alaptan jegyzet már kitért, az öröklési joggal majd a családjog stúdium keretében ismerkedhetnek meg. A jogi alaptan jegyzetben már megismert „polgári jogi személyfogalom” kiegészítéseként ez a jegyzet tartalmazza a személyhez fűződő jogokat, és vázaltszerűen ismerteti a szellemi tulajdon (szerzői jog, iparjogvédelem) legfontosabb szabályait.

A polgári jogi alapfogalmak jegyzet törzsanyaga a kötelmi jog (szerződések) témakör.

2) A személyhez fűződő jogok általános jellemzői

A személyhez fűződő jogok fogalma és a személyek polgári jogi védelme nem választható el az emberi jogok fogalmától és védelmétől. A személyek polgári jogi védelmének egyben az emberi jogok védelmét is jelentenie kell.

Az emberi jogok lényegében az egész emberiség által elfogadott személyiségi jogok is, melyeket nemzetközi szerződések rögzítenek. A nemzetközi emberi jogi egyezmények ugyanakkor szélesebb kört fognak át, mint az emberi személyiség védelme; tartalmaznak politikai és szociális jogokat is. A legfontosabb emberi jogi egyezmény az ENSZ által 1948-ban elfogadott Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozata. Az 1948. évi Nyilatkozaton alapul a Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya, amelyet 1968-ban fogadott el az ENSZ, s amely az alapvető emberi jogok tételes felsorolása. Ezt az Egyezségokmányt hazánkban az 1976. évi 8. tvr. hirdette ki és tette a belföldi tételes jog részévé.

Az emberi jogok védelme érdekében két nemzetközi bírósági fórumot állítottak fel:

- az Emberi Jogok Európai Bizottságát és
- az Emberi Jogok Európai Bíróságát.

Meghatározott eljárási feltételek teljesítése esetén ezekhez a fórumokhoz magyar állampolgárok is fordulhatnak a személyiségi jogok védelméért.

A Magyar Köztársaság Alkotmánya külön fejezetben állapítja meg azokat az alapvető jogokat és kötelezettségeket, amelyek hazánkban az embert megilletik, illetőleg terhelik.

Személyhez fűződő (személyiségi) jogok alatt azokat az abszolút szerkezetű alanyi jogokat értjük, melyeknél fogva mindenki – a törvények és mások jogainak korlátjai között – személyiségét, egyéni integritását minden irányban szabadon érvényesítheti és igényelheti azt, hogy őt ebben senki se háborítsa.

A személyiségi jogok összetettek, egyfelől védik az ember szubjektumát, szellemi értékeit (pl. a jóhírnév, a becsület, az emberi méltóság), másfelől védik az emberi személynek az anyagi formában megjelenő testi lényegét is (pl. testi épség védelme, képmás- és hangfelvétel védelme).

A személyhez fűződő jogok sérelmét jelenti különösen:

- magánszemélyek bármilyen hátrányos megkülönböztetése nemük, fajuk, nemzetiségük vagy felekezetük szerint;
- a lelkiismereti szabadság sérelme;
- a személyes szabadság jogellenes korlátozása;
- a testi épség, az egészség, valamint a becsület és az emberi méltóság megsértése;

- a jóhírnévhez, a magánlakás sértetlenségéhez, valamint a magántitok és a személyes adatok védelméhez való jog megsértése.

3) A személyhez fűződő jogok fajtái

A Ptk. a személyhez fűződő jogok megsértésének eseteit is csak példálózóan sorolja fel. Az általános felsoroláson túlmenően a könyv témája szükségessé teszi néhány "klasszikus személyiségi jog törvényi szabályozásának bemutatását.

a) a névviselés joga

Mindenkinek joga van a névviseléshez. A névviseléssel a természetes és a nem természetes személy célja is az, hogy magát másoktól elkülönítésre alkalmas módon megjelölje, s ekként biztosítsa, hogy a név alapján őt – és csakis őt – lehessen felismerni. A névviselés egyúttal kötelesség is. A hatósági eljárások során, a hatósági igazolványokban mindenkinek azt a nevet kell viselnie, amely az anyakönyv szerint őt megilleti. Ha valaki, az őt anyakönyv szerint megillető névtől el akar térni, akkor névváltoztatási kérelmet kell benyújtania a belügyminiszterhez.

A tudományos, irodalmi vagy művészeti tevékenység folytatására külön szabályok vonatkoznak. Tudományos, irodalmi, művészi vagy egyébként közszerepléssel járó tevékenységet – mások jogainak és törvényes érdekeinek sérelme nélkül – felvett névvel is lehet folytatni. A felvett név azonban mások jogait és törvényes érdekeit nem sértheti. A szerzői jog részletes szabályokat tartalmaz a felvett név használatáról; az erre vonatkozó igényt a szerzői jogvédő szervezetnél be kell jelenteni, pontosan megjelölve, hogy a szerző milyen felvett névvel hozza nyilvánosságra művét.

A tudományos, irodalmi vagy művészi tevékenységet folytató – ha neve összetéveszthető a már korábban is hasonló tevékenységet folytató személy nevével – az érintett személy kérelmére a későbbi „pályakezdő” saját nevét is csak megkülönböztető toldással vagy elhagyással használhatja e tevékenység gyakorlása során.

A névviselés joga lényegében tehát azt jelenti, hogy a jogszabály védi a már felvett nevet, egyben jogellenesnek tartja a jogosulatlan névhasználatot, valamint – meghatározott esetekben – az olyan név használatát is, amely más névvel összetéveszthető. Több szerző közös név alatt is szerepelhet a nyilvánosság előtt; e közös név ugyanolyan védelemben részesül, mint bármely felvett név.

A jogi személy nevének különböznie kell azoknak a korábban nyilvántartásba vett jogi személyeknek a nevével, amelyek hasonló működési körben és azonos területen tevékenykednek.

A jogi személy névválasztásával, névviselésével kapcsolatos elvárások egy részét jogszabály írja elő, más része, pedig a bírói gyakorlaton alapul. A jogirodalom a gazdálkodó szervezetek nevét, az ún. kereskedelmi név alatt jelöli. A kereskedelmi névnek fontos szerepe van az üzleti kapcsolatok, illetve a vevőkör kialakulásában. A kereskedelmi név sajátos értéket jelent. A kereskedelmi név védelmét a Ptk.-n túl más jogszabályok – így a védjegyoltalmi és cégjogi szabályok – is biztosítják.

A névviselési jog sérelmét jelenti különösen, ha valaki jogtalanul más nevét használja, vagy jogtalanul máséhoz hasonló nevet használ. A névviselés jogának megsértésében megmutatkozó személyiségi jogsérelem számtalan módon megvalósulhat. Megállapításában a

felróhatóságnak jelentősége nincs, azt csak a jogellenes névviseléssel okozott kár megtérítésére irányuló igény esetén kell vizsgálni.

b) a jóhírnévhez fűződő jog

A személyhez fűződő jogok védelme kiterjed a jóhírnév védelmére is.

Ha valaki más személyre vonatkozó, azt sértő valótlan tényt állít, híresztel vagy való tényt hamis színben tüntet fel, megsérti a törvény által védett jóhírnévhez való jogot.

A jóhírnév védelme a természetes és nem természetes személyekre egyaránt kiterjed. Megsértése – eltérő rendelkezés hiányában – felróhatóságtól, jó- vagy rosszhiszeműségtől függetlenül megállapítható. A jóhírnévhez fűződő jogot számtalan magatartás sértheti. *A hírnévrontás mástól szerzett ismeretek továbbadásával is megvalósulhat.* Ha valaki valamilyen mástól szerzett értesülést bármilyen módon továbbít (azaz híresztel), ugyanúgy megvalósíthatja az e törvényhely alá tartozó személyhez fűződő jogsérelmet, mint a saját tudomásán alapuló közléssel. A híresztelés megállapításának nem feltétele, hogy az értesülés széleskörű terjesztésére kerüljön sor, mint ahogy az ismételt vagy folyamatos továbbadás sem. A hírnévrontással megvalósuló jogsérelem megítélése kapcsán nincs jelentősége annak, hogy a híresztelő nem tudott az általa közöltek valótlanágáról és azt az általa megismerteknek megfelelően adta tovább, ugyanis híresztelésnek kell tekinteni más személy nyilatkozatának, állításának, tájékoztatásának a közlését, továbbítását, közreadását akkor is, ha híven közli más személynek valótlan nyilatkozatát (Legfelsőbb Bíróság Pf. IV. 20 427/1977.).

A hírnévrontás megállapítására a közlés tartalma ad alapot. Ekként csak *az olyan – valótlan és a személy hátrányos megítélésére alkalmas – közlés lehet hírnévrontó, amely valamilyen tényt állít, illetve valamilyen tényt fejez ki, nyíltan vagy burkoltan.*

Alapvetően tehát a tényállítás alkalmas a hírnévrontásra, akár nyílt (azaz kifejezett egyértelmű állítással) akár burkolt (például célozgatások, utalások) formában hangzik el, de megvalósulhat a teljes valóság megismeréséhez szükséges tények téves következtetésre indító csoportosításával is.

Az értékítélet (vélemény, bírálat, jellemzés) csak akkor eredményezheti a jóhírnév sérelmét, ha közvetlenül vagy közvetve tényállítást fejez ki, olyankor tehát, amikor valótlan tényállításokon alapszik, nyíltan vagy burkoltan ilyen tényállítást fejez ki, továbbá ha megtévesztő jellegű, téves következtetés levonására ad alapot (Legfelsőbb Bíróság P. törv. IV. 20.998/1977). A hírnévrontás sajátos esetben hallgatással is bekövetkezhet, pontosabban elhallgatás útján, amennyiben ez a magatartás alkalmas a valóság meghamisítására. Olyankor áll ez fenn, amikor valakiről (vagy valamivel kapcsolatban) nem közlik a teljes valóság megismeréséhez szükséges igaz tényeket, csupán azoknak egy részét és emiatt az érintettől alkotott értékítélet tévessé válik. Ennek klasszikus példája, ha tudatják, hogy egy személy ellen büntetőeljárás indult, de azt már nem, hogy az számára kedvezően (felmentéssel) zárult.

A hírnévrontást csak az objektív valóságnak meg nem felelő közlés valósíthatja meg. A jogsértés megállapításához szükséges e követelmény a valótlan tények továbbításán túl adott esetben bekövetkezhet a való tények közlésével is. Így akkor, amikor a valóságot a tények megtévesztő csoportosítása, az egyes tényálláselemek elhallgatása útján, vagy rejtett utalásokkal, félreérthető megfogalmazással stb. hamis színben tüntetik fel. Elképzelhető az is, hogy a szóbeli közléskor használt hangsúlyozás vezet a jogsértéshez.

Az értékítélet – azaz a való tényekből levont következtetés – nem vezethet a jóhírnév sérelméhez még akkor sem, ha mások nézeteivel ellentétes tartalmat hordoz.

A személyre vonatkozó, objektíve valótlan tényállítást kifejező közlés akkor eredményez jogsértést, ha alkalmas arra, hogy az érintett társadalmi megítélését hátrányosan befolyásolja. Ha a valótlan tényállítás a közmegítélés szempontjából jelentéktelen körülményre vonatkozott, ugyanúgy megalapozott a jogvédelem iránti igény, mint ha jelentős jogsérelem következett volna be. E körülményeknek a jogsérelemhez fűződő jogkövetkezmények alkalmazhatósága körében van csak jelentősége.

Gyakori, hogy a jóhírnevet sértő közlésre sajtó útján kerül sor. Ez széleskörű nyilvánosságot jelent, és az ilyen közléssel elért tömeghatás nagymértékben fokozza a sérelem súlyosságát. A törvény ezért a jogsértés e módját külön is nevesíti és a Pp. különleges eljárásjogi rendelkezéseivel együtt hatékony védelemben részesíti. A vonatkozó jogszabályok ugyanakkor csak az Alkotmány és a sajtóról szóló többször módosított 1986. évi II. törvény rendelkezéseivel összhangban értelmezhetők.

Ha valakiről napilap, folyóirat (időszaki lap), rádió, televízió vagy filmhíradó valótlan tényt közöl, vagy híresztel, illetőleg való tényeket hamis színben tüntet fel – a törvényben biztosított egyéb igényeken kívül – követelheti olyan közlemény közzétételét, amelyből kitűnik, hogy a közlemény mely tényállása valótlan, mely tényeket tüntet fel hamis színben, illetőleg melyek a való tények (helyreigazítás).

A helyreigazítást napilap esetében az erre irányuló igény kézhezvételét követő nyolc napon belül, folyóirat, illetőleg filmhíradó esetében a legközelebbi számban azonos módon, rádió, illetőleg televízió esetében pedig – ugyancsak nyolc napon belül – a sérelmes közléssel azonos napszakban kell közölni.

A sajtószabadság alkotmányos védelem alatt áll. Mindenkinek joga van tehát a sajtó útján közölni a nézeteit, alkotásait amennyiben azok nem sértik az alkotmányos rendet. Mindenkinek joga van arra is, hogy tájékoztatást kapjon szűkebb környezetét, hazáját, a világot érintő kérdésekben. A véleménynyilvánítás alkotmányban is rögzített szabadsága folytán az értékítélet, a bírálat önmagában nem jogsértő. A sajtó feladata e körben a hiteles, pontos és gyors tájékoztatásról való gondoskodás, amely – egyebek mellett – személyhez fűződő jogokat sem sérthet. Jogellenessé akkor válik csak, ha a bíráló túllépi a szabad véleménynyilvánítás határait. Az emberi méltóság az egyedi értékektől függetlenül minden embert megillet. Akinek a jóhírnevét megsértik az általános jogvédelmi eszközök igénybevétele mellett többletvédelemre is jogosult, nevezetesen követelheti a helyreigazítást.

c) A képmás és hangfelvétel védelme

Képmás vagy hangfelvétel nyilvánosságra hozatalához – a nyilvános közszereplés kivételével – az érintett személy hozzájárulása szükséges.

Ennek megfelelően a képmás és a hangfelvétel – mint az ember külső megjelenésének ábrázolása – a törvény védelme alatt áll, azzal kapcsolatban bármiféle visszaélés tilos. Ez nemcsak az engedély nélküli nyilvánosságra hozatal útján valósulhat meg, de – egyebek mellett – a felvétel készítésével is, ha valaki az érintett engedélye nélkül, illetéktelenül hatol be a személyiségi érdekkörbe, így például ha rejtett kamerával, titkos lehallgatással készít felvételt. Visszaélésnek minősül az engedéllyel készült felvétel rendeltetésétől eltérő célú felhasználása (így amikor a híradó számára készült tudósítás képeit reklám céljára használják), vagy adott esetben a nyilvánosságra hozatal módja is, amennyiben például az ábrázolt személy az által nevetségessé válik (BH1997. 578.).

A képmás vagy hangfelvétel nyilvánosságra hozataláról kizárólag az ábrázolt, illetve a felvételen szereplő személy jogosult dönten. A hozzájárulásban megnyilvánuló rendelkezési

jogosultság önálló, a felvétel készítésétől független jog. Önmagában tehát a film, fotó vagy hangszalag stb. készítéséhez adott hozzájárulás nem jelenti egyben a felhasználás engedélyezését is. Ez alól azonban számos kivétel akad, mikor is, a felvétel készítésére vonatkozó engedély a nyilvánosságra hozatalra is kiterjed. Annak megítélésében, hogy az adott esetben a fő szabály vagy a kivétel érvényesül-e, a felvétel készítés céljának, a társadalom életében kialakult gyakorlatnak, szokásoknak valamint a készítő vagy készítettő és az ábrázolt személy között lévő kapcsolatnak van döntő jelentősége. Így például egy élő televíziós műsor számára készülő filmfelvétel esetében a nyilvánosságra hozatalhoz való hozzájárulást is megadottnak kell tekinteni, ha az érintett ennek ismeretében engedi magát fényképezni és a sugárzásra vonatkozóan semmiféle nyilatkozatot nem tesz. A hozzájárulás nincs alaki szabály betartásához kötve, az tehát akár ráutaló magatartással is kinyilvánítható. A felhasználáshoz adott engedély kiterjesztően nem értelmezhető. A baráti körben, nyaraláskor készített fényképfelvétel például nem használható fel külön hozzájárulás nélkül reklám célokra, annak azonban nincs akadálya, hogy a készítő azokat a barátainak, munkatársainak megmutassa.

A képmás vagy hangfelvétel – a felvétel készítés körülményeitől függetlenül – jogszabály rendelkezése folytán, kivételesen hozzájárulás nélkül is nyilvánosságra hozható. Az eltűnt, valamint a súlyos bűncselekmény miatt büntetőeljárás alatt álló személyről készült képmást (hangfelvételt) nyomós közérdekből vagy méltánylást érdemlő magánérdekből a hatóság engedélyével szabad felhasználni.

A nyilvános közéleti eseményen (rendezvényen) résztvevő közéleti szereplő (például egy parlamenti ülésről szóló tudósítás kapcsán az országgyűlési képviselő) nem kifogásolhatja, ha hozzájárulása nélkül közli a sajtó a róla készült felvételt. Ezzel kapcsolatos a bírósági ítélezési gyakorlatban kialakult ún. tömegfelvétel fogalma. Ekként a képmás nyilvánosságra hozatalának tilalma nem vonatkozik a nyilvános eseményekről, rendezvényekről, táj- és utcarészletekről készült felvételekre, amikor tehát az ábrázolás módja nem egyéni, amikor a felvétel összhatásban örökíti meg a nyilvánosság előtt lezajlott eseményeket.

d) A személyes titok védelme

Személyhez fűződő jogot sért, aki a levéltitkot megsérti, továbbá aki magántitok, üzemi vagy üzleti titok birtokába jut és azt jogosulatlanul nyilvánosságra, hozza, vagy azzal egyéb módon visszaél.

A személyes titok fogalmába sorolható:

- a levéltitok,
- a magántitok,
- az üzleti titok,
- a hivatásbeli (foglalkozási) titok.

A személyes titok régóta ismert sajátos formája a **levéltitok**. A Ptk. alkalmazásában levélnek kell tekinteni minden zárt küldeményt. Aki a levélben szereplő titkokat jogosulatlanul nyilvánosságra hozza, vagy azokkal egyéb módon visszaél, személyhez fűződő titkot sért. A levéltitok megsértése megvalósulhat a levél illetéktelen megszerzésével, felbontásával de akként is, hogy azt a tartalmának megismerése érdekében jogosulatlan személy kezéhez továbbítják stb.

A **magántitok** legáltalánosabb fogalma: csak kevesek által ismert személyi, családi, vagyoni vonatkozású adat, melynek egy zárt körből való kikerülése sérti az adott személy érdekét.

A titokvédelem – különösen az **üzleti titok** vonatkozásában – számos jogszabályban megfogalmazódik. A tisztességtelen piaci magatartás és a versenykorlátozás tilalmáról szóló 1996. évi LVII. törvény szerint például:

Üzleti titoknak minősül a gazdasági tevékenységhez kapcsolódó minden olyan tény, információ, megoldás vagy adat, amelynek titokban maradásához a jogosultnak méltányolható érdeke fűződik, és amelynek titokban tartása érdekében a jogosult a szükséges intézkedéseket megtette.

Üzemi, illetve üzleti titoknak azok az ismeretek minősülnek, amelyek az adott üzemre, illetve üzletre vonatkoznak és illetéktelen személy általi ismeretük, az üzem zavartalan működését, illetve a megfelelő üzletmenetet veszélyeztetheti. Ide sorolhatók a szellemi alkotásként védelmet élvező titkok is (például know-how).

A személyes titok fontosabb fajtái a Ptk.-ban nem nevesített **hivatásbeli (foglalkozási) titok** például:

- az orvosi titok (az 1997. évi CLIV. törvény 138. §-a szabályozza)
- az ügyvédi titok (az ügyvédekről szóló 1998. évi XI. törvény 8. §-a szabályozza)
- az adótitok (az adózás rendjéről 1990. évi XCI. törvény 46. §-a érinti és
- a gyónási titok (a Katolikus Egyház belső szabályai taglalják).

A hivatásbeli titkok fogalmát a Polgári Perrendtartás bizonyítás című fejezete is érinti. A törvény szerint köteles megtagadni a vallomástételt az, akit foglalkozásánál vagy hivatásánál fogva magántitok-tartási kötelezettség terhel. A bíróság köteles figyelmeztetni a tanút kihallgatása előtt a hozzátartozói kapcsolaton és a magántitok-tartási kötelezettségen alapuló mentességi jogra. A tanúvallomás bizonyítékként nem értékelhető, ha a bíróság nem figyelmeztette a tanút mentességi jogára, illetve a mentességre való alapos hivatkozása ellenére vallomástételre kötelezte.

e) A magánlakás védelme

A törvény védi a magánlakáshoz és a jogi személy céljaira szolgáló helyiségekhez fűződő jogot. A magánlakáshoz és a jogi személy céljaira szolgáló helyiséghez való jog, sajátos helyet foglal el a személyhez fűződő jogok között. "Ez a jogosítvány ugyanis közvetlenül a tárgyasult valóságot védi és látszólag valamely materiális érték védelmét szolgálja. Közvetve azonban – nem vitathatóan – az emberi személyiség szabadságának, önmegvalósulása kiteljesedésének az egyik legfontosabb biztosítója..." (Petrik Ferenc: A személyiség jogi védelme KJK, 1992.). A magánlakás védelme alapvetően a személyiség érvényesülésének fizikai határait jelöli ki. A külvilágtól elkülönített területen belül a személy szabadon dönthet arról, hogy ki tartózkodhat a lakásban, illetve a személynek joga van a magánlakás zavartalan használatához.

A magánlakás "a magánszféra tárgyi kerete"-ként értelmezhető, ebből következik, hogy a magánlakás körébe sorolható minden helység, amely a magánszemély életvitelt biztosító tartózkodási helyéül szolgál (így egy lakókocsit használó számára is biztosított).

Nincs tehát jelentősége a használat jogcímének (az lehet tulajdon, bérlet, albérlet, szívességi használat stb. egyaránt), mint ahogy az ingatlan besorolásának, tehát annak sem, hogy lakó- vagy üdülő ingatlanról van-e szó. A védelem kiterjed a lakáshoz szervesen kapcsolódó bekerített helyre (kert) is.

A jogi személy céljára szolgáló helyiségnek az minősül, amely a tevékenységének megvalósítására szolgál. E helyiségek, a jogi személy működésének jellegétől függően több csoportra oszthatók. Egyes szervezetek esetében ugyanis a rendes működés feltétele, illetve velejárója, hogy helyiségeit a közönség szélesebb vagy kevésbé széles köre igénybe veheti (pl. bíróság, közintézmények, egészségügyi szervek stb.) Más szervezetek (pl. termelőüzem, egyesület stb.) működése a szabad bejárásban is megmutatkozó nyilvánosságot nem kíván. Ilyenkor alapvetően a jogi személy engedélyétől függő a belépés és benttartózkodás egyaránt.

f) A személyes adatok védelméhez való jog

A személyhez fűződő jogok viszonylag újabb területe a személyes adatok védelméhez való jog. A védelem fő indoka, hogy a személyes adatok az érintett beleegyezése nélküli gyűjtése, összekapcsolása, az érintett átvilágítását, személyiségprofil kialakítását tenné lehetővé.

Az Alkotmány 59. §-a szerint „A Magyar Köztársaságban mindenkit megillet a jóhírnévhez, a magánlakás sérthetlenségéhez, valamint a magántitok és **a személyes adatok védelméhez való jog.**” Az Alkotmány 61.§-a szerint pedig „A Magyar Köztársaságban mindenkinek joga van a szabad véleménynyilvánításra, továbbá arra, hogy a közérdekű adatokat megismerje, illetőleg terjessze.”

Kiemelkedő jelentősége miatt a személyes adatok védelméről és a közérdekű adatok nyilvánosságáról egy külön kógens törvény (1992. évi LXIII. törvény) is született.

A nyilvántartások – bármilyen technológiával készülnek is – végső soron hatalmat adnak a velük rendelkezni jogosultak kezébe. Az informatika lehetővé teszi az emberek egyszerű tárgyakként, adatokként való kezelését. A nyilvántartott adatok bővülése, ezek összekapcsolásának lehetősége olyan veszélyeket rejtett magában, mely ellen a jognak is fel kellett lépnie. A számítógéppel vagy más módon történő adatkezelés és adatfeldolgozás a személyhez fűződő jogokat nem sértheti.

A nyilvántartott adatokról tájékoztatást – az érintett személyen kívül – csak az arra jogosult szervnek vagy személynek lehet adni. Ha a nyilvántartásban szereplő valamely tény vagy adat nem felel meg a valóságnak, az érintett személy a valótlan tény vagy adat helyesbítését külön jogszabályban meghatározott módon követelheti.

Az adat általános meghatározása szerint megőrzésre érdemes tény (információ), de ennek nem kell feltétlenül számszerűnek lennie (pl. ujjlenyomat, arckép is adatnak minősül). Az adatok továbbítása valamilyen adathordozó segítségével történhet.

Az adat fajtái az 1992. évi LXIII. törvény szerint:

1. *közérdekű adat*: az állami vagy a helyi önkormányzati feladatot, valamint jogszabályban meghatározott egyéb közfeladatot ellátó szerv, illetve személy kezelésében lévő (ideértve a tevékenységére vonatkozó adatot is), a személyes adat fogalma alá nem eső adat.

A közérdekű adat kiadását főszabályként bárki kérheti, anélkül hogy abban közvetlenül érintett lenne.

A tájékoztatást egyszerűsíti, gyorsítja, ha az arra egyébként köteles szervek (minden állami, önkormányzati szerv) a tevékenységükre jellemző vagy a közérdeklődésre számot tartó más adatokat "hivatalból" nyilvánosságra hozzák, vagy más módon hozzáférhetővé teszik (pl.

Interneten). Az állami vagy helyi önkormányzati feladatok ellátását végző szervezeteknek kötelességük, hogy a tájékozódást segítsék. Ennek érdekében az általuk kezelt adatokat bárki számára hozzáférhetővé kell tenniük. Ez alól kivételt csak törvény tehet.

A minősített adat védelméről szóló 2009. évi CLV. törvény a korábban hosszú időn át alkalmazott államtitok és szolgálati titok fogalmakat megszüntette és az új törvényben a lehetséges maximális védelmi idők is lecsökkentek.

A törvény 2010. április 1-i hatálybalépése után a nemzeti minősített adat és a külföldi minősített adat kifejezések alkalmazandók.

Az információszabadság törvényi korlátai:

- a személyes adatok,
- a nemzeti minősített adat,
- a külföldi minősített adat,
- a belső használatra készült, illetőleg döntés-előkészítéssel összefüggő adatok,
- a bűnüldözési és bűnmegelőzési okokból visszatartott közérdekű adatok,
- az üzleti titok (ennek megismerésére a Polgári Törvénykönyvben foglaltak az irányadók).

2. *személyes adat*: a meghatározott természetes személlyel kapcsolatba hozható adat, az adatból levonható, az érintettre vonatkozó következtetés. A személyes adat az adatkezelés során mindaddig megőrzi e minőségét, amíg kapcsolata az érintettel helyreállítható;

Az információs önrendelkezési jog szükségképpen **az adattal érintett élő személyt illeti meg**. A személyes adatok esetén az alapvető szabály, hogy azok

csak akkor általánosan hozzáférhetők, ha erről törvény rendelkezik, vagy az érdekelt az adatok nyilvánosságához hozzájárult.

A meghalt személy adatainak védelméről, illetőleg a velük való rendelkezésről - az adattal vagy az adatkezeléssel összefüggő - külön jogszabályok szólnak (pl. Ptk., levéltári, anyakönyvi jogszabályok).

3. *különleges (ún. szenzitív, érzékeny) adat*

- a faji eredetre, a nemzeti, nemzetiségi és etnikai hovatartozásra, a politikai véleményre vagy pártállásra, a vallásos vagy más meggyőződésre,
- az egészségi állapotra, a kóros szenvedélyre, a szexuális életre, valamint a büntetett előéletre vonatkozó személyes adatok.

Az érzékeny, vagy szenzitív adatok a törvény fokozott védelme alatt állnak, vagyis ezen adatok kezelésére szigorúbb szabályok vonatkoznak. Ezek az adatok a nemzetközi gyakorlatban is fokozottabb törvényes védelemben részesülnek. Az esély- és jogegyenlőség, az egyenlő méltóság minden ember számára csak úgy biztosítható, ha a hátrányos vagy kivételes megkülönböztetésre lehetőséget nyújtó adatok kiszolgáltatásában a lehető legnagyobb mértékben meghagyjuk az egyén információs önrendelkezésének a jogát. Bizonyos esetekben a társadalom érdeke szükségessé teheti különleges adatok kötelező kezelését is (pl. bűnüldözés, közegészségügy).

Különleges adat akkor kezelhető, ha

- a) az adatkezeléshez az érintett írásban hozzájárul, vagy
- b) az nemzetközi egyezményen alapul, vagy azt törvény elrendeli.

Nemzeti minősített adat:

„a minősítéssel védhető közérdekek körébe tartozó, a minősítési jelölést az e törvényben, valamint az e törvény felhatalmazása alapján kiadott jogszabályokban meghatározott formai

követelményeknek megfelelően tartalmazó olyan adat, amelyről - a megjelenési formájától függetlenül - a minősítő a minősítési eljárás során megállapította, hogy az érvényességi időn belüli nyilvánosságra hozatala, jogosulatlan megszerzése, módosítása vagy felhasználása, illetéktelen személy részére hozzáférhetővé, valamint az arra jogosult részére hozzáférhetetlenné tétele a minősítéssel védhető közérdekek közül bármelyiket közvetlenül sérti vagy veszélyezteti, és tartalmára tekintettel annak nyilvánosságát és megismerhetőségét a minősítés keretében korlátozza; „

Külföldi minősített adat:

„az Európai Unió valamennyi intézménye és szerve, továbbá az Európai Unió képviselőjében eljáró tagállam, a külföldi részes fél vagy nemzetközi szervezet által készített és törvényben kihirdetett nemzetközi szerződés vagy megállapodás alapján átadott olyan adat, amelyhez történő hozzáférést az Európai Unió intézményei és szervei, az Európai Unió képviselőjében eljáró tagállam, más állam vagy külföldi részes fél, illetve nemzetközi szervezet minősítés keretében korlátozza;”

A belső használatra készült, valamint a döntés-előkészítéssel összefüggő adat - ha törvény másként nem rendelkezik -, a keletkezését követő harminc éven belül nem nyilvános. Kérelemre az adatok megismerését a szerv vezetője e határidőn belül is engedélyezheti.

Az üzleti, üzemi titok a magántitok tág értelemben vett általános fogalmi körébe tartozik. A közérdekű adatok megismerésével és nyilvánosságával összefüggésben az üzleti titok megismerésére a Polgári Törvénykönyvben foglaltak az irányadók. A közvagyonnal való gazdálkodásra vonatkozó adatok nyilvánosságra-hozatalát az üzleti titok védelme nem korlátozhatja. A Ptk. szerint üzleti titoknak azok az adatok, tények, információk minősülnek, amelyek esetében az alábbi hármas együttes feltétel megvalósul:

- az érintett gazdasági tevékenységhez kapcsolódnak,
- a jogosult jogszerű pénzügyi, gazdasági, piaci érdekét annak nyilvánosságra hozatala, vagy illetéktelenek általi megismerése és felhasználása sértené, vagy veszélyeztetné,
- és ez okból a jogosult a titokban tartás érdekében megtette a szükséges intézkedéseket.

A minősítés érvényességi ideje:

- a) „Szigorúan titkos!” és „Titkos!” minősítési szintű adat esetén legfeljebb 30 év,
- b) „Bizalmas!” minősítési szintű adat esetén legfeljebb 20 év,
- c) „Korlátozott terjesztésű!” minősítési szintű adat esetén legfeljebb 10 év

A minősítés érvényességi ideje új minősítési eljárás lefolytatásával rendkívül indokolt esetben meghosszabbítható. Az új minősítési eljárást az érvényességi idő lejárta előtt le kell folytatni. Az érvényességi idő elteltével az adat minősített jellege megszűnik. A minősítés megszűnése után az adat újból nem minősíthető.

A 2012 január 1-én az Alkotmány helyébe lépő Alaptörvény VI. cikke rendelkezik arról is, hogy a személyes adatok védelméhez és a közérdekű adatok megismeréséhez való jog érvényesülését sarkalatos törvénnyel létrehozott, független hatóság ellenőrzi. Az Alaptörvény ennek megfelelően megszünteti a külön adatvédelmi biztos (ombudsman) intézményt, és „az új kihívásokkal szembenézni képes hatóság” kialakításáról döntött. Az autonóm államigazgatási szervként működő hatóság neve - kettős feladatkörének megfelelően - a törvény szerint Nemzeti Adatvédelmi és Információszabadság Hatóság.

Az információs önrendelkezési jogról és az információszabadságról szóló 2011. évi CXII. évi törvény szabályainak többsége csak 2012. január 1-én lép hatályba, a végrehajtásáról szóló kormányrendelet sem készült még el, ezért ezeket a szabályokat a jegyzet még nem tartalmazza.

g) A kegyeleti jog

Az ember halálával jogképessége, személyisége megszűnik, tovább él azonban egyéniségének, tevékenységének hatása. A meghalt embernek a környezete, a társadalom tagjai tudatvilágában tovább élő hatását a jognak is védelmeznie kell. A kegyeleti jog tágabb értelemben mindenkit megillet, akinek emlékében az elhunyt él. Bizonyos jogosítványok gyakorlására azonban csak a Ptk. 685. § b) pontjában felsorolt hozzátartozók, a végrendeleti juttatásban részesítettek (örökös, hagyományos), illetve meghatározott feltételek mellett az ügyész jogosult.

A kegyeleti jog fogalmi körébe tartozik:

- a) a holttestről való rendelkezés,
- b) az elhunyt személy eltemetése, sírhelye,
- c) a halott emlékének megsértése elleni fellépés.

- a) a holttestről való rendelkezés

A holttest halál utáni sorsánál ütközik egymással a holttest háborítatlanságához fűződő egyéni érdek (pl. az elhunyt és a hozzátartozók vallási és pszichés fenntartásai), és a holttest „felhasználásához” fűződő közösségi érdek (pl. szerv- és szövetkivétel más emberek életének megmentése céljából, bűnügyi vagy tudományos célú vizsgálat igénye, mint például a nagy port felvert „Petőfi ügy”).

A holttest halál utáni sorsánál elsősorban az elhunyt kívánságát kellene figyelembe venni!

Az egészségügyről szóló 1997. évi CLIV. törvény 211. §-a szerint „Halottból szerv, illetve szövet eltávolítására átültetés céljából akkor kerülhet sor, ha az elhunyt életében ez ellen nem tett tiltakozó nyilatkozatot. Tiltakozó nyilatkozatot a cselekvőképes személy írásban (közokiratban vagy teljes bizonyító erejű magánokiratban), vagy – amennyiben írásbeli nyilatkozatot egyáltalán nem vagy csak jelentékeny nehézséggel tudna tenni – kezelőorvosánál szóban tehet. A cselekvőképtelen személy helyett tiltakozó nyilatkozatot törvényes képviselője tehet. A kezelőorvos a szerv, illetve szövet eltávolítására rendelkezésre álló időn belül köteles meggyőződni arról, hogy az elhunynál maradt-e tiltakozó nyilatkozat. *Amennyiben az írásbeli nyilatkozat az eltávolítására rendelkezésre álló időn belül nem kerül elő, illetve ilyet nem juttatnak el a kezelőorvoshoz, annak hiányát kell vélelmezni. A szervkivételhez való hozzájárulás vélelmezése a kiskorúakra nem terjed ki, esetükben a szerv- vagy szöveteltávolítás csak akkor kezdhető meg, ha ahhoz törvényes képviselője írásban hozzájárult. (Emlékeztetőül a vélelem egy jogszabály szerkesztési módszer, melynél a jog egy valószínű tényállást valónak fogad el, anélkül, hogy bizonyítva lenne. A vélelmek rendszerint megdönthetőek).*

- b) az elhunyt személy eltemetése, sírhelye

A tisztességes és méltó temetés, valamint a halottak nyughelye előtt a tiszteletadás joga mindenkit megillet az elhunyt személyére, vallási, illetőleg lelkiismereti meggyőződésére,

valamely faji csoporthoz tartozására, nemzeti-nemzetiségi hovatartozására, a halál okára vagy bármely más megkülönböztetésre tekintet nélkül.

A végső nyughely megválasztásában és a temetés lebonyolításában, az abban közreműködők és az eltemetettők, az elhunyt életében tett rendelkezésére figyelemmel kötelesek együttműködni. Az eltemetés módjára és helyére nézve az elhunyt életében tett rendelkezése az irányadó, amennyiben ez nem ró az eltemetető személyére aránytalanul nagy terhet. Az elhunyt életében tett rendelkezése hiányában az eltemetés módját és helyét az határozza meg, aki a temetésről gondoskodik. A sírnyitáshoz a temetési hely felett rendelkezni jogosult hozzájárulása szükséges. Nem kell hozzájárulás a nyomozó hatóság részéről kezdeményezett sírnyitáshoz, de az eljárásról a temetési hely felett rendelkezni jogosultat értesíteni kell.

c) a halott emlékének megsértése elleni fellépés.

„Mehalt személy emlékének megsértése miatt bírósághoz fordulhat a hozzátartozó, továbbá az a személy, akit az elhunyt végrendeleti juttatásban részesített. Ha a meghalt személy (megszűnt jogi személy) jó hírnevét sértő magatartás közérdekbe ütközik, a személyhez fűződő jog érvényesítésére az ügyész is jogosult (Ptk. 85. § 3. bek.). A társadalmi elvárásnak tesz eleget a jogszabály, amikor a meghalt személy emlékének megóvásáról a hozzátartozók, illetve végrendeleti juttatásban részesítettek kegyeleti jogának védelme útján gondoskodik.

4) A személyhez fűződő jogok megsértésének következményei

A személyhez fűződő jogokat nem sérti az a magatartás, amelyhez a jogosult hozzájárult, feltéve, hogy a hozzájárulás megadása társadalmi érdeket nem sért, vagy veszélyeztet. A személyhez fűződő jogokat egyébként korlátozó szerződés vagy egyoldalú nyilatkozat semmis. A személyhez fűződő jogok védelmére vonatkozó szabályokat a jogi személyekre is alkalmazni kell, kivéve, ha a védelem – jellegénél fogva – csak a magánszemélyeket illetheti meg.

A személyhez fűződő jogokat mindenki köteles tiszteletben tartani. E jogok a Ptk. védelme alatt állnak.

Akit személyhez fűződő jogában megsértenek, az eset körülményeihez képest a következő polgári jogi igényeket támaszthatja:

- a) követelheti a jogsértés megtörténtének bírósági megállapítását;
- b) követelheti a jogsértés abbahagyását és a jogsértő eltiltását a további jogsértéstől;
- c) követelheti, hogy a jogsértő nyilatkozattal vagy más megfelelő módon adjon elégtételt, és hogy szükség esetén a jogsértő részéről vagy költségén az elégtételnek megfelelő nyilvánosságot biztosítsanak;
- d) követelheti a sérelmes helyzet megszüntetését, a jogsértést megelőző állapot helyreállítását a jogsértő részéről vagy költségén, továbbá a jogsértéssel előállott dolog megsemmisítését, illetőleg jogsértő mivoltától megfosztását;
- e) kártérítést követelhet a polgári jogi felelősség szabályai szerint.

Általában bármely személyiségi sérelem megalapozhatja a fenti intézkedések bármelyikének alkalmazását. Nem kizárt az sem, hogy közülük több, együttesen érvényesüljön. Alapvetően az adott ügy körülményei (a jogsértés módja, nyilvánossága stb.) határozzák meg, hogy mikor, melyik, illetve melyek alkalmasak, illetve szükségesek a jogellenes magatartás nyomán kialakult helyzet helyreállítására, a sérelem kiküszöbölésére.

A személyhez fűződő jogok megsértésének lehetséges következményei közül különös jelentőséggel bír a kártérítési igény. A kártérítési igény vagyoni jellegén nem változtat, ha az érvényesítése személyhez fűződő jog megsértésén alapul, tehát a Ptk. általános szabályai (339.§) ilyenkor is alkalmazandóak.

A jogsértőtől a személyhez fűződő jogok megsértése esetén vagyoni és nem vagyoni kártérítés egyaránt követelhető.

Vagyoni kártérésre akkor van mód, ha a személyhez fűződő jogsérelem vagyoni károsodáshoz vezetett (például amikor egy művész a jogsértő kritika eredményeként elesett egy fellépési lehetőségtől, ilyenkor elmaradt haszon címén érvényesítheti igényét)

Nem vagyoni (immateriális) kártérítés megállapítására is sor kerülhet, ha a kárt okozó magatartás valamely személyhez fűződő jog megsértéséből származik.

A nem vagyoni kártérítés intézményénél nincs pénzben konkrétan meghatározható vagyoni kár. Nincs jelentősége annak sem, hogy melyik személyhez fűződő jog sérült, olyan-e amelyet a törvény külön nevesít vagy olyan, amely csak az Alkotmányból, az általános személyiségi jog tartalmából vezethető le.

A nem vagyoni kárnak természetes személy esetében "a személyiségi jog megsértése következtében az emberi személyiség testi vagy lelki életminőségének hátrányos megváltozása" tekinthető. Jogi személyek vonatkozásában pedig "az immateriális kár azt a hátrányt jelenti, amely a jogi személyt – a törvény biztosította – szabad akarat elhatározásában, tevékenység kifejtésében (autonómiájában) akadályozza vagy hátrányosan megváltoztatja a jogi személy társadalmi megítélését." (Polgári jog - Kommentár a gyakorlat számára, HVG-ORAC Lap-és Könyvkiadó Kft. 1997).

A kár bekövetkeztének vizsgálata tehát arra ad választ, hogy a felrótt magatartás eredményeként – adott esetben, a külvilágban is észlelhető módon – csökkent-e a személy testi vagy lelki életminősége, illetve hátrányosan változott-e a jogi személy autonómiája, értékelése. Amennyiben igen, tehát a személyhez fűződő jog megsértése nyomán valamilyen pótolandó hiány keletkezett, úgy megállapítható a nem vagyoni kár, és megalapozott az e tárgyú igény.

A nem vagyoni kártérítés lényegében nem más, mint kárpótlás az elszenvedett sérelemért. Mértéke ekként a jogsértés súlyához igazodik, melyről a bíróság mérlegeléssel dönt. Ennek során értékelni kell – egyebek mellett – a jogsértő magatartás módját, annak hatását, eredményét, továbbá a felróhatóság súlyát, valamint az érintett esetleges közrehatását is.

Így például növeli a kárpótlás összegét, ha

- a jogellenes magatartás több személyhez fűződő jogot is sértett,
- tartós, hosszú időn át fennálló esetleg végleges következménnyel járt, vagy
- az érintett tiltakozása ellenére ismétlődő cselekménnyel, magatartással valósult meg.

Ha a kártérítés címén megítélhető összeg nem áll arányban a felróható magatartás súlyosságával, a bíróság a jogsértőre, közérdekű célra fordítható bírságot is kiszabhat. E szabályok irányadók akkor is, ha a jogsértés tilos reklám közzétételével történt.

A jogkövetkezmények azzal szemben alkalmazhatók, aki a jogsértést okozta, vagy annak bekövetkeztében közrehatott.

A személyhez fűződő jogok természetéből következik, hogy ezeket a jogokat általában csak személyesen lehet érvényesíteni. Ez alól a szabály alól azonban vannak kivételek (ezek a cselekvőképtelen, az ismeretlen helyen tartózkodó és a meghalt személlyel kapcsolatosak).

A személyhez fűződő jogok védelmét a maga eszközeivel a polgári jogon kívül számos más jogág is biztosítja (pl. a büntetőjog).

5) Az iparjogvédelem területei

Az újkori gazdaságokban a materiális javak mellett egyre jelentősebb szerep jut az immateriális javaknak, s a gazdálkodó szervezetek vagyonának fontos része a szellemi tulajdon. A szellemi alkotások joga azokat a jogviszonyokat szabályozza, amelyek az új gondolatokat tartalmazó szellemi termékek létrehozásával és felhasználásával kapcsolatosak.

A szellemi alkotásokat a jogvédelem szempontjából két fő csoportra osztjuk: a szerzői jog és az iparjogvédelem területére.

Az iparjogvédelem körébe tartozik:

- a szabadalmi jogviszony (a találmányok jogvédelme 1995. évi XXXIII. törvény),
- a védjegyek és a földrajzi árujelzők oltalmáról (1997. évi XI. törvény),
- formatervezési minták oltalma (2001. évi XLVIII. törvény; a design, avagy dizájn jogi védelmének korábbi megnevezése jogunkban az "ipari minták" oltalma volt),
- a használati minta oltalma (1991. évi XXXVIII. törvény),
- a mikroelektronikai félvezető termékek topográfiájának oltalma 1991. évi XXXIX. törvény.

Az iparjogvédelem sajátossága, hogy az általa védett alkotás vagy megkülönböztető jegy, jellemzően csak külön eljárás (pl. szabadalmaztatás vagy lajstromozás) eredményeként nyer védelmet, és az iparjogvédelem egyes területeit külön törvények szabályozzák.

6) A szerzői jog

A szerzői jogi védelem tárgya

A szerzői jog a széles értelemben vett polgári joghoz tartozik, mert vagyoni és személyi viszonyokat rendez. Sajátosságai és számos különleges funkciója következtében mindazonáltal az idők során önálló, elkülönült jogterületté alakult. *A szerzői jogi védelem abszolút szerkezetű, negatív tartalmú kötelezettséget állító jogviszony, amely jellegében hasonló a tulajdonviszonyhoz.* Tárgya azonban szellemi alkotás, ami a szerző személyiségéhez kötődő jogosultságok elismerését és oltalmazását is igényli.

A magyar szerzői jogvédelem általános polgári jogi alapját a Ptk. „A személyek polgári jogi védelméről” szóló címénél találjuk.

A Ptk. miközben kimondja a szellemi alkotások e törvény általi védelmét, az ezen alkotások védelmére vonatkozó speciális szabályok megalkotását külön jogszabályokra bízta.

Az 1999. évi LXXVI. számot kapott legújabb szerzői jogi törvényünk fő célja az irodalmi, tudományos és művészeti alkotások védelme.

A szerzői jogi törvénynek az irodalmi művekre is vonatkozó általános szabályai irányadók a szoftverre is (az eltérő rendelkezéseket a törvény külön fejezetben fogalmazza meg).

Szerzői jogi védelem alá tartozik az irodalom, a tudomány és a művészet minden alkotása. Ilyen alkotásnak minősül például:

- az irodalmi (pl. szépirodalmi, szakirodalmi, tudományos, publicisztikai) mű,
- a nyilvánosan tartott beszéd,
- a számítógépi programalkotás (szoftver) és a hozzá tartozó dokumentáció,
- a színmű,
- a zenemű,
- a rádió- és a televíziójáték,
- a filmalkotás és más audiovizuális mű,
- a rajzolás, festés, szobrászat,
- a fotóművészeti alkotás,
- az iparművészeti alkotás és annak terve.

A szerzői jogi oltalom nem megjelenési formákhoz kötött, a védelmet a mű egyéni, eredeti jellege határozza meg. Önmagában valamely ötlet, elv, elgondolás, eljárás nem lehet tárgya a szerzői jogi védelemnek.

A szerzői jogi törvény kiterjed az előadóművészek, a hangfelvétel-előállítók, a rádió- és a televízió-szervezetek, valamint a filmelőállítók teljesítményeinek a védelmére is. E teljesítmények a szerzői művek felhasználásához kapcsolódnak, ezért honosodott meg a védelmükből eredő jogok megnevezéseként a **"szomszédos jogok"** vagy „kisjogok” kifejezés. A digitális technika térhódításából adódó egyre nehezebben kontrollálható felhasználási módok sajátos szerzői jogi szabályokat igényeltek ezen a területen. A szerzői jog a mű előállítóját, alkotóját védi, addig a szomszédos jogi jogosultak általában a szerzői mű közvetítői, előadói, vagyis ezek a személyek vagy szervezetek mintegy interpretálják a művet a nagyközönség felé. A szerzőt a vagyoni és a személyhez fűződő jogok teljessége illeti meg. Ezzel szemben a szomszédos jogi jogosultak csak a törvényben kifejezetten meghatározott engedélyezési jogokat gyakorolhatnak, és – az előadóművészeket leszámítva – a személyhez fűződő jogaik is korlátozottabbak. A szomszédos jogi jogosultak esetében a védelmi idő az előadás vagy mű(sor) forgalomba hozatalától, illetve sugárzásától számított 50 évig tart.

A szellemi alkotásoknak csak egy részét szabályozza a szerzői jog, pl. az iparjogvédelemre, illetve a Polgári Törvénykönyv által szabályozott szellemi alkotásokra (pl. know-how) már nem irányadó.

A szerzői jog azt illeti, aki a művet megalkotta (szerző). A szerzői státusz hazánkban, hasonlóan az európai jogokhoz, nem függ semmilyen külön nyilvántartásba vételi vagy más eljárás lefolytatásától. Ez az egyik alapvető különbség pl. a találmányok, védjegyek jogi védelmétől, amelyeknél a Szabadalmi Hivatal eljárása folytán válnak védetté e szellemi alkotások.

A szerző személyhez fűződő és vagyoni jogai

A szerzőt a mű létrejöttétől kezdve megilletik a szerzői jogok – a személyhez fűződő és a vagyoni jogok – összessége.

A szerző személyhez fűződő jogai:

1. A mű nyilvánosságra hozatalának joga,
2. A név feltüntetéséhez való szerzői jog,

3. A szerzői minőség elismeréséhez való jog,
4. A mű integritásához való jog (változtatás tilalma).

A szerző személyhez fűződő jogait nem ruházhatja át, azok másként sem szállhatnak át és a szerző nem mondhat le róluk.

A szerző vagyoni jogai:

A szerzői jogi védelem alapján a szerzőnek kizárólagos joga van

1. *a mű anyagi formában és nem anyagi formában történő bármilyen felhasználására és*
2. *minden egyes felhasználás engedélyezésére.*

Az anyagi formában való felhasználás jellegzetes eseteinek tekintik a többszörözést, a terjesztést és a kiállítást; a nem anyagi formában megvalósuló felhasználás módzatai pedig, a nyilvános előadás, a nyilvánosságához közvetítés, valamint az átdolgozás. A törvény eltérő rendelkezése hiányában a felhasználásra engedély felhasználási szerződéssel szerezhető.

Felhasználási szerződés alapján a szerző engedélyt ad művének a felhasználására, a felhasználó pedig köteles ennek fejében díjat fizetni. A felhasználási szerződés tartalmát a felek szabadon állapítják meg.

A felhasználási szerződésre vonatkozó rendelkezésektől egyező akarattal eltérhetnek, ha jogszabály az eltérést nem tiltja. A szerződés létrejöttéhez a feleknek a lényeges vagy a bármelyikük által lényegesnek minősített kérdésekben való megállapodása szükséges. Ha a felhasználási szerződés tartalma nem állapítható meg egyértelműen, a szerző számára kedvezőbb értelmezést kell elfogadni. A felhasználási szerződés csak kifejezett kikötés esetén ad kizárólagos jogot.

Amennyiben a felhasználó engedély nélkül, vagy díjfizetés nélkül használja fel a művet, a törvényben foglalt joghátrányok alkalmazhatók vele szemben, és ha ezzel vagyoni hátrányt okoz, bűncselekményt is megvalósít.

Ha e törvény másképp nem rendelkezik, a szerzőt a mű felhasználására adott engedély fejében díjazás illeti meg, amelynek – eltérő megállapodás hiányában – a felhasználáshoz kapcsolódó bevétellel kell arányban állnia.

A vagyoni jogok a törvényben meghatározott esetekben és feltételekkel átruházhatók, illetve átszállnak (pl. örökölhetők).

A vagyoni jogok átruházását, illetve átszállását lehetővé teszi a törvény az adattár, szoftver, a reklámozás céljára megrendelt mű, együttesen létrehozott mű, munkaviszonyból vagy más hasonló jogviszonyból folyó kötelezettség teljesítése alapján alkotott művek esetében.

A felsorolt körön kívül a vagyoni jogok hasznosítása a forgalomban, annak egyes részjogosítványainak átruházásával történik (pl. a regény írója felhasználási szerződésben engedélyezi a könyv kiadását, megfilmesítését).

Sajátos szabályok vonatkoznak a munkaviszonyban létrehozott szerzői művekre. Eltérő megállapodás hiányában a mű átadásával a vagyoni jogokat a szerző jogutódjaként a munkáltató szerzi meg, ha a mű elkészítése a szerző munkaviszonyból folyó kötelessége.

A szerzői jog korlátjai

A törvény a szerzői felhasználási jogok néhány korlátját is megállapítja. Ezek közül legjelentősebbek:

- a. a védelmi idő lejárt,
- b. a szabad felhasználás estei és
- c. a közös jogkezelés területe.

➤ **a védelmi idő**

A szerzői jogok a szerző életében és halálát követő év első napjától számított hetven éven keresztül részesülnek védelemben. A védelmi idő elteltével a felhasználó engedély és díjfizetés nélkül jogosult a felhasználásra, mivel a mű közkinccsé vált.

➤ **a szabad felhasználás:**

A szabad felhasználás körében a felhasználás díjtalan, és ahhoz a szerző engedélye nem szükséges. Csak a nyilvánosságra hozott művek használhatók fel szabadon.

A felhasználás a szabad felhasználásra vonatkozó rendelkezések alapján is csak annyiban megengedett, illetve díjtalan, amennyiben nem sérelmes a mű rendes felhasználására és indokolatlanul nem károsítja a szerző jogos érdekeit.

idézés

A mű részletét – az átvevő mű jellege és célja által indokolt terjedelemben és az eredetihez híven – a forrás, valamint az ott megjelölt szerző megnevezésével bárki idézheti.

oktatási célú felhasználás

Nyilvánosságra hozott irodalmi vagy zenei mű részlete, vagy kisebb terjedelmű ilyen önálló mű iskolai oktatási célra, valamint tudományos ismeretterjesztés céljára a forrás és az ott megjelölt szerző megnevezésével átvehető. Átvételnek minősül a mű olyan mértékű felhasználása más műben, amely az idézést meghaladja.

Magáncélú másolás

A magáncélú másolás a szabad felhasználás legerjedtebb formája.

Magáncélra bárki készíthet a műről másolatot, ha az jövedelemszerzés vagy jövedelemfokozás célját közvetve sem szolgálja. E rendelkezés nem vonatkozik a szoftverre és a számítástechnikai eszközzel működtetett adattárra, az építészeti műre, a műszaki létesítményre valamint a mű nyilvános előadásának kép- vagy hanghordozóra való rögzítésére. A szoftver magáncélú másolása nem tekinthető szabad felhasználásnak, ezért engedély kell hozzá!

Szabad felhasználásnak minősül egy könyv részeinek fénymásolása, de teljes könyv, továbbá a folyóirat vagy a napilap egésze magáncélra is csak kézírással vagy írógéppel másolható. A magáncélú másolás következtében kieső szerzői jogi bevételek „pótlásaként” a magyar szabályozás bevezette az ún. reprográfiai jogdíjat (az üres hang és képhordozók utáni jogdíjfizetési kötelezettség) és az üres kazetta díjat (az üres hang és képhordozók utáni jogdíjfizetési kötelezettség).

Művek szabad előadása

Ha az előadás jövedelemszerzés vagy jövedelemfokozás célját közvetve sem szolgálja, és a közreműködők sem részesülnek díjazásban, a művek meghatározott esetekben a szabad felhasználás körében előadhatók (pl. műkedvelő művészeti csoportok előadásán, iskolai oktatás és ünnepély céljára, magánhasználatra, alkalmoszerűen tartott zártkörű összejöveteleken).

➤ a közös jogkezelés területe:

Felhasználási szerződést egyedileg kell kötnie a leendő felhasználónak a szerzővel vagy szerzői jogosulttal. Bizonyos esetekben az engedélyre egyáltalán nincs szükség (pl. a védelmi idő lejártá után, vagy a szabad felhasználás esetén), míg más esetekben főleg az egyedi engedélyezés nehézségei miatt, a felhasználó egyedi engedély nélkül, csupán meghatározott jogdíj megfizetése ellenében jogosulttá válik a felhasználásra. A díjigény érvényesítése ilyenkor általában közös jogkezelés keretében történik. *A szerzői művek és a szomszédos jogi teljesítmények fajtáinak minden egyes felhasználását nem lehet a szerző és a mű leendő felhasználója által aláírt egyedi szerződésekhez kötni.* Ha nagyszámú felhasználó használ egy adott művet, előadást, lényegében azonos időben, az engedélyezési jogok vagy díjigények érvényesítését számos gyakorlati nehézség akadályozza. Bár a szerzői jogok közös kezelése világszerte a zenei területen vált valójában elterjedté és ezáltal közismertté, ám a vizuális művészetek másodlagos felhasználásainak tömegessé válásával, ezen területeken is egyre inkább általános érvényűvé válik a jogkezelők működése. A törvény megszabja, hogy országosan csak egy-egy szervezet képviselheti az irodalmi és zenei művek, egyéb alkotóművészi alkotások, filmalkotások, előadóművészi teljesítmények és a hangfelvételek tekintetében fennálló jogok jogosultjait. Hazánkban a legismertebb közös jogkezelést végző szervezet az ARTISJUS Magyar Szerzői Jogvédő Iroda Egyesület, mely az irodalmi és zenei szerzőket érintő közös jogkezelést végzi.

A közös jogkezelés önmagában nem gazdasági-vállalkozási tevékenység, célja nem az, hogy a közös jogkezelő abból nyereséghez jusson, illetve vagyont szerezzen

A közös jogkezelő szervezet – a felhasználás jogosításának feltételeként – adatszolgáltatást írhat elő a felhasználó részére az általa felhasznált művek, illetve szomszédos jogi teljesítmények vonatkozásában.

A szerzői jogok megsértését több jogág is szankcionálja. A szerzői jog megsértésének polgári jogi (kártérítés is) és büntetőjogi következményei egyaránt lehetnek. A Btk. a szerzői és szomszédos jogok megsértése bűncselekményénél a gondatlan elkövetést is büntetni rendeli.

II. Témakör: A szerződések általános szabályai

1) A kötelem fogalma

A Ptk. IV. részének címe: a kötelmi jog. A kötelem szó a ma is használt kötelezettség szavunk régies formája. A kötelem meghatározott és egymással mellérendelt viszonyban álló jogalanyok között fennálló (relatív szerkezetű) polgári jogviszony, amely alapján a kötelezett valamilyen vagyoni értékű szolgáltatást köteles teljesíteni, a jogosult pedig, ezt a teljesítést követelheti. „A jog mintegy köteléket fon a kötelezett személye köré, s ezt a jogosult kezébe adja avégből, hogy ezzel a másikat valaminek a tevéseire vagy abbahagyására kényszeríthesse” (Szladits Károly).

A különböző kötelem keletkeztető tények közül a leggyakoribbak:

- a szerződés;
- a szerződésen kívüli jogellenes károkozásból keletkező felelősség;
- a jogalap nélküli gazdagodás (pl. a tartozatlan fizetés, téves átutalás esete).

A felsorolt kötelem keletkeztető tények közül legnagyobb szerepe kétségtelenül a leggyakrabban előforduló szerződésnek van.

2) A szerződés fogalma, alakja, megkötése

A szerződés két vagy több személy jogi hatást kiváltó, kölcsönös és egybehangzó akaratnyilatkozata.

Az egybehangzó akaratnyilatkozathoz fűződik a joghatás; a szerződésből kötelezettség keletkezik a szolgáltatás teljesítésére és jogosultság a szolgáltatás követelésére.

Az akaratnyilatkozat a felek szabad döntésének a következménye, ezért a felek között mellérendeltségi jogviszony van. Kivételes esetben az akaratnyilatkozat szabadsága nem, illetve csak korlátozottan érvényesül; jogszabály a szerződés kötését kötelezővé is teheti.

A teljes egyetértés követelménye azonban nem jelenti azt, hogy a feleknek minden részletkérdésben okvetlenül meg kell állapodniuk.

A szerződés létrejöttéhez elegendő, ha a megegyezés a lényeges kérdésekre kiterjed.

Lényegesnek minősülnek, ezért feltétlenül meg kell állapodni a következő kérdésekben:

- meg kell állapodni a szerződés tárgyában (általában ideértve a szolgáltatás mértékét és mennyiségét is);
- lényeges mindaz, amit jogszabály az egyes szerződésfajták taglalásánál fő kötelezettségnek minősít;

- lényeges mindaz, amit bármelyik szerződő fél annak minősít.

Nem szükséges viszont megállapodni olyan kérdésekben, melyet jogszabály rendez.

A szerződési nyilatkozatot vita esetén úgy kell értelmezni, ahogyan azt a másik félnek a nyilatkozó feltehető akaratára és az eset körülményeire tekintettel a szavak általánosan elfogadott jelentése szerint értenie kellett.

Ha az általános szerződési feltétel, illetve a fogyasztói szerződés tartalma az értelmezés alkalmazásával sem állapítható meg egyértelműen, a feltétel meghatározójával szerződő fél, illetve a fogyasztó számára kedvezőbb értelmezést kell elfogadni.

Az értelmezés során ugyanakkor nem hagyható figyelmen kívül a felek személye, szakmai végzettsége, műveltsége stb. sem.

A nyilatkozó feltehető akaratának tartalmát a bírói gyakorlat az adott jognyilatkozattal kielégíteni kívánt - gazdaságilag is ésszerű - érdek szem előtt tartásával határozza meg.

Ha valaki jogáról lemond, vagy abból enged, nyilatkozatát nem lehet kiterjesztően értelmezni. A szerződés megtámadásának jogáról való lemondás esetén a bírósági gyakorlat megköveteli azt is, hogy a nyilatkozatból kitűnjék, miszerint a jogosult a megtámadás jogáról tud és ennek ellenére a szerződés fenntartását választja.

A szerződési szabadság elve alapján a szerződő felek szabadon dönthetnek abban:

- kívánják-e szerződést kötni (kötési szabadság);
Szűk körben a jog szerződéskötési kötelezettséget is előírhat (ez jellemzően a speciális vagy monopol helyzetben lévő szolgáltató szervezeteket terheli.
(például a törvényben meghatározott feltételek mellett a biztosítót a gyógyászati segédeszköz ártámogatással való forgalmazására szerződéskötési kötelezettség terheli **BH2007. 406.**)
A szerződéskötési kötelezettség körében, ha a felek nem állapodnak meg, a bíróság - jogszabály eltérő rendelkezése hiányában - a szerződést létrehozhatja és tartalmát megállapíthatja. Nem hozza létre a bíróság a szerződést, ha a szerződéskötésre kötelezett fél bizonyítja, hogy a szerződés teljesítésére nem képes, vagy a szerződés teljesítése nemzetgazdasági érdeket sértene.
- kivel akarnak szerződést kötni (partnerválasztási szabadság);
- milyen fajta szerződést kívánják kötni (típusszabadság elve);
- milyen tartalommal akarnak szerződést kötni (tartalmi szabadság).

A szerződési szabadság elve polgári jogunkban nemcsak a szerződéskötési szabadságban fejeződik ki, hanem abban is, hogy a felek szabadon dönthetnek a szerződés tartalmát illetően is. A szerződési jogunk a típusszabadság elve alapján áll, így a felek szerződése több szerződéstípus elemeit is tartalmazhatja (vegyes szerződés), a szerződés tartalmát a felek szabadon állapíthatják meg.

A vegyes szerződések közül talán leggyakrabban az ajándékozással vegyes adásvétel és az adásvételi elemeket is tartalmazó vállalkozás fordul elő. Jogvita esetén a bíróság nem a felek által a szerződés típusaként meghatározott név, hanem a szerződés tartalma alapján fogja eldönteni, hogy milyen szerződésre vonatkozó rendelkezéseket lehet figyelembe venni.

A feleknek joguk van ahhoz, hogy a szerződésekre vonatkozó rendelkezésektől egyező akarattal eltérjenek, feltéve, hogy ezt jogszabály nem tiltja. A szerződésre vonatkozó szabályok ezért általában csak akkor alkalmazhatók, ha a felek eltérően nem állapodnak meg. Kivételesen előfordul, hogy jogszabály bizonyos szerződési kikötéseket kötelezővé tesz, és ezek akkor is a szerződés tartalmává válnak, ha azokat a felek nem foglalják bele a szerződésbe (pl. kötelező jótállás, hatósági ár stb.). A hatálybalépése előtt megkötött szerződések tartalmát jogszabály csak kivételesen változtathatja meg.

A szerződésben jogosultságok és kötelezettségek állnak egymással szemben. A szerződésnek ebből a jellegéből következik, hogy a megállapodásban meg kell határozni azt a szolgáltatást (a szerződés tárgyát), amelyre a kötelezettség irányul, s amelyre vonatkozóan a másik felet jogosultság illeti meg. A szolgáltatásnak tehát mindenképpen meghatározhatónak kell lennie. A szerződésben kikötött szolgáltatás valamely dolog adására, tevékenységre, tevékenységtől való tartózkodásra vagy más magatartásra (pl. tűrés) irányulhat.

A lehetetlen szolgáltatásra irányuló szerződés semmis. A lehetetlenség itt az objektív (fizikai) lehetetlenség mellett az ún. jogi lehetetlenséget (jogszabályba ütköző szerződés) is jelentheti.

A felek titkos fenntartása vagy rejtett indoka a szerződés érvényessége szempontjából közömbös.

A színlelt szerződés semmis; ha pedig, az más szerződést leplez, a szerződést a leplezett szerződés alapján kell megítélni.

Jogszabály meghatározhatja a szerződés egyes tartalmi elemeit, és kimondhatja, hogy ezek a szerződésnek akkor is részei, ha a felek eltérően rendelkeznek. Ha a szerződés megváltozott tartalma bármelyik fél lényeges jogos érdekeit sérti, a fél kérheti a bíróságtól a szerződés módosítását, vagy – ha jogszabály másként nem rendelkezik – a szerződéstől elállhat. Lehetséges, hogy a szolgáltatás tárgyára hatósági árat állapítanak meg. Általánosságban megállapítható, hogy a hatósági ár az irányadó, ha a felek a szerződésben az árban nem állapodtak meg, valamint akkor is, ha a törvény megsértésével más árban állapodtak meg.

A szerződéseket tartalmuknak megfelelően, a megszabott helyen és időben, a megállapított mennyiség, minőség és választék szerint kell teljesíteni. A szolgáltatásnak alkalmasnak kell lennie arra, hogy azt rendeltetésének, illetőleg a szerződésben kikötött vagy egyébként a szerződéskötéskor a jogosult által ismert célnak megfelelően lehessen használni.

A teljesítés helye a kötelezett lakóhelye, illetőleg székhelye, kivéve, ha jogszabály eltérően rendelkezik, a szolgáltatás tárgyából vagy rendeltetéséből más következik, a szolgáltatás tárgya a felek által ismert más helyen van. Ha a teljesítés ideje nincs meghatározva, bármelyik fél a másik fél egyidejű teljesítését követelheti. Ingyenes szerződés esetében a jogosult a kötelezettet a teljesítésre bármikor felhívhatja. Osztható szolgáltatás esetén a jogosult részteljesítést is köteles elfogadni, kivéve, ha a szerződésben kizárta, vagy az lényeges érdekét sérti.

A felek megállapodhatnak abban is, hogy későbbi időpontban kötnek egymással szerződést. Ezt a Ptk. előszerződésnek nevezi. Az előszerződés alapján a felek kötelesek a szerződést megkötöni.

Előszerződés kötése esetén bármelyik fél a szerződés megkötését csak kivételesen és akkor tagadhatja meg, ha bizonyítja, hogy az előszerződés létrejötte után beállott körülmény folytán a szerződés teljesítésére nem képes, illetőleg a szerződés megkötése nemzetgazdasági érdeket sértene, vagy, ha e körülmény alapján a szerződés megkötése után elállásnak vagy felmondásnak lenne helye. E kivételes esetekben már nem fűződik jogilag támogatott érdek a szerződés megkötéséhez. Az előszerződést az adott szerződésre előírt alakban kell megkötöni.

A szerződés módosítása

Ha a jogszabály kivételt nem tesz, a megkötött szerződést a felek közös megegyezéssel bármikor módosíthatják. A tartalmában vagy jogcímében megváltozott szerződésnek a módosítással nem érintett része változatlan marad. A felek a szerződést egyezséggel is módosíthatják. Egyezés esetén a felek a szerződésből eredő vitás vagy bizonytalan kérdéseket közös megegyezéssel úgy rendezik, hogy kölcsönösen engednek egymásnak. A tartós jogviszonyt eredményező szerződések esetén (pl. egy határozatlan időre kötött bérleti szerződés) a bíróságtól is lehet a szerződés módosítását kérni, ha a szerződéskötést követően beállott körülmény folytán a szerződés valamelyik fél lényeges jogos érdekét sérti.

Azokat az akaratnyilatkozatokat, melyek valamilyen meghatározott jogi hatás elérését célozzák, jogügyletnek nevezzük.

A szerződések mindig legalább kétoldalú (esetenként többoldalú, pl. a társasági szerződések többsége) jogügyletek. Ritkábban előfordulhat, hogy egyoldalú nyilatkozatból is jogosultság keletkezik egy szolgáltatás követelésére (p. díjkitűzésnél). Az ilyen egyoldalú jogügyletek fogalmilag ugyan nem nevezhetők szerződésnek, de rájuk is megfelelően alkalmazni kell a szerződésekre vonatkozó szabályokat.

A szerződés alanya a polgári jog bármely alanya lehet. Azt, aki a szerződés folytán valamilyen szolgáltatással tartozik, kötelezettnek, aki a szolgáltatást követelheti, jogosultnak nevezzük; a kötelemben szereplő alanyokat együttesen – a polgári eljárásjogi szóhasználat hatására – feleknek is nevezik. Egyes szerződésfajtáknál a felek az illető szerződésfajta jellemző külön elnevezést is kaptak. Így például adásvételnél: eladó és vevő, vállalkozásnál: megrendelő és vállalkozó stb. A szerződések visszterhessége következtében gyakori eset, hogy ugyanaz a szerződő fél egy személyben jogosult is és kötelezett is, a kötelezettséget ugyanis általában valamely követelés ellenében vállalják el.

A szerződés alakja, a szerződési ajánlat és az elfogadása általában bármilyen módon (szóban, telefonon levélben, faxon, Interneten stb. és ráutaló magatartással) létrejöhet.

A szerződési akarat kifejezését, a szerződés alakját három csoportba szokták sorolni, így beszélhetünk:

- szóban,
- írásban és
- ráutaló magatartással (pl. önkiszolgáló bolti vásárlás) kötött szerződésekről.

Főszabály, hogy a szerződés létrehozása nincs meghatározott alakhoz kötve, tehát nem csak az írásban kötött megállapodás minősül szerződésnek!

A felek – ha jogszabály alakszerűséget nem kíván – szerződési akaratukat bármilyen formában (szóban, írásban, de ráutaló magatartással is) kifejezhetik.

Ha a megállapodás bizonyítható, a joghatás attól függetlenül bekövetkezik, hogy a felek milyen alakban fejezték ki akaratukat. Az írásban tett nyilatkozat rendkívül megkönnyíti a bizonyítást, ezért az üzleti életben a fontosabb szerződéseket rendszerint akkor is írásba foglalják, ha jogszabály erre nem kötelezi a feleket.

Jogszabály meghatározott szerződésfajtákra írásbeli formát ír elő (pl. biztosítási szerződés, ingatlan adásvételi szerződés stb.) ilyenkor a más alakban kötött szerződés semmis. Az alakilag hibás szerződést az sem teszi érvényessé, ha utólag írásba foglalják. Az alakhi

későbbi kijavítása (pótlása) nem hat vissza a szerződéskötés idejére, hanem legfeljebb új szerződést keletkeztet.

Az írásbeli forma lehet:

- egyszerű írásbeli forma;
- minősített írásbeli forma (két tanú aláírása is szükséges, más esetekben ügyvédi ellenjegyzés is előírás);
- közokirati forma (bíróság, közjegyző vagy más állami hatóság által kiállított okirat). A közokirati forma a leghitelesebb okirat, amely pótolja az egyszerű vagy minősített írásbeli alakot is.

A nemzetközi kereskedelmi kapcsolatok bővülése, az információ áramlás új technikai lehetőségei és az Internet rohamos térhódítása következtében a szerződések körében egyre nagyobb jelentőséget kap *az elektronikus kereskedelem*. Az elektronikus kereskedelmi szolgáltatások, valamint az információs társadalommal összefüggő szolgáltatások egyes kérdéseit a 2001. évi CVIII. törvény rendezi.

Az elektronikus üzenetküldés egyre tömegesebbé válásának egyik következményeként igény merült fel arra, hogy elektronikus formában joghatást kiváltó üzenetet is lehessen küldeni (pl. szerződéses ajánlat, illetve annak elfogadása, teljesítés igazolása). Ehhez azonban szükséges, hogy az így kapcsolatba kerülő felek hitelesen megállapíthassák, kitől származik az üzenet és annak tartalma nem változott-e a feladás óta. Ezt a funkciót a papíralapú írásos szerződéskötéseknél az aláírás tölti be. Az elektronikus formában lévő iratra is rá lehetett ugyan írni annak a nevét, aki a nyilatkozatot adta, de ennek nem volt olyan bizonyító ereje, mint a kézírásos aláírásnak.

Az aláírás hitelességéhez a technológiai feltételek biztosítása mellett ennek jogi háttérét is meg kell teremteni, hiszen számos jogszabály ír elő bizonyos jogügyletekhez írásos formát.

Ezért az Európai Parlament és a Tanács az elektronikus aláírásról szóló 1999/93/EK irányelvhez igazodva alkották meg Magyarországon az elektronikus aláírást szabályozó 2001. évi XXXV. törvényt.

A törvény három lényeges témakört szabályoz:

- a törvény hatályát, mely egyszersmind meghatározza az elektronikus aláírás felhasználásának lehetőségét is;
- az elektronikus aláírással kapcsolatos szolgáltatások szabályait;
- a szolgáltatókat felügyelő és a szolgáltatókat nyilvántartó, illetve minősítő Hírközlési Főfelügyelet tevékenységére vonatkozó szabályokat.

Az elektronikus aláírás alkalmas arra, hogy bármely fajta adatot aláírjanak vele, tehát nemcsak írott szöveget, hanem pl. egy digitális hangfelvételt, képet vagy egy szoftvert.

Az elektronikus aláírás az aláíró számára úgy jelentkezik, hogy egy szoftver vagy hardver (aláírás-létrehozó eszköz) segítségével két kulcshoz jut: az egyiket bárki megismerheti, az általa készített elektronikus dokumentumok címzettei ezzel ellenőrzik, tényleg a feladótól jött-e a dokumentum és nem változott-e a feladás óta. Ez a nyilvános kulcs, más néven aláírás-ellenőrző adat. A másikat csak az aláíró ismeri, ezzel írja alá az elektronikus dokumentumokat ez a magánkulcs, más néven aláírás-létrehozó adat.

A törvény az elektronikus aláírás három fajtáját különbözteti meg, ezek:

- a) "Egyszerű" elektronikus aláírás,

- b) Fokozott biztonságú elektronikus aláírás,
- c) Minősített elektronikus aláírás.

Fokozott biztonságú elektronikus aláírásnak csak az minősül, amely megfelel a következő követelményeknek:

- alkalmas az aláíró azonosítására és egyedülállóan hozzá köthető,
- olyan eszközzel hozták létre, mely kizárólag az aláíró befolyása alatt áll,
- a dokumentum tartalmához olyan módon kapcsolódik, hogy minden - az aláírás elhelyezését követően az iraton, illetve dokumentumon tett - módosítás érzékelhető.

Minősített elektronikus aláírás: olyan – fokozott biztonságú – elektronikus aláírás, amely biztonságos aláírás-létrehozó eszközzel készült, és amelynek hitelesítése céljából minősített tanúsítványt bocsátottak ki.

A törvény a jogbiztonság védelme érdekében előírja, hogy *jogszabály nem teheti elektronikus aláírás felhasználását, elektronikus dokumentum használatát ügyfél részére kötelezővé.*

Az elektronikus kereskedelem széleskörű elterjedése a hitelesítést szolgáltató - tanúsító szervezetek elterjedése, és az aláíróknak az új formába vetett bizalma megerősödése eredményeként alakulhat ki.

3) Általános szerződési feltételek, „blankettaszerződések”

A tömegtermelés megjelenésével, az áruk és szolgáltatások standardizációjával a XIX. század folyamán egész Európában megjelentek az ügyletek tömegére előre kialakított szabványszerződések. E szerződések kialakulása szükségszerű, hiszen az ügyletek nagy száma miatt nincs mód és idő az egyedi tárgyalásokra. Ugyanakkor a kötelezett számára áttekinthetetlen helyzetet eredményezne, ha tömegesen kötne azonos tárgyú szerződéseket egyenként eltérő feltételekkel. A hatékonyság és a gazdasági racionalitás megkövetelte a szerződéskötés technikájának egyszerűsítését.

Az új igényekhez igazodóan különféle kifejezések, fogalmak honosodtak meg.

A „blanketta-szerződés” kifejezés elsősorban a szerződéskötési technika formai oldalát tükrözi. A forgalom megkönnyítése céljából alkalmazott arra a technikai megoldásra utal, amikor a személytelenül megfogalmazott sablonszöveget csak az adott szerződés egyedi, sajátos feltételeivel és adataival kell kiegészíteni. A blanketta önmagában nem akadályozza az alkunak, és azt nem csak gazdasági erőfölényben lévő alkalmazhatja.

Általános szerződési feltételeknek (avagy szabványszerződésnek, standardizált szerződési feltételeknek) nevezik azokat a feltételeket, amelyeket az egyik fél egyoldalúan, általánosan és személytelenül határoz meg azzal a céllal, hogy azokat minden lehetséges szerződő partnerével szemben alkalmazza, anélkül, hogy módot adna a feltételek megvitatására, módosítására. Ilyen feltételeket használhatnak a vállalkozások egymás között és a fogyasztókkal szemben.

Az általános szerződési feltételek alkalmazása a másik félre hátrányos szerződést különösen akkor eredményezhet, ha a felek gazdaságilag nem egyenrangúak. Többnyire ez utóbbi esetben beszélnek ún. adhézios szerződésről.

Adhézios szerződésnél a másik fél szerződési szabadsága arra korlátozódik, hogy választhat: megkötö-e a szerződést az elé terjesztett, előre kialakított feltételekkel vagy nem köt szerződést. Ilyenkor a szerződési szabadság csupán a szerződés meg nem kötésének szabadságaként érvényesül. Még ez a szabadság sem áll azonban fenn, ha a félnek a termékre vagy a szolgáltatásra feltétlenül szüksége van és az általános szerződési feltételek alkalmazója a piacon monopolhelyzetet élvez.

Az adhézios szerződések jellemző ismérveinek általában a következőket tartják:

- a szerződést előre kialakított, „szabványosított” feltételekkel kötik;
- az általános feltételek használata a tömeges termelés és elosztás, illetve a tömeges szolgáltatás igényeihez igazodik;
- az általános szerződési feltételek címzettjei meghatározatlanok, azokat valamennyi lehetséges partnerrel szemben alkalmazzák;
- a feltételeket a termelő, elosztó (kereskedő) vagy szolgáltató fél dolgozza ki, illetőleg alkalmazza;
- a másik fél nincs abban a helyzetben, hogy alkudozzon, csak a diktált feltételek szerinti szerződés megkötése vagy a szerződéskötéstől való tartózkodás között választhat.

Az adhézios szerződéseket a felek egyenlőtlensége is jellemzi.

Mivel nincs alku és valódi konszenzus, ezért az „igazságos szerződés” érdekében az állam beavatkozása szükségessé válik.

A jogalkotók a XX. század második felétől a legtöbb európai államban törvényekkel szabályozzák az általános szerződési feltételek alkalmazását. A fogyasztó és professzionális szerződéses partnere egyenlőtlen helyzete csak egy harmadik fél fellépésével egyenlíthető ki. Ennek egyik megnyilvánulása, hogy a fogyasztói érdekvédelmi szervezetek kérhetik a bíróságtól általános szerződési feltételek vizsgálatát.

Jogeset:

BH2003. 15. Az általános szerződési feltételek azon kikötései, amelyeket a szerződés tartalmaz, külön figyelemfelhívó tájékoztatás nélkül a szerződés tartalmává válnak. A külön figyelemfelhívás szükségessége olyan esetben merül fel, amikor a szerződésben csupán utalás történik az általános szerződési feltételekre [1959. évi IV. törvény 205. §, 209. § (3) bekezdés, 342. § (2) bekezdés].

BH2001. 131. A bank üzletszabályzatának választottbírói kikötést tartalmazó rendelkezése a szokásostól eltérő rendelkezés, ezért mint általános szerződési feltétel csak akkor válik a szerződés részévé, ha azt a másik fél megismerte, és kifejezetten vagy ráutaló magatartással elfogadta [Ptk. 205. § (1), (3) és (5) bek., 1997. évi CXLIX. tv. 1. §, 1994. évi LXXI. tv. 8. § (1) bek., GK 37. sz.].

Általános szerződési feltételnek minősül az a szerződési feltétel, amelyet az egyik fél:

- több szerződés megkötése céljából
- egyoldalúan, a másik fél közreműködése nélkül előre meghatároz, és
- amelyet a felek egyedileg nem tárgyalnak meg.

A feltételek közül külön vizsgálatot a közreműködés igényel. A közreműködés akkor valósul meg, és ezáltal a szerződési feltétel egyedisége akkor bizonyítható, ha a szerződő félnek valódi lehetősége volt a szerződés (vagy az adott szerződési feltétel) tartalmának befolyásolására (így például, ha a szerződéses tárgyalások eredményeképp a szerződési feltétel módosul).

Általános szerződési feltétel esetén a feltételt használó félnek kell bizonyítania, hogy nem általános feltételről van szó. Ez a fogyasztói szerződések egyedileg meg nem tárgyalt kikötéseire is vonatkozik.

Az általános szerződéssé minősítés független formai szempontoktól, azaz közömbös a szerződési feltételek terjedelme, formája, rögzítésének módja, és az a körülmény, hogy a feltételek a szerződési okiratba szerkesztve vagy attól elválasztva jelennek meg.

A Ptk. szerint főszabályként két feltételnek kell teljesülnie ahhoz, hogy az általános szerződési feltétel a szerződés részévé váljon:

- az általános szerződési feltétel tartalma megismerhető kell, hogy legyen, és
- azt a másik fél kifejezetten vagy ráutaló magatartással elfogadja.

A GK 37. számú állásfoglalás, kimondja, hogy akkor minősül megismerhetőnek az általános szerződési feltétel, ha a feltétel alkalmazója a feltételeket rendelkezésre bocsátja, vagy a közzétett feltételek megjelenési helyét megjelöli. A megismerés azonban önmagában nem elegendő, a másik félnek azt el is kell fogadnia. Az elfogadás azonban pusztán ráutaló magatartással is megvalósulhat (például az általános szerződési feltételek megismerését követően a szerződés aláírása).

Külön tájékoztatni kell a másik felet arról az általános szerződési feltételről, amely a szokásos szerződési gyakorlattól, a szerződésre vonatkozó rendelkezésektől lényegesen vagy valamely korábban a felek között alkalmazott kikötéstől eltér. Ilyen feltétel csak akkor válik a szerződés részévé, ha azt a másik fél - a külön, figyelemfelhívó tájékoztatást követően - kifejezetten elfogadta.

Szigorúbb szabályok érvényesülnek három esetkörben. Ezeknél az általános szerződési feltételt alkalmazó félnek nem pusztán annyi a kötelezettsége, hogy lehetővé tegye a feltételek megismerését, hanem külön is tájékoztatni kell a másik felet a „különleges” kikötésekről. Az ilyen feltétel csak akkor válik a szerződés részévé, ha azt a másik fél - a külön, figyelemfelhívó tájékoztatást követően - kifejezetten elfogadta.

A szigorúbb külön tájékoztatási kötelezettség három esetköre:

- a) A szokásos szerződési gyakorlattól lényegesen eltérő kikötés

Számos piacon a szerződések ugyanolyan vagy nagyon hasonló általános szerződési feltételekkel jönnek létre. Ilyen esetekben önmagában az elterjedt általános szerződési feltétel alkalmazása nem rejt veszélyt. Külön tájékoztatást akkor szükséges ezért előírni, ha az egyik piaci szereplő jelentősen eltér az elterjedt gyakorlattól.

- b) A szerződésre vonatkozó gyakorlattól (diszpozitív szabályoktól) lényegesen eltérő kikötés

Ugyancsak gyakori, hogy az általános szerződési feltétel valójában csak a jogszabályokból egyébként is következő rendelkezéseket tartalmazza. Az ilyen szerződési feltételek sem okoznak tipikusan problémát, mivel a különböző jogszabályok célja épp a felek érdekei közötti egyensúly kialakítása. Beavatkozásra akkor van szükség, ha az általános szerződési

feltételt kialakító fél jelentősen eltér az adott szerződésre vonatkozó diszpozitív rendelkezésektől, hiszen ilyen esetekben felborul a felek közötti érdekegyensúly.

c) A felek között korábban alkalmazottól eltérő (ez akár kis eltérés is lehet) kikötés

Ha a felek között gyakran jön létre szerződés azonos vagy hasonló feltételek szerint, akkor a felek tipikusan csak az első szerződéskötés során vizsgálják alaposan az általános szerződési feltétel tartalmát. Komoly veszélyt jelenthet, ha az általános szerződési feltételt alkalmazó fél ilyen szerződéses kapcsolatban megváltoztatja az általa alkalmazott szerződési feltételeket. Ilyen esetekben ezért elvárható, hogy a szerződési kikötés bármely elemének megváltozása esetén a változásról a másik felet tájékoztassák.

A GK 37. számú állásfoglalás szerint az ilyen rendelkezések csak akkor válnak a szerződés részévé, ha a figyelemfelhívás megfelelő módon (pl. aláhúzással, eltérő nyomtatással, külön kifejezett közléssel) megtörtént.

Az általános szerződési feltételekkel szemben előnyt élveznek az egyedileg megtárgyalt szerződési feltételek, hiszen ezen feltételek tekintetében valóban konszenzus jött létre a felek között. Ha egy egyedileg megtárgyalt feltétel ellentétes az általános szerződési feltétellel, akkor ezért az egyedileg megtárgyalt feltétel válik a szerződés részévé.

A szerződéskötést követően (pl. a szállításnál, részszámlázásnál) közölt általános feltételek a szerződés módosítására, kiegészítésére vonatkozó ajánlatot jelentenek, s így csak kétségtelen elfogadás esetén válnak - az eredeti szerződés módosításával a szerződés részévé.

Az általános szerződési feltételeket kidolgozó hitelintézetnek kell viselnie a feltételek egyértelműségének hiányából eredő következményeket [1959. évi IV. törvény 207. § (1) bek.; Legfelsőbb Bíróság GK 37. állásfoglalás]. **EBH2006. 1421.**

A szerződő fél a szerződési nyilatkozat értelmezése tekintetében akkor minősül fogyasztónak, ha a szerződést olyan célból köti, amely független az általa folytatott gazdasági vagy szakmai tevékenységtől [1959. évi IV. törvény 207. § (2) bek., 685. § d) pont]. **EBH2005. 1321.**

A lakossági folyószámla-szerződés olyan tartós jogviszony, amelyben a felek kiköthetik a bank javára a kamat, költségek és díjak mértéke tekintetében a szerződés egyoldalú módosításának lehetőségét. Amennyiben a szerződés szerint ezekre nézve a Hirdetmény lesz irányadó, a bank jogosult a Hirdetményben közzétett költségeket, díjakat felszámítani, de újabb díjat, költséget nem vezethet be [Ptk. 207. § (1) bek.]. **EBH2001. 438.**

4) A szerződés tartalma, pénzszolgáltatás, kamat

A szerződések jelentős részében legalább az egyik szerződő fél oldalán pénztartozás megfizetése a fél kötelezettsége.

Pénzszolgáltatás (pénztartozás) esetén meghatározott mennyiségű és fajtájú pénzt kell megfizetni. A pénz a Ptk. szerint helyettesíthető dolognak minősül.

Helyettesíthető dolgok a forgalomban szám, mérték, súly stb. szerint szerepelnek, ezek tipikusan a nagy tömegben előforduló dolgok. Nem minősül viszont pénztartozásnak, ha a

szolgáltatás tárgya egyedileg meghatározott pénzerme (például két érmegyűjtő adásvételi szerződést köt egy régi érme adásvételéről). Ebben az esetben nem helyettesíthető dolog, hanem egyedileg meghatározott dolog szolgáltatására irányul a jogosult szerződési érdeke (fontos lehet például az érme kiadási éve, kopottsága, vagy egyéb jellegzetessége).

Pénztartozást - ellenkező kikötés hiányában - a teljesítés helyén érvényben levő pénznemben kell megfizetni. Ma már nincs akadálya annak, hogy a felek a pénztartozást ne a teljesítés helyén érvényben lévő pénznemben, hanem külföldi pénznemben vagy aranyban határozzák meg. Az általános szabály szerint az ekként kirótt tartozás összegét a fizetés helyén és időpontjában fennálló árfolyam alapján át kell számítani forintra, de a felek ettől eltérően külföldi pénznemben vagy aranyban való teljesítésben is megállapodhatnak.

Ha jogszabály másként nem rendelkezik, az államot megillető közterheket (adó, vám, illeték stb.), valamint a bíróság, a büntetőügyekben eljáró más hatóság vagy szabálysértési hatóság által határozatban megállapított fizetési kötelezettséget forintban kell teljesíteni.

A pénztartozást akkor kell teljesítettnek tekinteni, ha a pénz eljut a jogosulthoz.

A teljesítés megvalósulhat azzal, hogy a pénztartozás kötelezettje a pénzt közvetlenül átadja a jogosultnak, vagy a készpénzt a pénzüintézet pénztáránál vagy postán befizeti, de a pénztartozás teljesítésének minősül a bankszámlák közötti elszámolás is. Ennek értelmében - törvény vagy kormányrendelet, illetve a felek eltérő rendelkezésének hiányában - a fizetési megbízás teljesítésének időpontja az a nap, amikor a pénzösszeget az átutalás, illetve a beszedési megbízás jogosultjának bankszámláján jóváírták. A bankszámlára történő készpénzbefizetés akkor teljesült, amikor a készpénzt a hitelintézet pénztáránál vagy a postán befizetik.

Ki kell emelni azt is, hogy erre irányuló kifejezett megállapodás nélkül a szerződéssel engedményezett pénzkövetelés után lejárt késedelmi kamat automatikusan nem tárgya az engedménynek.

A pénztartozás és a kamat szorosan összekapcsolódó fogalmak A pénztartozás járuléka a kamat, mint mellékszolgáltatás.

A kamat járulékos szolgáltatás, főtartozás nélkül elképzelhetetlen. A Ptk. a kamatot nem értelmezi, de a jogirodalom természetesen már meghatározta ezt a fogalmat.

A kamat az a százalékszerűen meghatározott járulékos szolgáltatás, amelyet a kötelezett a főtartozás összegén felül, ennek használatáért teljesít a jogosultnak.

A kamat mértéke a főtartozás összegéhez, valamint a használat idejéhez igazodik.

A kamat lehet:

- a) ügyleti és
- b) késedelmi kamat.

Ügyleti kamat:

A kamatot akkor nevezik ügyleti kamatnak, amikor fizetési kötelezettsége a felek szerződéses megállapodásán (jogügyleten) alapul, (törvényes kamatról, pedig akkor beszélünk, amikor a kamatfizetési kötelezettséget valamilyen jogszabály állapítja meg).

Bankkölcsön esetében jogszabály eltérő rendelkezése hiányában az adós kamat fizetésére köteles. A bank többnyire nem fix, hanem mozgó kamatot állapít meg. Mozgó kamat esetén a bank a kölcsönszerződés megkötésekor feltételül szabja, hogy a szerződés időtartamán belül

indokolt esetben egyoldalúan is módosíthatja a kölcsön kamatmértékét, tehát jogosult az adósokra terheesebb ügyleti kamatot is megállapítani.

Egyébként – különösen magánszemélyek egymás közötti kapcsolatában – kamat csak kikötés esetén jár.

- a szerződéses kapcsolatokban kamat jár. Csak akkor nincs kamatfizetési kötelezettség, ha ez alól jogszabály kivételt tesz.
- *a magánszemélyek egymás közötti szerződéseiben az ügyleti kamat csak kikötés esetén jár. Ebből következik, hogy magánszemélyek között szerződéses kikötés hiányában kamat csak a kötelezett késedelembe esésétől kezdve jár.*

A felek által túlzott mértékben megállapított kamatot a bíróság mérsékelheti.

A szerződéses szabadság elvével összhangban a felek a törvényben meghatározott kamat mértékétől mindkét irányban eltérhetnek, azaz szabadon köthetnek ki akár magasabb, akár alacsonyabb mértékű ügyleti kamatot.

A kamat mértékére vonatkozó szabad megállapodást a fenti rendelkezés csak annyiban korlátozza, hogy a bíróság a túlzott mértékben kikötött kamatot mérsékelheti. E rendelkezés alkalmazása körében nincs olyan általános érvényű iránymutatás, amely meghatározná azokat a feltételeket vagy mértéket, amelyek mellett a bíróság a kikötött kamat-mérték túlzott voltát megállapíthatná. Ennek az is az indoka, hogy a szerződés megkötésének körülményei, a szerződés tartalma, a szerződéskötést megelőző egyeztetés során elhangzottak, a felek körülményei is minden egyes ügyletnél egyedi jellegűek. Ezért a bíróság ilyen igény érvényesítése esetén - hasonlóan a szerződésnek a szolgáltatás és ellenszolgáltatás feltűnő aránytalanságára alapított megtámadásához - mindig a konkrét ügylet minden sajátosságának együttes mérlegelésével dönthet egyrészt arról, hogy a kikötött kamat-mérték minősíthető-e eltúlzottnak, másrészt pedig arról, hogy ha igen, annak mérséklése milyen mértékre indokolt.

A kamatos kamat kikötésének nincs akadálya. A korábbi Ptk. szabályozás a kamatos kamat kikötésének lehetőségéből a magánszemélyeket kizárta, az Alkotmánybíróság azonban 61/1993. (XI. 29.) AB határozatával ezt a törvényi rendelkezést megsemmisítette.

Késedelmi kamat:

Pénztartozás esetében - ha jogszabály eltérően nem rendelkezik - a kötelezett a késedelembe esés időpontjától kezdve akkor is köteles késedelmi kamatot fizetni, ha a tartozás egyébként kamatmentes. A kamatfizetési kötelezettség akkor is beáll, ha a kötelezett késedelmét kimentí.

A Ptk. szerint tehát a késedelem kimentése esetén is jár kamat, vagyis a kamatfizetési kötelezettség a késedelem ún. objektív (felróhatóságtól független) jogkövetkezménye.

A magyar szabályozás ezzel kedvezőbb a jogosultak (a hitelező számára), mint az EU ezzel kapcsolatos (2000/35/EK európai parlamenti és tanácsi) irányelve, de az ilyen jellegű nemzeti szabályozásra az irányelv kifejezetten lehetőséget ad.

A Ptk. szerint a kötelezett köteles megtéríteni a jogosultnak a késedelemből eredő kárát. Hangsúlyozandó, hogy a jogosult követelheti a késedelmi kamatot meghaladó kárának megtérítését is (Ptk. 301. § (4) bekezdés).

A jegybanki alapkamat 2000-2009.

Kamatváltozás időpontja	Alapkamat mértéke
2009. VII. 28-tól	8,50%
2009. I. 20-tól	9,50%
2008. XII. 23-tól	10,00%
2008. XII. 9-től	10,50%
2008. XI. 25-től	11,00%
2008. X. 22-től	11,50%
2008. V. 27-től	8,50%
2008. IV. 29-től	8,25%
2008. IV. 1-től	8,00%
2007. IX. 25-től	7,50%
2007. VI. 26-tól	7,75%
2006. X. 25-től	8,00%
2006. IX. 26-tól	7,75%
2006. VIII. 29-től	7,25%
2006. VII. 25-től	6,75%
2006. VI. 20-tól	6,25%
2005. IX. 20-tól	6,00%
2005. VIII. 23-tól	6,25%
2005. VII. 19-től	6,75%
2005. VI. 21-től	7,00%
2005. V. 24-től	7,25%
2005. IV. 26-tól	7,50%
2005. III. 30-tól	7,75%
2005. II. 22-től	8,25%
2005. I. 25-től	9,00%
2004. XII. 21-től	9,50%
2004. XI. 23-tól	10,00%
2004. X. 19-től	10,50%
2004. VIII. 17-től	11,00%
2004. V. 4-től	11,50%
2004. IV. 6-tól	12,00%
2004. III. 23-tól	12,25%
2003. XI. 28-tól	12,50%
2003. VI. 19-től	9,50%
2003. VI. 11-től	7,50%
2003. I. 17-től	6,50%
2003. I. 16-tól	7,50%
2002. XII. 17-től	8,50%
2002. XI. 19-től	9,00%
2002. VII. 9-től	9,50%
2002. V. 22-től	9,00%
2002. II. 19-től	8,50%
2002. I. 22-től	9,00%
2002. I. 8-tól	9,50%
2001. XII. 11-től	9,75%
2001. XI. 13-tól	10,25%
2001. X. 25-től	10,75%
2001. IX. 10-től	11,00%
2001. VII. 13-tól	11,25%
2000. IV. 3-tól	11,00%
2000. III. 1-től	12,00%
2000. I. 20-tól	13,00%
1999. XII. 22-től	14,50%

A kamat mértéke:

A hatályos magyar jogi szabályozás szerint a jegybanki alapkamat képezi a kamat számításának bázisát (a 2004. május 1. napját követően kötött szerződések esetén a késedelmi kamat mértéke a jegybanki alapkamattal azonos).

A törvény meghatározza, hogy mely időpontban érvényes jegybanki alapkamat irányadó.

Mínt hogy a Ptk. szerződésekre vonatkozó szabályai alapvetően diszpozitívak (eltérést engedők), ezért ezt külön nem rögzíti a törvény.

A kamat mértéke - ha jogszabály kivételt nem tesz - az ügyleti és a késedelmi kamatnál egyaránt megegyezik a jegybanki alapkamattal, melyet a MNB közleményként a Magyar Közlönyben köteles közzé tenni. A fizetendő kamat számításakor az érintett naptári félévet megelőző utolsó napon érvényes jegybanki alapkamat irányadó az adott naptári félév teljes idejére.

Az új (hatályos) kamatszabályok is diszpozitívak, ezért a felek eltérő megállapodási lehetőségére van mód, azaz a felek a késedelmi kamat mértékében is szabadon állapodhatnak meg. A felek által túlzott mértékben megállapított késedelmi kamatot a bíróság mérsékelheti.

Miután az ügyleti kamat fizetésének kezdő időpontja a szerződéskötés napjával azonos, ezért az érintett naptári félév az a félév, amelynek időszakára a szerződéskötés napja esik. Ezért a naptári első félévben kötött szerződések esetében a megelőző év december 31. napján irányadó, a naptári második félévben kötött szerződések esetében a tárgyév június 30. napján irányadó jegybanki alapkamattal azonos mértékű az ügyleti kamat.

A kamat ugyan járulékos kötelezettség, de a járulékos jelleg ellenére a főtartozás kiegyenlítését követően a lejárt kamat, mint tőkekövetelés, önállóan is érvényesíthető.

A jegybanki alapkamat helyett az Európai Központi Bank által meghatározott kamatlábat kell majd alkalmazni attól az időponttól, amikor Magyarország tagja lesz a Gazdasági és Monetáris Unió harmadik szakaszának (euró bevezetése). Ennek időpontja azonban ma még bizonytalan.

Gazdálkodó szervezetek közötti késedelmi kamat:

Az Európai Unión belül a kis- és középvállalkozások megszűnésének több, mint a negyede arra vezethető vissza, hogy nem kapják meg időben az őket megillető ellenértéket. Az uniós szabályok meghatározzák a szankcionálandó fizetési késedelem fogalmát és a jogkövetkezményként előírt késedelmi kamat mértékét. Magyarországon a jogalkotó az EU irányelvvel összhangban a Ptk. hatályos szabályaival is szeretné elérni a hitelező védelmét, helyzetének erősítését a késedelmesen fizető (gazdálkodó szervezet) adóssal szemben. A természetes személy fogyasztókkal szemben nem indokolt olyan szigorú szabályok bevezetése, mint a gazdálkodó szervezetek közötti szerződéses kapcsolatban, ezért a törvény a gazdálkodó szervezetekre vonatkozó eltérő szabályokat egy külön §-ban helyezte el.

Az általánostól eltérő szabályok érvényesülnek tehát a gazdálkodó szervezetek közötti késedelmi kamatoknál. A Ptk. a záró rendelkezései között határozza meg a gazdálkodó szervezet fogalmát 685.§ c):

c) gazdálkodó szervezet: az állami vállalat, az egyéb állami gazdálkodó szerv, a szövetkezet, a lakásszövetkezet, az európai szövetkezet, a gazdasági társaság, az európai

részvénytársaság, az egyesülés, az európai gazdasági egyesülés, az európai területi együttműködési csoportosulás, az egyes jogi személyek vállalata, a leányvállalat, a vizsgádzárolási társulat, az erdőbirtokossági társulat, a végrehajtói iroda, továbbá az egyéni vállalkozó. Az állam, a helyi önkormányzat, a költségvetési szerv, az egyesület, a köztisztviselő, valamint az alapítvány gazdálkodó tevékenységével összefüggő polgári jogi kapcsolataira is a gazdálkodó szervezetre vonatkozó rendelkezéseket kell alkalmazni, kivéve, ha a törvény e jogi személyekre eltérő rendelkezést tartalmaz;

Gazdálkodó szervezetek között a késedelmi kamat mértéke a késedelemmel érintett naptári félévet megelőző utolsó napon érvényes jegybanki alapkamat hét százalékkal növelt összege.

Sajátos szabályként itt a kamatfizetési kötelezettség csak a jogosult fizetési felszólításának (számlájának) kézhezvételétől számított harminc nap elteltétől esedékes (illetve a jogosult teljesítésétől számított harminc nap elteltétől, ha a jogosult fizetési felszólításának (számlájának) kézhezvétele a jogosult teljesítését megelőzte, vagy a kézhezvétel időpontja nem állapítható meg). A felek által a törvényben meghatározotthoz képest túlzottan alacsony mértékben megállapított, vagy a törvény szerinti esedékességtől eltérően megállapított késedelmi kamatot a bíróság megváltoztathatja, kivéve, ha a törvény rendelkezéseitől való eltérést a szerződéskötéskor fennálló körülmények indokolták. Mérlegelése során a bíróságnak az adott ügy minden sajátossága mellett értékelnie kell a hasonló ügyekben kialakult szerződéses gyakorlatot is.

5) A szerződés létszakaszai

A szerződéses viszony – eltekintve a legegyszerűbb mindennapos esetektől – rendszerint többé-kevésbé hosszan tartó folyamat, amelynek különböző szakaszai vannak. Ezek a következők:

- a) a szerződés létrehozásának folyamata (az ajánlattól az elfogadásig terjedő idő),
- b) a teljesítési határidőig terjedő szakasz,
- c) a teljesítés szakasza,
- d) a szerződésszegés szakasza.

E szakaszok közül csak az első található meg minden esetben. Az ún. „kézen-közön vételnél a szerződéskötést nyomban követi a teljesítés (pl. a közértben való vásárlásnál), és a második szakasz elmarad vagy jelentéktelen.

• a szerződés létrehozásának folyamata

A legegyszerűbb és leggyakoribb eset az, amikor ketten kötnek egymással szerződést úgy, hogy az egyik fél ajánlatot tesz a másiknak, aki azt elfogadja. Bizonyos jogviszonyokban ajánlat helyett megrendelésről vagy szerződéstervezet elküldéséről szoktak beszélni. A szerződési ajánlat és az elfogadása általában bármilyen módon (szóban, levélben, telefonon, faxon, ráutaló magatartással) létrejöhet. *A válasz hiánya a hallgatás általában nem minősül elfogadásnak.* Ugyancsak nem elfogadásnak, hanem új szerződési ajánlatnak kell tekinteni az ajánlattól eltérő tartalmú elfogadást, így a címzettől érkező új ajánlat egyben az eredeti ajánlat visszautasítása is. Az ajánlattevő az ajánlat megtétele után egy bizonyos ideig állni köteles

ajánlatát. Egyoldalúan nem léphet vissza, és az elfogadó nyilatkozatra nem mondhatja azt, hogy időközben meggondolta magát és az eredeti ajánlatát már nem tartja fenn (**ajánlati kötöttség**). Ugyanakkor az ajánlattevő sem maradhat hosszabb ideig bizonytalanságban ajánlatának sorsa felől, a függő jogi helyzet csak kötött ideig tarthat. Ezért az ajánlattevő az ajánlati kötöttségének idejét maga határozhatja meg. Ennek hiányában jelenlévők között vagy telefonon tett ajánlat esetében az ajánlati kötöttség megszűnik, ha a másik fél az ajánlatot nyomban el nem fogadja. Távollévőknek (pl. levélben) tett ajánlat esetében az ajánlati kötöttség annak az időnek az elteltével szűnik meg, amelyen belül az ajánlattevő a választ rendes körülmények között várhatta.

A szerződés jelenlévők között az ajánlat elfogadásának pillanatában, távollévők között pedig, akkor jön létre, amikor az elfogadó nyilatkozat az ajánlattevőhöz megérkezik. Ha a szerződés létrejöttéhez harmadik személy beleegyezése vagy hatósági jóváhagyás szükséges, ennek megtörténteig a szerződés nem jön létre, de a felek nyilatkozatukhoz kötve vannak. Kötöttségétől bármelyik fél szabadul, ha az általa a másik féllel közölt megfelelő határidőn belül a harmadik személy a beleegyezés, illetőleg a hatóság a jóváhagyás felől nem nyilatkozik.

- **a teljesítési határidőig terjedő szakasz**

A szerződés keletkezésétől a teljesítési határidőig terjedő szakasz alatt megy végbe a teljesítéshez szükséges gazdasági tevékenység, pl. a termelés, beszerzés, de az is lehet, hogy pusztán az idő múlik, mint pl. a kölcsön nyújtásától a visszafizetési határidőig. Ebben az időszakban számos mozzanat lehet jogilag jelentős, lehetséges például, hogy a teljesítés előtt a felek a szerződést közös megegyezéssel módosítják. Bizonyos esetekben a teljesítés is elmarad, így például még a teljesítési határidő előtti elállás folytán.

- **a teljesítés szakasza**

A teljesítés szakaszát jelentősége és jogi következményei miatt önálló szakasznak tekintjük, a huzamos szerződési viszonyoknál ez egészen hosszú ideig is tarthat (pl. míg a bérleti jogviszony tart, a bérbeadó folyamatosan teljesít).

A szerződéseket tartalmuknak megfelelően, a megszabott helyen és időben, a megállapított mennyiség, minőség és választék szerint kell teljesíteni. A szolgáltatásnak a teljesítés időpontjában

a) alkalmasnak kell lennie azokra a célokra, amelyekre más, azonos fajtájú szolgáltatásokat rendszerint használnak, és

b) rendelkeznie kell azzal a minőséggel, illetve nyújtania kell azt a teljesítményt, amely azonos fajtájú szolgáltatásoknál szokásos, és amelyet a jogosult elvárhat, és

c) alkalmasnak kell lennie a jogosult által meghatározott célra, ha azt a jogosult a szerződéskötés időpontjában a kötelezett tudomására hozta, és abba a kötelezett beleegyezett, valamint

d) rendelkeznie kell a kötelezett által adott leírásban szereplő, és az általa a jogosultnak mintaként bemutatott szolgáltatásban lévő tulajdonságokkal.

Ha a teljesítés szerződésszerű, elmarad a negyedik, a szerződésszegés szakasza.

6) A szerződés érvénytelensége

Az érvénytelenség a szerződéssel elérni kívánt jogi hatás elmaradása. Ennek megfelelően az érvénytelen szerződés – valamely törvényben meghatározott ok folytán – nem váltja ki azt a jogi hatást, amit a törvény egyébként a szerződéshez fűz. Az érvénytelenségi ok vagy a szerződési akaratban (pl. tévedés) vagy a szerződési nyilatkozatban (pl. kötelező írásba foglalás hiánya), vagy pedig a célzott joghatásban (pl. tilos szerződés) rejlik. Az érvénytelenségi ok fennállása kiváltja az érvénytelenséget.

Az érvénytelenségi oknak mindig a szerződés megkötésekor kell fennállnia, hogy a szerződés érvénytelenségét okozza. Az érvénytelenségnek két nagy csoportja van: a semmisség és a megtámadhatóság.

A) A semmisség több esetkör jelent ilyen pl.:

- a cselekvőképtelen személy jognyilatkozata (általában);
- a színlelt szerződés;
- a tréfából tett jognyilatkozat;
- a kötelező alakszerűség megsértésével kötött szerződés;
- a képviseleti jogkör hiánya;
- a lehetetlen szolgáltatásra irányuló szerződés;
- jogszabályba ütköző vagy a jogszabály megkerülésével kötött szerződés;
- a nyilvánvalóan jó erkölcsbe ütköző szerződés;
- az uzsorás szerződés.

B) A megtámadhatóság esetei:

- a tévedés;
- a megtévesztés;
- a jogellenes fenyegetés;
- a feltűnően nagy értékkülönbség a szolgáltatás és az ellenszolgáltatás között.

A semmis szerződés esetén az érvénytelenségi ok önmagában kiváltja az érvénytelenséget, a semmis szerződés tehát a törvény erejénél fogva érvénytelen.

A semmis szerződés érvénytelenségére bárki határidő nélkül hivatkozhat és azt a bíróság vagy más hatóság külön kérelem nélkül hivatalból veszi figyelembe.

A megtámadható szerződés viszont mindig csak feltételesen érvénytelen. *Érvénytelensége attól függ, hogy az érvénytelenségi okra hivatkozva a törvényes határidőn belül az erre jogosított személy megtámadja-e.* Ha nem támadja meg, akkor az érvénytelenség feltétele nem áll be és a szerződés érvényes marad. Megtámadásra a sérelmet szenvedett fél, és az jogosult, akinek a megtámadáshoz törvényes érdeke fűződik (pl. a kezes). *A megtámadást egy éven belül írásban kell a másik féllel közölni, majd a közlés eredménytelensége esetén haladéktalanul a bíróság előtt érvényesíteni.* A megtámadásra adott egyéves határidő nem jogvesztő jellegű, vonatkoznak rá az elévülés nyugvására és félbeszakadására vonatkozó szabályok. A megtámadás joga megszűnik, ha a megtámadásra jogosult a megtámadási határidő megnyílta után a szerződést írásban megerősíti, vagy a megtámadásról egyébként írásban lemond.

A szerződéseket leggyakrabban tévedés címén kívánják megtámadni. Megtámadásra ezen a címen azonban csak az jogosult, aki a szerződés megkötésekor valamely lényeg körülmény tekintetében volt tévedésben, feltéve hogy tévedését a másik fél okozta vagy felismerhette. A jogi kérdésben való tévedés címén a szerződés csak egészen kivételes esetekben támadható meg.

Gyakori jogviták hivatkozási pontja az úgynevezett **uzsorás szerződés** megállapíthatósága. „Ha a szerződő fél a szerződés megkötésekor a másik fél helyzetének kihasználásával feltűnően aránytalan előnyt kötött ki, a szerződés semmis (uzsorás szerződés).” 202.§

A megtámadási okként felhozható feltűnő értékkülönbség mellett, itt a megállapíthatóság többletkövetelménye a másik fél helyzetének kihasználása.

A Ptk. 202. §-a szerint, ha a szerződő fél a szerződés megkötésekor a másik fél helyzetének kihasználásával feltűnően aránytalan előnyt köt ki, a szerződés az uzorás jellege miatt semmis. A szerződés uzorás jellegének megállapításához objektív és szubjektív feltételek együttes megléte szükséges, közülük bármelyik hiányzik, a szerződés uzorás jellegének megállapítására nincs törvényes lehetőség.

Az uzorás megállapításának egyik objektív feltétele, hogy a szerződő fél gazdasági helyzete válságos legyen, a szubjektív feltételek pedig, hogy az ellenérdekű fél ezt célzatosan kihasználva olyan előnyhöz jusson, ami őt egyébként nem illeti meg. A feltételek fennállását a az arra jogot alapító félnek kell hitelt érdemelően bizonyítania.

Az érvénytelenség legáltalánosabb következménye – a semmisség és a megtámadhatóság eseteinél egyaránt – az „eredeti állapot helyreállítása”, ilyenkor ugyanis a szerződéskötés előtt fennállott helyzetet kell visszaállítani. Ha nem lehet (pl. a szerződés tárgyát képező dolgot már teljesen átalakították), a bíróság a szerződést a határozathozatalig terjedő időre hatályossá nyilvánítja. Az érvénytelen szerződést érvényessé lehet nyilvánítani, ha az érvénytelenség oka megszüntethető. Ezekben az esetekben rendelkezni kell az esetleg ellenszolgáltatás nélkül maradt szolgáltatás visszatérítéséről.

A szerződés érvénytelenségét nem szabad összetéveszteni a szerződésszegéssel, melynél egy érvényes szerződésben foglaltakat nem tartja be a szerződésszegő fél és ezért számos objektív (pl. késedelmi kamat) és szubjektív (pl. kártérítés) következménnyel kell számolnia.

Jogesetek (a jó erkölcsbe ütköző szerződésekkel kapcsolatban):

BH1997. 241. Ha az ingatlanközvetítő egy zártkörű pályázaton meghirdetett ingatlan eladójának megbízottjaként eljárva - egy másik szerződés alapján, amelyről azonban az eladót nem tájékoztatta -, azt a vevőt közvetíti ki, akitől e tevékenysége miatt, ugyancsak közvetítői díjat vett fel vagy kötött ki szerződésben, ez utóbbi szerződés - mint a jó erkölcsbe ütköző semmis [Ptk. 200. § (2) bek., 201. § (1) bek., 221. § (3) bek., 227. § (2) bek., 237. § 474. § (2) bek., 1990. évi VIII. tv., 13/1988. (XII. 27.) ÉVM r. 1. § a) pont].

BH1996. 306. A lehetetlen szolgáltatással kecsgető szerződés (pilótajáték) a jó erkölcsbe ütközik, így semmis [Ptk. 200. § (2) bek.].

BH1998. 138. I. A jó erkölcsbe ütközik, s ezért semmis a szerződés, ha a kezességet vállaló cég igazgatója és annak a gazdasági társaságnak az ügyvezetője, akiért a kezességvállalás történt, azonos személy [Ptk. 200. § (2) bek., 221. § (3) bek.].

II. Ha az érvénytelenségi ok nem küszöbölhető ki, és az eredeti állapot sem állítható helyre (pl. a gazdasági társaság, amelyért a kezességvállalás történt, jogutód nélkül megszűnt), de az érvénytelenségi okot bűncselekmény hozta létre, az ezért felelős (jogerősen elítélt) személy által képviselt cég kártérítési felelőssége megállapítható [Ptk. 234. § (1) bek., 237. § (1)-(2) bek., 238. § (1)-(2) bek., Pp. 9. § (1) bek., 106/1989. (X. 29.) MT r.].

BH1999. 409. A jó erkölcsbe ütközik és ezért semmis az a házassági vagyoni szerződés, amely az egyik házastárs csaknem teljes különvagyonát és a közös vagyon egészét valós

ellentételezés nélkül a másik házastársnak juttatja [1959. évi IV. törvény 4. § (1) bekezdés, 200. § (1) és (2) bekezdés, 1952. évi IV. törvény 1. § (3) bekezdés, 27. § (2) bekezdés, 31. § (5) bekezdés].

BH1995. 371. A jó erkölcsbe ütközik a nyílt alapítvány alapító okirata, ha arról rendelkezik, hogy a megszűnéskor meglévő vagyont az alapító vagy örökösei részére kell kiadni [Ptk. 74/E. §].

BH2000. 24. A gazdasági társaság tulajdonosai, egyben ügyvezetői által bejelentett csődhelyzetet közvetlenül megelőzően a társaság által lízingelt személygépkocsik adásvétel keretében, az ügyvezetők részéről történő megvásárlása a jó erkölcsbe ütközik, mert elvonja a társaság hitelezőinek kielégítési alapját. Az ilyen adásvételi szerződések semmisek

BH2002. 310. Az élettárral kötött tartási szerződés semmisségének megállapítása a jó erkölcsbe ütközés alapján, ha annak megkötésére a gyógyíthatatlan betegségben szenvedő élettárs halálának közeli bekövetkezése időpontjában kerül sor [1959. évi IV. törvény 200. § (1) bekezdés, 578/G. § (1) bekezdés].

BH2001. 111. Az eltartott súlyos betegségének az ismerete önmagában nem teszi a jó erkölcsbe ütközővé a tartási szerződést [1959. évi IV. törvény 200. § (2) bekezdés].

EBH1999. 97. II. A tartási szerződés esetében - a szerződés szerencse jellege folytán - a feltűnő értékaránytalanság nem eredményez érvénytelenséget, így az uzsora megállapítása sem jöhet szóba [Ptk. 201. § (2) bek., 202. §, 586. § (2) bek., Ptké. 38. § (3) bek., 1991. évi XLI. törvény 117. § (3) bek.]

BH2004. 58. A jogszabály szerint végrehajtott árverésen tulajdonjogot szerző fél tekintetében a másik fél szorult helyzetének kihasználása és a szerződés nyilvánvalóan jóerkölcsbe ütköző volta nem merülhet fel [1959. évi IV. törvény 193. § (1) bekezdés, 200. § (2) bekezdés, 202. §, 1993. évi LXXVIII. törvény, 1952. évi III. törvény 7. § (2) bekezdés].

7) A szerződést biztosító mellékkötelezettségek (a szerződés megerősítésének eszközei)

A felek a szerződéssel meghatározott célt kívánják elérni, s rendszerint fontos érdekük fűződik, hogy a szerződés teljesüljön, s a másik fél is eleget tegyen vállalt kötelezettségének. Polgári jogunk *a szerződések biztosítása érdekében* lehetővé teszi, hogy *a felek bizonyos mellékkötelezettségekben állapodjanak meg*. Ezek a szerződésszegéshez fűződő szankciókat súlyosbító vagy szaporító szerepet töltenek be, illetőleg a szerződésből eredő igények érvényesítése terén teszik könnyebbé a jogosult helyzetét („a követelés pénzre váltását”), ezért „biztosítják” a szerződést. Mivel a szerződések nemteljesítését, vagy nem megfelelő teljesítését (a szerződésszegést) a legkörülményesebb szerződéskötés esetén sem lehet minden esetben kizárni, feltétlenül érdemes megfontolni az itt tárgyalt szerződést biztosító mellékkötelezettségek alkalmazását. A mellékkötelezettség elnevezés arra utal, hogy az alábbiakban tárgyalt szerződést megerősítő és biztosítékadási jellegű kötelezettségvállalások egy „alap” szerződéshez (pl. adásvétel, vállalkozás, bérlet) kapcsolódnak, írásbafoglalás esetén rendszerint a szerződés végén, külön pontként feltüntetve.

Köznapi értelemben gyakran említik szerződést biztosító mellékkötelezettségként a bánatpénzt is, holott nem az. A bánatpénz a szerződés megkötésekor a másik félnek adott vagy ígért összeg, amely feljogosítja az azt adó vagy ígérő felet arra, hogy a bánatpénz elvesztése, illetőleg megfizetése mellett a szerződéstől elállhasson. *A bánatpénz lényegében a szerződéstől való elállási jogosultság ellenértéke*, tehát a többi szerződést biztosító mellékkötelezettséggel ellentétben nem erősíti, hanem éppen gyengíti a szerződést.

A szerződést biztosító mellékkötelezettségeknek a Ptk.-ban megnevezett fajtái:

- a) a foglaló;
- b) a kötbér;
- c) a jótállás;
- d) a bankgarancia;
- e) a jogvesztés kikötése;
- f) a zálogjog;
- g) az óvadék;
- h) a kezesség.

Foglaló

A foglaló a szerződés megkötésekor a kötelezettségvállalás jeléül és biztosításául átadott pénzüsszeg vagy más dolog.

Foglalót csak a szerződés megkötésekor lehet adni. A felek bármilyen alakban megkötött szerződésüket biztosíthatják foglalóval. Ha a szerződést teljesítik, a foglalót a szolgáltatás ellenértékébe be kell számítani, ha pedig a foglaló beszámítására nem alkalmas, vagy a szerződés olyan okból szűnik meg, amelyért egyik fél sem felelős, vagy mindkét fél felelős, a foglaló visszajár. *A teljesítés meghiúsulásáért felelős személy az adott foglalót elveszti, a kapott foglalót kétszeresen köteles visszatéríteni.* A foglaló illetőleg kétszeres összegének visszafizetése nem mentesít a szerződésszegés egyéb következményei alól, a foglaló összege azonban az esetleges kártérítés összegébe beleszámít.

Kötbér

A kötelezett meghatározott pénzüsszeg fizetésére kötelezheti magát arra az esetre, ha olyan okból, amelyért felelős, nem, vagy nem szerződésszerűen teljesít (kötbér).

Kötbért csak írásban lehet érvényesen kikötni. A kötbér a szerződésszegés minden esetre vonatkozik (késedelem, meghiúsulás, hibás teljesítés). A kötbérnek a szerződésszerű teljesítésre ösztönző szerepén túlmenő gyakorlati előnye, hogy szükségtelessé teszi a kár bizonyítását.

A kötbért a jogosult akkor is követelheti, ha a szerződésszegés következtében kára nem merült fel. A kötbért meghaladó kárt is lehet azonban követelni, ennek összegszerűségét azonban már bizonyítani kell. A késedelem vagy hibás teljesítés esetre kikötött kötbér megfizetése nem mentesíti a kötelezettet a szerződés teljesítése alól.

Jótállás

Aki a szerződés hibátlan teljesítésért jótállásra köteles, ennek időtartama alatt a felelősség alól csak akkor mentesül, ha bizonyítja, hogy a hiba oka a teljesítés után keletkezett.

A jótállás alapján tehát a kötelezett a szerződésszerű teljesítésért szigorúbb felelősséggel tartozik. A jótállás alapulhat szerződésen is, de jellemzőbb a jogszabályon alapuló úgynevezett kötelező jótállás (pl. a tartós használatra rendelt termékek esetén).

Jogszabály meghatározhatja a jótállás minimális idejét is.

Fogyasztói szerződés esetében a jótállási nyilatkozatnak tartalmaznia kell a jótállás kötelezettjének nevét és címét, a jótállás tartalmát, időtartamát, területi hatályát és a belőle eredő jogok érvényesítésének módját; utalnia kell továbbá arra, hogy a jótállás a fogyasztónak a törvényből eredő jogait nem érinti. A jótállási nyilatkozatot a fogyasztó kérésére írásban vagy más maradandó eszközzel rögzíteni kell, és a fogyasztó rendelkezésére kell bocsátani. Jótállást kötelezően előíró jogszabály a jótállási nyilatkozatra vonatkozóan további követelményeket állapíthat meg.

Fogyasztói szerződések esetén a 49/2003. (VII. 30.) GKM rendelet speciális szabályokat állapít meg a szavatossági és a jótállási igények érvényesítésére. E rendelet tartalmazza a fogyasztói szerződés megkötése bizonyításának, a kifogásról szóló jegyzőkönyvnek és az áruátvételi elismervénynek a szabályait.

A jótállás alapján a jogosult a szavatossági jogokkal azonos igényt érvényesíthet: így kérhet kijavítást, árleszállítást, kicserélést, újbóli elvégzést, a javítási költség megfizetését, és elállási jogot gyakorolhat.

A jótállásban való megállapodás nem jelent lemondást a nem szerződésszerű teljesítésen alapuló azokról a jogokról, amelyek a jogosultat a szavatosság általános szabályai szerint megilletik.

Jótállás esetén a jogosult a jótállás időtartama alatt bármikor érvényesítheti a bíróság előtt a jótállás alapján őt megillető jogokat (míg a szavatossági jogok elévülési ideje csak hat hónap). A jótállás tehát megkönnyíti a szavatossági jogok érvényesítését, de éppúgy a kártérítési jogok érvényesítését is. A jogosultnak a jótálláson alapuló igényét a kötelezethez intézett nyilatkozattal kell érvényesítenie.

Bankgarancia

A bank kötelezettséget vállalhat arra, hogy meghatározott feltételek – így különösen bizonyos esemény beállta vagy elmaradása, illetőleg okmányok benyújtása – esetében és határidőn belül a kedvezményezettnek a megállapított összeghatárig fizetést fog teljesíteni. A bankgarancia lényegében a bank által más javára történő biztosítéknyújtást (garanciát) jelent. A garanciavállalás alapvető feltétele a hitelképesség, de a garanciavállalást a bank általában fedezetbiztosíték (pl. zálogjog) nyújtásához is köti.

Jogvesztés kikötése

A felek írásban megállapodhatnak abban, hogy a szerződésszegésért felelős fél elveszít valamely jogot vagy kedvezményt, amely őt a szerződés alapján megilletné (pl. a részletfizetési kedvezményt).

Az erre vonatkozó megállapodást az alapszerződésben vagy később egy külön szerződésben egyaránt meg lehet kötni.

A jog elvesztéséhez nem elég a szerződésszegés megvalósulása, annak bizonyítása is szükséges, hogy a szerződésszegő fél nem úgy járt el a teljesítés érdekében, ahogy az az adott helyzetben általában elvárható.

Jogvesztés általában kétféle hatállyal köthető ki: feltételként vagy a másik fél számára meghatározott hatalmasságként. Az előbbi esetben a szerződésszegés mint feltétel bekövetkezte automatikusan kiváltja a jogvesztést, míg utóbbi esetben a fél lesz jogosult szerződésszegés esetén nyilatkozattal a joghatást kiváltani.

A bíróság mérsékelheti a kötelezettet túlságosan sújtó joghátrányt. E körben értékelni kell, hogy a szerződésszegésnek mi volt az oka, a kötelezett terhére mennyiben felróható a szerződésszegés, milyen egyéb körülmény hatott közre annak bekövetkeztében, illetve jelentősége van annak is, hogy a jogosultat a szerződésszegés következtében milyen hátrány érte.

Zálogjog

A zálogjog célja annak biztosítása, hogy a hitelező az általa nyújtott szolgáltatást (például kölcsönt) visszakapja, illetve a szolgáltatásért később járó ellenszolgáltatást megkapja, mert ha ez nem történik meg, a zálogjogosult a zálogtárgyból kereshet kielégítést. *A zálogtárgyból való kielégítés – ha jogszabály kivételt nem tesz – bírósági határozat alapján végrehajtás útján történik.* Önhatalmúlag nem lehet a zálogtárgyat értékesíteni.

A zálogjog a jogosultnak az erre a célra leköötött dologon vagy joron (zálogtárgyon) abszolút hatállyal és más jogosultakat megelőzően kielégítési jogot biztosít arra az esetre, ha a kötelezett a szolgáltatás nem teljesíti.

A zálogjog alanyai:

- a zálogjogosult;
- a személyi kötelezett, aki a követelés kötelezettje;
- a zálogkötelezett (dologi kötelezett), akinek rendelkezési joga van a zálogtárgyon.

A személyi kötelezett és a dologi kötelezett lehet ugyanaz a személy, de lehet más-más személy is.

A zálogjog alapulhat szerződésen, jogszabályon (pl. a vállalkozót a díj biztosítására zálogjog illeti meg a megrendelő bizonyos vagyontárgyain) és bírósági határozaton.

A zálogjog az önálló zálogjog kivételével járulékos jog, mert

- valamilyen kötelezettség biztosítására alapítják;
- terjedelme általában az alapul szolgáló követeléshez igazodik;
- amennyiben a követelés átszáll, úgy a zálogjog is átszáll az új jogosultra, illetve
- törvény eltérő rendelkezése hiányában a zálogjogot csak a követeléssel együtt lehet átruházni.

Zálogjog tárgya lehet minden birtokba vehető dolog, átruházható jog vagy követelés. A követelés biztosítékaul a kötelezett jogi személy, illetve jogi személyiség nélküli gazdasági társaság vagyona vagy annak meghatározott része is szolgálhat, a vagyont alkotó egyes dolgok, jogok meghatározása nélkül. Ingtalant terhelő zálogjog alapításához a zálogszerződés írásba foglalása és a zálogjognak az ingatlan-nyilvántartásba való bejegyzése szükséges.

A zálogjog főbb fajtái:

- kézi zálogjog,
- jelzálogjog,
- forgalomképes jogokon fennálló zálogjog,
- önálló zálogjog.

Kézi zálogjogról akkor beszélünk, ha a zálogtárgy a zálogjogosult birtokába kerül, *jelzálogjogról*, ha csupán a zálogtárgy megjelölése történik. Ha a zálogjog jogosultját megilleti a zálogtárgy birtoklásának joga (kézizálogjog), köteles a zálogtárgyat épségben megőrizni és a zálogjog megszűnésekor visszaadni.

A jogosult a zálogtárgyat külön rendelkezés hiányában nem használhatja, és nem hasznosíthatja, de természetes hasznait jogosult és köteles beszedni. A hasznok elsősorban a szükséges költségek fedezésére szolgálnak és a hasznokról a jogosult köteles elszámolni.

A zálogjognál nem a zálogtárgy szerint, hanem a zálogtárgyon való birtoklás joga szerint kell a jelzálogjogot a kézzzálogjogtól elhatárolni. A jelzálogjog esetén a birtoklás joga a zálogkötelezettet, és nem a zálogjogosultat illeti.

A jelzálogjog esetén nem történik meg a zálogtárgy birtokba adása (csak a megjelölése), birtoklás joga továbbra is a zálogkötelezettet, és nem a zálogjogosultat illeti meg.

A jelzálog fő alkalmazási területe az ingatlan. A jelzálogjogot a szerződés alapján ugyanis teherként felvezetik az ingatlan tulajdoni lapjára, és onnan csak a jogosult hozzájárulásával törli majd a földhivatal. Ezért nincs lehetőség a jogosult megkerülésével és tudta nélkül a tulajdont tehermentesen eladni, vagy még jobban megterhelni.

Amennyiben a jelzálogjog tárgya nem ingatlan (azaz ingó dolog, átruházható jog, átruházható követelés), illetve a vagyont terhelő zálogjog alapítása esetén a szerződés érvényességéhez – hacsak jogszabály nem tesz kivételt – annak közjegyzői okiratba foglalása szükséges. Ezekben az esetekben szükség van a Magyar Országos Közjegyzői Kamaránál vezetett zálogjog-nyilvántartásba való bejegyzésre. A zálogjog-nyilvántartás közhitelű, abba bárki betekinthez.

A hatályos Ptk. megengedi ún. *önálló zálogjog* alapítását is. Az önálló zálogjog az alapul szolgáló követelés nélkül is alapítható. A zálogjogosult ebben az esetben – a zálogszerződésben meghatározott összeg erejéig – kizárólag a zálogjoggal terhelt zálogtárgyból kereshet kielégítést.

A zálogtárggyal való felelősség terjedelme ahhoz a követeléshez igazodik, amelynek biztosítására a zálogtárgy szolgál. Kiterjed a kamatokra, a követelés és a zálogjog érvényesítésének költségeire, továbbá a zálogtárgyra fordított szükséges költségekre is.

Óvadék (kaució)

Valamely követelés biztosítására

- pénzen,
- bankszámla-követelésen,
- értékpapíron és egyéb,
- külön törvényben meghatározott pénzügyi eszközön

az erre irányuló szerződéssel és az óvadék tárgyának átadásával óvadék alapítható (a kötelező nevesítés óta a takarékbetétkönyv óvadék tárgya nem lehet). Hiába venné át ugyan valaki „biztosítékul” a névre szóló takarékbetétkönyvet valaki, hiszen az abban szereplő összeget számára úgysem fizethetné ki a pénzintézet.

Ha az óvadék tárgya más dolog, a zálogjog szabályait kell alkalmazni.

Az óvadék mint a dologi biztosíték a zálogjog egyik fajtája, amelynek külön szabályozását annak speciális tárgya, illetve az ebből eredő eltérő kielégítési szabályok indokolják. Óvadék esetében a felek abban állapodnak meg, hogy a jogosult a részére átadott óvadékból közvetlenül kielégítést kereshet, ha a kötelezett nem, vagy nem szerződésszerűen teljesít. Az óvadéknak tehát az a funkciója, hogy ha a kötelezett nem képes vagy nem akar a szerződésnek megfelelően teljesíteni, úgy erre az esetre az óvadék fedezetet nyújtson.

A jogosult a szerződésszegéskor tehát nyomban rendelkezhet az óvadékkal, abból közvetlenül - a bírói út igénybevétele nélkül - kielégítést kereshet.

A könnyebb érvényesíthetőség miatt az óvadék kikötése a jogosult számára számos előnnyel jár a zálogjoghoz képest.

Az óvadék a zálogjog egy speciális fajtája, melyet jelez egyrészt, hogy a törvény az óvadékra az eltérően nem szabályozott kérdésekben a zálogjog szabályait rendeli alkalmazni, másrészt az is, hogy a törvény tételes rendelkezésétől eltérő tárgyra kötött óvadéki szerződésre a zálogjog szabályait rendeli alkalmazni.

Óvadékkal csak érvényes és bírósági úton érvényesíthető követelés biztosítható. Kivételt képez ez alól az elévült követelés. Az óvadék kikötésére rendszerint huzamosabb jogviszonyok (pl. bérleti szerződés) esetén kerül sor, de szavatossági, jótállási kötelezettség biztosítása végett is nyújtható óvadék. A külföldre utazó, kisebb szállókban, apartman házakban megszálló utazók is gyakran találkozhatnak ezzel a szerződést biztosító mellékkötelezettséggel. A szerződés tartama alatt az óvadék értéke az értékpapír mindenkori értékétől függően változhat. A felek megállapodhatnak abban, hogy a jogosult a kielégítéskor milyen értéken elégítheti ki a követelését. Amennyiben a felek megállapodása erre nézve nem terjed ki, az értékpapírt nem névértéken, hanem a kielégítés-kori piaci értéken kell figyelembe venni.

Az államháztartási törvény - az önkormányzatok, az önkormányzati hivatalok és a kincstár kivételével, valamint törvény eltérő rendelkezésének hiányában - a költségvetési szervek számára tiltja a kezességvállalást. Ebből következően harmadik személy kötelezettségvállalásáért e költségvetési szervek óvadékokat sem adhatnak.

Az óvadék visszajár, ha az alapul szolgáló szerződés megszűnt, illetőleg a szavatossági vagy jótállási idő eltelt anélkül, hogy az óvadékból való kielégítésre jogalap volna.

Sajátos jelleggel bír a büntetőeljárásban alkalmazott óvadék, melyet számos angolszász jogrendszer mellett, már a magyar jogrendszer is alkalmaz.

Kezesség

A kezesség személyi biztosíték és járulékos kötelezettség, mely valamilyen főkötelezettséget feltételez.

A kezességi szerződés a kezes kötelezettségét tartalmazza arra vonatkozóan, hogy *amennyiben a kötelezett nem teljesít, a kötelezett helyett maga a kezes fog a jogosultnak teljesíteni.*

Kezességet csak írásban lehet érvényesen vállalni. Az ún. egyszerű kezesség esetén a kezes mindaddig megtagadhatja a teljesítést, amit a követelés behajtható a kötelezettől és az olyan kezesektől, akik őt megelőzően, reá tekintet nélkül vállaltak kezességet. A készfizető kezességnél a kezes nem illeti meg a sortartás kifogása: a kezes nem követelheti, hogy a jogosult a követelésének először a kötelezettől való behajtását kísérelje meg. *Készfizető kezesség esetén a jogosultnak nagyobb választási lehetősége van a tekintetben, hogy a követelését kivel szemben kívánja érvényesíteni.*

A készfizető kezesség esetei:

- felek készfizető kezességben állapodnak meg;
- a kezességet kár megtérítéséért vállalták;
- a kezességet bank vállalta;
- a készfizető kezességet jogszabály mondja ki.

Amennyiben a kezes a kötelezett helyett a tartozást megfizeti a jogosultnak, a kezesnek megtérítési igénye keletkezik a kötelezettel szemben. A kezes ilyen esetben az általa teljesített szolgáltatást, de annál nem többet követelhet a kötelezettől. Igényét a kötelezettel szemben per útján is érvényesítheti.

A kezes helytállási kötelezettsége megszűnik:

- ha a jogosult vétkes magatartása miatt a követelés behajthatatlanná vált;
- ha ahhoz a jogosult hozzájárul;
- ha a jogosult követelése kielégítést nyer, s a biztosíték nem száll át másra;
- ha a kötelezett tartozását harmadik személy átvállalja és hiányzik a kezes hozzájáruló nyilatkozata.

Nem szünteti meg a kezes helytállási kötelezettségét a kötelezett halála. Ilyen esetben a főkötelezett az örökös lesz és a kezesi felelősség megmarad.

Ugyancsak nem szűnik meg a kezes helytállási kötelezettsége akkor sem, ha a követelést a jogosult másra engedményezi, hacsak a felek másképp nem állapodtak meg.

8) A szerződésszegés

A szerződésszegés minden olyan magatartás, körülmény és állapot, amely ellentétes a szerződés tartalmával vagy sérti valamelyik félnek a szerződésben biztosított jogait. A szerződésszegés bekövetkezhet a felek magatartásán kívüli (objektív) okból, pl. elemi csapás miatt elpusztul a bérelt dolog; szerződésszegést azonban a felek magatartása is előidézhet. A Ptk. ennek megfelelően megállapít olyan szankciókat, amelyek a felek magatartásának felróhatóságától (vétkességtől) függetlenül alkalmazhatók, ilyen a késedelmi kamat és a kellékszavatosság; és olyanokat, amelyeknek alkalmazását a vétkesség (felróhatóság) hiánya kizárja, ilyen a kötbér a kártérítés.

A Ptk. külön is szabályozza a szerződésszegés leggyakrabban előforduló eseteit és megállapítja azok jogkövetkezményeit.

A szerződésszegés leggyakoribb esetei:

- 1) a kötelezett késedelme;
- 2) a jogosult késedelme;
- 3) a hibás teljesítés;
- 4) a teljesítés lehetetlenné válása;
- 5) a teljesítés megtagadása.

1. A kötelezett késedelme:

A késedelem a szolgáltatás időleges nem teljesítése. Ha a kötelezett a lejáratkor nem teljesít, de nem tagadja meg véglegesen a teljesítést és az nem is vált lehetetlenné, akkor késedelembe esik. A kötelezett tehát akkor esik késedelembe, ha a szerződésben megállapított teljesítési idő eredménytelenül eltelt, vagy ha kötelezettségét a jogosult felszólítására nem teljesíti. Ennek jogkövetkezménye, hogy a jogosult a késedelemből eredő kárának megtérítését követelheti. Ez alól a kötelezett akkor mentesül, ha bizonyítja, hogy a késedelem elhárítása érdekében úgy járt el, ahogy az adott helyzetben általában elvárható.

A késedelemnek a kötelezett magatartásának felrőhatóságától független jogkövetkezményei is vannak:

- a) jogosult továbbra is követelheti a teljesítést;
- b) a törvényben megállapított esetekben a jogosult elállhat a szerződéstől;
- c) a pénztartozás után késedelmi kamat jár.

A kötelezett késedelme esetén a jogosult – függetlenül attól, hogy a kötelezett késedelmét kimentette-e – követelheti a teljesítést, vagy abban az esetben, ha ez többé nem áll érdekében, elállhat a szerződéstől. Érdekműlás tehát – a fix (szigorú) határidő esetét kivéve – az elállási jog nem gyakorolható. Amennyiben a jogosult póthatáridőt szabott, és ez is eredménytelenül telt el, a jogosultnak az elálláshoz már semmit sem kell bizonyítania.

2. A jogosult késedelme:

A szerződés teljesítése mindkét fél érdeke, ezért nemcsak a kötelezett, hanem a jogosult szerződésellenes magatartása is szerződésszegés.

A jogosult késedelembe esik, ha

- a) a szerződésszerűen felajánlott teljesítést nem fogadja el;
- b) elmulasztja azokat az intézkedéseket vagy nyilatkozatokat, amelyek szükségesek ahhoz, hogy a kötelezett megfelelően teljesíteni tudjon;
- c) a nyugtát nem állítja ki, illetőleg az értékpapírt nem adja vissza.

A jogosult késedelmének felrőhatósága esetén a kötelezett követelheti a késedelemből eredő kárának megtérítését. A jogosult késedelme a kötelezett egyidejű késedelmét is kizárja, tehát a késedelembe eső jogosult nem követelhet késedelmi kamatot a kötelezettől.

3. Hibás teljesítés:

A hibás teljesítés szabályai csak a visszerthes szerződésekre vonatkoznak. Bizonyos mértékig az ingyenes szerződés kötelezettje is felelős a hibás teljesítésért, erre a felelősségre azonban a kötelmi jog különös részében az egyes ingyenes szerződésekre vonatkozó szabályok az irányadók.

A kötelezett hibásan teljesít, ha a szolgáltatás nem felel meg a teljesítéskor a törvényes vagy a szerződésben meghatározott tulajdonságoknak. A kötelezett felel (szavatol) azért, hogy a szolgáltatott dologban a teljesítéskor meg vannak a törvényben és a szerződésben meghatározott tulajdonságok (kellékszavatosság). Ha a jogosult a hibát a szerződéskötéskor ismerte, a kötelezett mentesül a szavatossági felelősség alól. A hibás teljesítés lehet mennyiségi, vagy minőségi hiány. Ha a szerződés osztható dolog szolgáltatására irányult, „kevesebb” teljesítésnél nem hibás teljesítésről, hanem részteljesítésről beszélhetünk.

A hibás teljesítés esetén érvényesíthető szavatossági jogok:

- hibás teljesítés esetén a jogosult választása szerint *kijavítást* vagy
- megfelelő *árlaszállítást* kérhet;
- ha a szerződésben a dolgot fajta és mennyiség szerint határozták meg, hibás teljesítés esetén a jogosult kérheti a dolog *kicserélését* is, kivéve ha a hiba rövid idő alatt

értékcsökkenés nélkül kijavítható, és a kijavítás a jogosult érdekeinek sérelme nélkül lehetséges;

- ha a hibás teljesítés miatt a jogosultnak a teljesítéshez fűződő érdeke megszűnt – így különösen, ha a hiba nem javítható ki, a kötelezett a hiba kijavítását nem vállalja, vagy a hiba kijavítása rövid idő alatt értékcsökkenés és a jogosult érdekeinek sérelme nélkül nem lehetséges –, *a jogosult elállhat a szerződéstől.*

A jogosult a választott szavatossági jogról másikra térhet át. Az áttéréssel okozott kárt köteles a kötelezettel megteríteni, kivéve, ha az áttérésre a kötelezett magatartása adott okot, vagy az áttérés egyébként indokolt volt.

Ha az a jogosult érdekeinek sérelme nélkül lehetséges, a kötelezett a kijavítás vagy árszállítás helyett a dolgot kicserélheti. Ha a kötelezett a dolog kijavítását megfelelő határidőre nem vállalja, vagy nem végzi el, a jogosult a hibát a kötelezett költségére maga kijavíthatja vagy mással kijavíttathatja.

A jogosult a hiba felfedezése után haladéktalanul köteles kifogását a kötelezettel közölni. Hibás teljesítés esetén a jogosult az ellenszolgáltatás arányos részét a kijavításig vagy a kicserélésig visszatarthatja.

A jogosult főszabályként a teljesítéstől számított *hat hónapos elévülési határidő* alatt érvényesítheti szavatossági jogait.

4. A teljesítés lehetetlenné válása:

Ha a teljesítés olyan okból vált lehetetlenné, amelyért egyik fél sem felelős, akkor a szerződés megszűnik. Ha a kötelezett felelős a lehetlenné válásért, a jogosult a teljesítés elmaradása miatt kártérítést követelhet. A jogosult felelőssége esetén viszont a kötelezett szabadul tartozása alól, és követelheti kárának megtérítését.

5. A teljesítés megtagadása:

Ez az eset annyiban különbözik a késedelemtől, hogy a kötelezett egyáltalán nem, tehát a jövőben sem kíván teljesíteni, de különbözik a lehetetlenüléstől is, mert itt a szolgáltatás teljesítése még nem vált lehetetlenné.

Ha a kötelezett a teljesítést jogos ok nélkül megtagadja, a jogosult választhat a késedelem és a lehetetlenülés következményeinek alkalmazása között. Ha az előbbit választja, továbbra is követelheti a szerződés teljesítését, a késedelemből származó kárának megtérítését, valamint az esetleges késedelmi kötbért. Ha a lehetetlenülés következményeit választja, akkor teljes kártérítést és megghiúsulási kötbért követelhet, hiszen érdekmúlás bizonyítása nélkül joga van elállni a szerződéstől.

A jog a szerződésszegés minden fajtáját szankcionálja. Mások azonban a jogkövetkezmények, ha a szerződésszegés a felek magatartásán kívülálló okból (pl. elemi csapás) következik be, és mások, ha azt a felek magatartása idézte elő. Az első esetben objektív, a másodikkal szubjektív (felróható) szerződésszegésről beszélünk. Az objektív szerződésszegés következménye lehet például a késedelmi kamatfizetési kötelezettség, a legfontosabb szubjektív következménynek a kártérítési igényt tekinthetjük. A Ptk. közismert szabálya szerint tehát a szerződésszegő fél (a károkozó) mentesül a felelősség alól, ha bizonyítja, hogy úgy járt el, ahogy az, az adott helyzetben **általában** elvárható.

A szerződésszegés közös szabályai közül legfontosabb az, hogy a szerződésszegésért való felelősségre, valamint a kártérítés mértékére a szerződésen kívül okozott károkért való felelősség szabályait kell alkalmazni azzal az eltéréssel, hogy a kártérítés mérséklésének – ha jogszabály kivételt nem tesz – nincs helye.

Ha a jogosult a teljesítést a szerződésszegésről tudva elfogadja, a szerződésszegésből igényt utóbb csak akkor támaszthat, ha erre irányuló jogait fenntartotta (a reklamáció ténye és az ún. jogfenntartó nyilatkozat bizonyíthatósága tehát rendkívül fontos). Ennél fogva például, ha a jogosult a teljesítési határidő eltelte után a késedelemmel kapcsolatos jogainak fenntartása nélkül a szolgáltatást elfogadja, illetőleg a hibás szolgáltatást a hiba ismeretében kifogás nélkül átveszi, utóbb ilyen alapon jogait már nem érvényesítheti.

Osztható szolgáltatás egy részére vonatkozó szerződésszegés esetében a szerződésszegés következményei csak erre a részre következnek be. A jogosult azonban a szerződésszegésből eredő jogait az egész szerződésre nézve gyakorolhatja, ha bizonyítja, hogy a további teljesítés a szerződésszegés következtében már nem áll érdekében. Ha a szerződésszegés oszthatatlan szolgáltatás egy részére vonatkozik, következményei az egész szerződésre beállnak.

A szerződésszegésen alapuló igények érvényesítése általában kötelező, ha a szerződésben kikötött ellenszolgáltatás teljesítése egészben vagy részben az állami költségvetésből történik. A jogosult az igény érvényesítésétől – jogszabály eltérő rendelkezése hiányában – eltekinthet, ha a rendelkezésre álló adatok alapján meggyőződést szerzett arról, hogy a szerződésszegés olyan körülményekre vezethető vissza, amelyekért a kötelezett nem felel, vagy ha a szerződésszegés a nemzetgazdaság, továbbá a felek együttműködése szempontjából jelentéktelen.

Ha a szerződésszegésen alapuló igények érvényesítése kötelező, és a jogosult e kötelezettségének indokolatlanul nem tesz eleget, a pénzkövetelésre (kártérítés, kötbér, árleszállítás) irányuló igényt a kifizetéseket a költségvetésből teljesítő pénzügyintézet az állam javára érvényesítheti.

9) A szerződés megszűnése

A) A szerződés megszűnése valamely tény folytán

A szerződés megszűnésének leggyakoribb esete természetesen az, ha a felek a szerződést teljesítik, s ezzel a szerződés betölti rendelkezését.

A kötelezett halálával a szerződés nem szűnik meg, kivéve, ha csak személyesen teljesíthető szolgáltatásra irányult.

A jogosult halála akkor szünteti meg a szerződést, ha a szolgáltatás kifejezetten az ő eltartására irányult, vagy kizárólag az ő személyes szükségleteinek fedezésére lett volna alkalmas. Megszűnik a szerződés értelemszerűen akkor is, ha ugyanaz a személy lesz a jogosult és a kötelezett (pl. ha valaki megvásárolja az általa bérelt ingatlan tulajdonjogát, a bérleti szerződés megszűnik). A szerződés megszűnése harmadik személy jogait és kötelezettségeit nem érinti.

B) A szerződés megszüntetése közös megegyezéssel

A felek a szerződést közös megegyezéssel megszüntethetik vagy felbonthatják. A közös megegyezéssel való megszüntetés vagy felbontás kétoldalú jognyilatkozatot tételez fel.

- A szerződés megszüntetése esetében a szerződés a jövőre nézve szűnik meg és a felek további szolgáltatásokkal nem tartoznak egymásnak. A megszűnés előtt már nyújtott szolgáltatás szerződésszerű pénzbeli ellenértékét meg kell fizetni, amennyiben pedig a már teljesített pénzbeli szolgáltatásnak megfelelő ellenszolgáltatást a másik fél még nem teljesítette, a pénzbeli szolgáltatás visszajár;

- A szerződés felbontása esetében a szerződés megkötésének időpontjára visszamenő hatállyal szűnik meg és a már teljesített szolgáltatások visszajárnak.

C) A szerződés megszüntetése egyoldalú jognyilatkozat útján

- **felmondás:** Aki szerződésnél vagy jogszabálynál fogva felmondásra jogosult, e jogát a másik félhez intézett nyilatkozattal gyakorolja. A felmondás a szerződést megszünteti.

Ha a felmondás nem azonnali hatályú, a törvényben vagy a szerződésben meghatározott felmondási idő elteltéig a szerződés fennmarad, a szerződésből eredő kötelezettségeket a szerződés megszűnéséig teljesíteni kell.

- **elállás:** Aki szerződésnél vagy jogszabálynál fogva elállásra jogosult, e jogát a másik félhez intézett nyilatkozattal gyakorolja. Az elállás a szerződést felbontja (visszamenő hatállyal szünteti meg). Az elállás jogát a felek bánatpénz fizetése ellenében is kiköthetik;

10) A szerződő felek személyének változása

Az egyszerű jogutódláson (pl. egy cég átalakulása) túlmenő, bővebb ismeretet igényel az üzleti életben gyakran alkalmazott engedményezés és a tartozásátvállalás.

Az engedményezés olyan szerződés mellyel a jogosult követelését másra ruházza át. Az átruházó (a korábbi jogosult) az engedményező, a követelés megszerzője (az új jogosult) az engedményes. Nem lehet engedményezni a jogosult személyéhez kötött, valamint azokat a követeléseket, amelyek engedményezését jogszabály kizárja.

Az engedményezésről a kötelezettet értesíteni kell (de nem kell az engedélye).

Az engedményezéssel az engedményes a régi jogosult helyébe lép, és átszállnak rá a követelést biztosító zálogjogból és kezességből eredő jogok is. A kötelezett az engedményessel szemben érvényesítheti azokat a kifogásokat és beszámíthatja azokat az ellenköveteléseket is, amelyek az engedményezővel szemben az értesítéskor már fennállt jogalapon keletkeztek.

Az engedményező az engedményessel szemben a kötelezett szolgáltatásért – az engedményezés fejében kapott ellenérték erejéig – kezesként felel, kivéve, ha:

- a követelést kifejezetten bizonytalan követelésként ruházta át az engedményesre;
- felelősségét egyébként kizárta.

Egyebekben az ellenérték fejében való engedményre az adásvétel, az ingyenes engedményre az ajándékozás szabályait kell alkalmazni. Ha a követelés jogszabály vagy hatóság rendelkezése folytán száll át másra, azok eltérő rendelkezése hiányában az engedményezés szabályait kell megfelelően alkalmazni.

Tartozásátvállalás esetén valaki a kötelezettel megállapodik abban, hogy tartozását átvállalja.

A tartozásátvállaló köteles a jogosult hozzájárulását kérni, ha pedig azt a jogosult megtagadja, a kötelezettet olyan helyzetbe kell hoznia, hogy az a lejáratkor teljesíthessen.

Ha a jogosult a tartozásátvállaláshoz hozzájárul, a tartozásátvállaló a kötelezett helyébe lép. Megilletik mindazok a jogok, amelyek a kötelezettet a jogosulttal szemben megillették; a korábbi kötelezettnek a jogosulttal szemben fennálló követelését azonban nem számíthatja be. A tartozásátvállalással a követelést biztosító kezesség és zálogjog a kezes és a zálogkötelezett hozzájáruló nyilatkozata hiányában megszűnik.

Ha a kötelezettség jogszabály vagy hatóság rendelkezése folytán száll át másra, azok letérő rendelkezése hiányában a tartozásátvállalás szabályait kell megfelelően alkalmazni.

III. Témakör: Felelősség a szerződésen kívül okozott károkért, a kártérítés általános szabályai

1) A polgári jogi felelősség általános szabálya

A polgári jogi felelősség általános szabálya: *Aki másnak jogellenesen kárt okoz, köteles azt megtéríteni. **Mentesül** a felelősség alól, ha bizonyítja, hogy úgy járt el, ahogy az az adott helyzetben általában elvárható. (Ptk. 339.§).* Az elvárható magatartás, azaz a vétlenség a polgári jog területén az általános zsinórmérték.

A polgári jogi felelősségnek vannak bizonyos előfeltételei, amelyeknek valamennyi esetben fenn kell állniuk ahhoz, hogy a felelősség megvalósuljon:

A polgári jogi (kártérítési) felelősség közös (általános) feltételei:

- A. a jogellenes magatartás;
- B. a kár;
- C. az okozati összefüggés a jogellenes magatartás és a kár között;
- D. a vétkesség (a Ptk.-ban szabályozott kivételes esetekben e nélkül is fennáll a felelősség).

A jogellenes magatartás

A felelősség alapjául szolgáló magatartásokat a Ptk. nem sorolja fel. A károkozásért való polgári jogi felelősség szempontjából minden károkozás jogellenes – kivéve, amelynél a jogellenességet kizáró körülményt bizonyítják – és a másik három feltétel megléte esetén a kártérítési felelősség megállapítható.

Vannak azonban olyan esetek, amelyeknél a Ptk. kizárja a károkozás jogellenességét.

Ilyen jogellenességet kizáró körülmények:

- károsult beleegyezése (pl. orvosi műtét, küzdősport stb.);

- jogos védelem (A jogtalan támadás vagy a jogtalan és közvetlen támadásra utaló fenyegetés elhárítása érdekében a támadónak okozott kárt nem kell megtéríteni, feltéve, hogy a védekező az elhárításnál a szükséges mértéket nem lépte túl.);
- szükséghelyzet (A más életét, testi épségét vagy vagyonát közvetlenül fenyegető és más módon, tehát károkozás nélkül el nem hárítható veszély esetén kártérítés helyett kártalanításról lehet szó);
- jogszabályi felhatalmazás (pl. engedélyezett bányászati tevékenység miatt okozott kárért nem kártérítést, hanem kártalanítást kell fizetni).

A kár

Káron értünk általában minden olyan hátrányt, amely valamely esemény folytán valakit személyében, illetőleg vagyonában ér.

A kár legáltalánosabb értelemben lehet vagyoni és nem vagyoni (eszmei) kár.

A vagyoni kár főbb csoportjai:

- a felmerült kár és értékcsökkenés, az, az érték, amellyel a károsult meglévő vagyona a károkozás következtében csökkent;
- az indokolt kiadások, melyek a kár összegének csökkentése vagy a következmények enyhítése érdekében merülnek fel (pl. a baleseti sérült gyógyítási költségei, javítási költségek stb.). E költségek szükségességének az elbírálása gyakran a kialakult társadalmi felfogástól, a gazdasági körülmények alakulásától és a helyi viszonyoktól függ;
- az elmaradt vagyoni előny (haszon), az az érték, amellyel a károsult vagyona gyarapodott volna akkor, ha a károsító magatartás nem következett volna be (pl. táppénz és átlagkereset különbözete, mellékfoglalkozás kieső jövedelme stb.).

A nem vagyoni (erkölcsi vagy eszmei) kár esetén pénzben számszerűsíthető vagyoni kárról nincs szó, de a károkozás következtében a károsult természetes személy életének minősége – beleértve fizikai és lelki állapotát – kedvezőtlen irányba változott (pl. egészségkárosodás vagy személyhez fűződő jogait ért sérelem miatt). Nem vagyoni kára nem csak természetes személynek lehet, például egy cég is elszenvedheti üzleti hírneve vagy hitelképessége elvesztése következtében.

Az okozati összefüggés

A kár megtérítésének kötelezettsége azt terheli, akinek a kár előidézésében szerepe volt. Mindig a jogellenes magatartás és a kár között kell fennállnia az okozati összefüggésnek.

A vétkesség

A polgári jogi felelősségnek rendszerint feltétele a vétkesség is. Eszerint csak akkor állapítható meg a felelősség, ha a károkozó szubjektíve is elmarasztalható („tehet róla”), mert felróható magatartása nem felelt meg a társadalom által elvárható követelményeknek.

A felróhatóság általános megnyilvánulási formája a vétkesség.

A vétkességnek két fokozata van:

- a szándékosság és a
- gondatlanság.

Szándékosságról akkor beszélünk, amikor a károkozó tudta, hogy a magatartása jogellenes, és akarta is annak következményeit. *Gondatlanság* viszont, ha a károkozó nem ismerte fel magatartásának várható következményeit, jöllehet kellő gondosság tanúsítása esetén azokat fel kellett volna ismernie.

A vétkéségen alapuló kártérítési felelősség körében a jogalkotó vélelmezi a károkozó vétkességét, hiszen a károkozás túlnyomó többségében valóban vétkes magatartás következménye.

A kárt elszenvedettnek elegendő azt bizonyítania, hogy a jogellenes magatartás miatt kárt szenvedett. Ha ezt bizonyítja, úgy a károkozónak kell kimenteni magát, azzal hogy vétlenségét bizonyítja (azt, hogy úgy járt el, ahogy az, az adott helyzetben általában elvárható). A polgári jogi felelősség szempontjából nagy jelentősége van a bizonyítási tehernek. A polgári jogban a bizonyítási teher nem azt jelenti, hogy valamelyik félnek a feladata a bizonyítás, hanem azt, hogy a bizonyítás sikertelensége esetén ennek hátrányait az kénytelen viselni, akin a bizonyítási teher nyugszik.

Általános szabály, hogy a bizonyítási teher azon nyugszik, aki valamilyen jogot érvényesít, akinek érdekében áll, hogy állítását a bíróság igaznak fogadja el.

A károsultnak kell bizonyítani a kárt (annak mértékét) és az okozati összefüggést.

A károkozónak kell bizonyítania, hogy jogellenességet kizáró ok forog fenn, vagy hogy a jogellenes károkozása nem volt felróható. *A károkozónak kell tehát magát „kimenteni”*.

A polgári jogi felelősség körében a Ptk. a károsultra is ró kötelezettséget. Ez az ún. *kárenyhítési kötelezettség*: a károsultnak a kár elhárítása, illetőleg csökkentése érdekében úgy kell eljárnia, ahogy az adott helyzetben általában elvárható. Nem kell megtéríteni a kárnak azt a részét, amely abból származott, hogy a károsult e kötelezettségének nem tett eleget.

A vétkesség (felróhatóság) a polgári jogban az ún. rendes felelősség egyik jellemzője. A fel nem róható (objektív) magatartások csak akkor eredményeznek kártérítési felelősséget, ha a törvény kifejezetten így rendelkezik.

A jogszabálysövegekben gyakran szerepel az elemi kár kategória. A gyakorlat ide sorolja az elemi csapásokat, természeti, illetve ipari katasztrófákat. Még a köznyelvben is használják néha a latin „vis maior” erőhatalom kifejezést. Rendszerint hirtelen fellépő, elháríthatatlan természeti katasztrófa (árvíz, földrengés, rendkívüli szélvihar stb.), mely a kártérítési felelősség alól teljesen mentesít.

A felelősség kizárása

A felelősség kizárásának lehetősége rendkívül kiszolgáltatott helyzetbe hozhat egy későbbi károsultat, hiszen előre elveszítené azt a jogát, hogy kárát bíróság előtt érvényesítse. Éppen ezért a Ptk. kimondja: „semmis valamely szerződésnek az a kikötése, amely

1. a szándékos vagy súlyos gondatlanságból eredő károkozásért,
2. az életben, a testi épségben, az egészségben okozott károsodásért, továbbá
3. bűncselekmény következményeiért

való felelősséget előre korlátozza vagy kizárja.” [Ptk. 342. § (1)]

A Ptk. A szerződésszegésért való felelősség korlátozását az előzőeken kívüli esetekben (pl. késedelem, hibás teljesítés) is csak korlátozottan engedi meg a Ptk.

A szerződésszegésért való felelősséget - ha jogszabály másként nem rendelkezik - nem lehet kizárni és korlátozni, kivéve, ha az ezzel járó hátrányt az ellenszolgáltatás megfelelő csökkentése vagy egyéb előny kiegyenlíti. [PTK. 314. § (1)-(2)]

Nem tilos ugyanakkor a károsodás bekövetkezte után bármilyen esetre vonatkozóan felelősséget kizáró, vagy korlátozó megállapodást kötni.

2) A kártérítési felelősség egyes sajátos esetei

A veszélyes üzem működéséből eredő károk:

Aki fokozott veszéllyel járó tevékenységet folytat, köteles az ebből eredő kárt megtéríteni. Mentésül a felelősség alól, ha bizonyítja, hogy a kárt olyan elháríthatatlan ok idézte elő, amely a fokozott veszéllyel járó tevékenység körén kívül esik. Ezeket a szabályokat kell alkalmazni arra is, aki az emberi környezetet veszélyeztető tevékenységével másnak kárt okoz. Nem kell megtéríteni a kárt annyiban, amennyiben a károsult felróható magatartásából származott. Ennek bizonyítása a veszélyes tevékenység folytatóját terheli. A felelősség megállapításának feltétele ebben az esetben is a jogellenesség, a kár felmerülése és a kettő közötti okozati összefüggés, csak a vétkesség vizsgálata mellőzhető. Ennél a felelősségi formánál a károkozó magatartás veszélyes tevékenység folytatásával valósul meg.

A legelterjedtebb veszélyes üzemi tevékenység a gépjármű üzemben tartása.

A bírói gyakorlat szerint a gépjármű üzemben tartásán kívül veszélyes üzemi tevékenység többek közt, az elektromos berendezések és vezetékek felszerelése, a robbanóanyag, a fegyver tartása vagy használata.

A kártérítési követelés három év alatt elévül.

A kimentésnek rendkívül szűk kerete miatt ezt a felelősségi formát tárgyi felelősségnek is szokták nevezni.

Felelősség olyan személyek károkozásáért, akiknek belátási képessége hiányzik vagy korlátozott:

Akinek belátási képessége hiányzik vagy fogyatékos, felelősségre nem vonható. Helyette gondozója felel, kivéve, ha bizonyítja, hogy a felügyelet ellátása érdekében úgy jár el, ahogy

az az adott helyzetben általában elvárható. A törvényes képviselő károkozásáért a képviselt személy nem felelős. Ha a károkozónak nincs gondozója, vagy a gondozó felelősségét nem lehet megállapítani, kivételesen a károkozót is kötelezni lehet a kár részben vagy egészben való megtérítésére, feltéve, hogy az eset körülményei és a felek anyagi viszonyai ezt nyilvánvalóan indokoltá teszik.

A megbízott és a képviselő károkozása:

A megbízott által, különösen ilyen minőségben okozott kárért a károsult harmadik személlyel szemben, a megbízó a megbízottal egyetemlegesen felelős. Mentesül a felelősség alól, ha bizonyítja, hogy őt a megbízott kiválasztásában, utasításokkal ellátásában és felügyeletében mulasztás nem terheli. Ez a szabály a fokozott veszéllyel járó tevékenységet folytató személyek felelősségére nem vonatkozik. Állandó jellegű megbízási viszony esetében, továbbá, ha a megbízó és a megbízott egyaránt gazdálkodó szervezet, a bíróság a károsult és a megbízó viszonyában az alkalmazottak károkozásáért való felelősség szabályait is alkalmazhatja.

Az alkalmazott és a szövetkezeti tag károkozása:

Ha alkalmazott a munkaviszonyával összefüggésben harmadik személynek kárt okoz, jogszabály eltérő rendelkezése hiányában a károsulttal szemben a munkáltató felelős. E szabályt kell alkalmazni akkor is, ha szövetkezet tagja okoz a tagsági viszonyával összefüggésben harmadik személynek kárt.

Az esetleges üzemi balesetért való felelősség szabályait külön jogszabályok (pl. a Munka Törvénykönyve) állapítják meg.

IV. Témakör: A kötelmi jog különös része (az egyes szerződések)

1.) A Polgári Törvénykönyv általános és a különös részének viszonya

Az általános és a különös rész viszonyát az jellemzi, hogy elsődlegesen mindig az adott szerződésfajtára vonatkozó speciális rendelkezéseket kell alkalmazni, de ha ezek a szabályok nem rendeznek valamilyen kérdést, a szerződések közös szabályai az irányadóak függetlenül attól, hogy az adott szerződéstípust a Ptk. vagy más jogszabály szabályozza.

Különös jelentőséggel bírnak a közös szabályok azoknál a szerződéseknél, amelyek a gyakorlatban szokásos elnevezéssel léteznek, de jogszabály által nem rendezettek (nincs jogi szabályozása vagy csak minimális, mint például a faktoring és a lízing szerződéseknek), így az e szerződésekkel kapcsolatban felmerülő kérdések (pl. szerződésszegés, szerződésmódosítás, az elállás) megítélésének egyetlen alapját az általános rész szabályai adják. Ha viszont mind az általános, mind a különös rész rendelkezik ugyanarról a dologról, úgy *természetesen a speciális megelőzi az általánost.*

2.) A szerződések fajtái

A gazdasági életben a polgári jog keretébe tartozó szerződések mindig konkrét formában jelennek meg. Az egyes konkrét szerződések a bennük foglalt jogok és kötelezettségek alapján általában bizonyos szerződéstípusokba sorolhatók.

A konkrét szerződésnek nem kell feltétlenül valamelyik, nevesített szerződésfajta (szerződéstípus) körébe tartoznia; a felek ugyanis a szerződésük tartalmát – természetesen a jogszabályok keretei között és a társadalmi érdek sérelme nélkül – szabadon állapíthatják meg. Ebből következően létrehozhatók egyik nevesített szerződésfajta körébe sem tartozó ún. atipikus szerződések, de olyan vegyes szerződések is, amelyben több nevesített szerződésfajta elemei keverednek. Az egyes szerződésfajtákra vonatkozó szabályokat részletesen a Ptk. 365-597.§-ai tartalmazzák.

Az egyes szerződésfajták különféleképpen csoportosíthatók; legjellemzőbb a visszterhes és az ingyenes ügyletek megkülönböztetése.

Ha a fél a kapott szolgáltatásért ellenszolgáltatást nem tartozik teljesíteni, akkor a szerződés ingyenes, ellenkező esetben visszterhes.

Az ingyenes szerződések csak kisebb számban fordulnak elő.

Ingyenes szerződés fajták a Ptk.-ban:

- az ajándékozási szerződés;
- a tartási és életjáradéki szerződés (ennél a szerződés fajtánál a nem hozzátartozók közötti szerződés a gyakorlatban inkább visszterhes);
- haszonkölcsön;
- a díjkitűzés;
- a kötelezettségvállalás közérdekű célra;

A szerződések túlnyomó többsége visszterhes.

Visszterhes egy szerződés, ha a szolgáltatásért azzal arányban álló pénz vagy más, pénzben kifejezhető értékű dolog (ingó, ingatlan) jár ellenszolgáltatásként.

3.) Az adásvétel és csere

Az adásvételi szerződés a legáltalánosabban előforduló szerződéstípus, az árucseré-viszonyok alapvető jogi formája, a forgalmi jellegű szerződések alaptípusa.

Adásvételi szerződés alapján az eladó köteles a dolog tulajdonát a vevőre átruházni és a dolgot a vevő birtokába bocsátani, a vevő, pedig köteles a vételárát megfizetni és a dolgot átvenni.

Az adásvétel tárgya lehet minden olyan dolog, amely nem forgalomképtelen. A forgalomképtelen dolog nem lehet adásvétel tárgya. Forgalomképtelen az a dolog, amely kizárólag az állam tulajdonában lehet, vagy amire törvénynél, bírói ítéletnél, vagy szerződésnél fogva elidegenítési és terhelési tilalom áll fenn.

Az adásvételi szerződést is általában bármilyen alakban meg lehet kötni. A Ptk. a forgalom biztonsága érdekében azonban kimondja, hogy ingatlan adásvételének érvényességéhez a szerződés írásba foglalása szükséges (ügyvédi ellenjegyzés is kötelező) és az adásvétel tényét az ingatlan-nyilvántartásba is be kell jegyeztetni.

Az eladó fő kötelezettsége, a dolog tulajdonjogának átruházása és a dolog birtokának átengedése.

A vevő fő kötelezettsége a dolog átvétele és a vételár megfizetése. Az eladó köteles a vevőt megfelelően tájékoztatni a dolog lényeges tulajdonságairól és minden olyan körülményről, amely a vevő tulajdonszerzése vagy a dolog rendeltetésszerű használata szempontjából lényeges.

A Ptk. szerint az **adásvételi szerződésnek** vannak sajátos elemeket tartalmazó **különös nemei** is, ezek:

- a) megtekintésre vagy próbára vétel,
- b) minta szerinti vétel,
- c) részletre való vétel,
- d) elővásárlási jog
- e) vételi jog (opció)
- f) visszavásárlási jog

- megtekintésre vagy próbára vétel,

Megtekintésre vétel esetén a vevő olyan dolgot vásárol, amelyet az adásvételt megelőzően nem volt módja megtekinteni.

Próbára vétel esetén a - eltérően a megtekintésre vételtől - a vevő nem csak megtekintésre, hanem használatra is jogosulttá válik.

A két jogintézmény hasonló funkciót tölt be, a törvény ezért lényegében azonosan is szabályozza azokat. Kivétel, hogy ha a vevő a dolgot próbára átvette, és az eladó által kitűzött határidőig nem nyilatkozott, a szerződés hatályos lesz. A nyilatkozattétel elmulasztása a próbára átvett dolog esetében ugyanis a szerződés hatálybalépését, a megtekintésre vétel esetén viszont a szerződés hatálytalanságát vonja maga után.

Ha a dolgot megtekintésre vagy próbára vették, a szerződés hatálya a vevő nyilatkozatától függ. A vevő e nyilatkozatát nem köteles indokolni.

A vevő az elfogadó jognyilatkozat bármilyen formában - különösen próbára vétel esetén akár ráutaló magatartással is - megteheti.

Az eladó határidőt tűzhet a nyilatkozattételre; ha a vevő e határidőt elmulasztja, a szerződés nem hatályos. A vevő nyilatkozatának megtételére a határidőt a felek magában a szerződésben is megszabhatják, ennek hiányában pedig az eladó jogosult arra, hogy a vevőt határidő tűzésével nyilatkozata megtételére felhívja. A kitűzött határidő megfeleléséről ugyan a törvény nem szól, de a határidő elmulasztásához fűződő jogkövetkezmenyre tekintettel annak mindenképpen alkalmasnak kell lennie arra, hogy a vevő a megtekintés illetve próba alapján dönthessen.

Ha a szerződés hatályos, az eladó, illetve vevő jogaira és kötelezettségeire az adásvételi szerződésből eredő jogok és kötelezettségek az irányadóak azzal a kivétellel, hogy az eladót nem terheli szavatosság az olyan hibákért, amelyeket a vevő a megtekintés, illetve próba alatt felismert, vagy kellő gondosság és körültekintés mellett felismerhetett.

Ha a függő jogi helyzet időszaka alatt a dolog elpusztul, a felek jogaira és kötelezettségeire a teljesítés lehetetlenné válásának szabályait, ha pedig a megtekintés vagy próba ideje alatt a dolog károsodik, az okozott kár megtérítésére, illetve viselésére a kártérítés általános szabályait kell alkalmazni. Ha a szerződés nem hatályosul, a vevő a jogalap nélküli birtoklás szabályai szerint köteles a dolog és hasznai kiadására.

- minta szerinti vétel,

Minta szerinti vétel esetében az eladó a mintának megfelelő dolgot köteles szolgáltatni.

A minta szerinti vétel az adásvételnek az a különös neve, amikor az eladó a szerződésben a fajta és mennyiség szerint meghatározott dolog tulajdonjogának átruházását a minta szerint vállalja a kikötött vételár ellenében.

A bírói gyakorlat ilyen adásvételi szerződésnek tekinti az egyre gyakoribb, katalógus alapján történő értékesítést is (BH1994. 207.), a jogirodalomban azonban ezt vitatják arra hivatkozva, hogy a minta nem más, mint a szolgáltatás tulajdonságainak, minőségének a megjelenítésére és ellenőrzésére alkalmas egyed.

Az eladó a dolog fel nem ismerhető hibájáért akkor is szavatossággal tartozik, ha e hiba a mintában is megvolt. Ha a vevő a mintát nem mutatja fel, őt terheli annak bizonyítása, hogy a dolog a mintának nem felelt meg.

A vállalkozói munka minősége mintával - ún. referencia munka minőségével is meghatározható. A mintának meg nem felelő minőségű munkavégzés esetén hibás teljesítés miatti érdekmúlás címén - a megrendelő elállhat a szerződéstől. **BH1991. 445.**

A minta szerinti vétel esetén az eladó teljesítése akkor szerződésszerű, ha az megfelel a mintának. Míg más esetekben a szerződés tárgyától eltérő dolog teljesítésre felajánlása, azonos a szerződés nem teljesítésével, addig a minta szerinti vétel esetén az ilyen teljesítésre ugyanúgy a hibás teljesítéssel összefüggő szavatossági szabályokat kell alkalmazni, mint arra az esetre, amikor a fajta-azonosság mellett a szolgáltatás hibás. Az általános szavatossági szabályoktól eltérően az eladó a vevő által felismerhető hibákért nem szavatol. A fel nem ismerhető hibákért viszont az eladó akkor is köteles helytállni, ha a hiba a mintában is megvolt: azaz a rejtett hibás mintával azonos rejtett hibás szolgáltatásért ugyanúgy felel, mint a hibátlan mintától eltérő rejtett hibás szolgáltatásért.

A jogirodalomban vitatott a bizonyítási teher. Célszerű ezért, hogy a vevő a szerződéskötéskor kérje a minta átadását, ez ugyanis jelentősen megkönnyíti az esetlegesen felmerülő jogviták rendezését.

- Részletvétel esetén a vevő megszerzi a dolog birtokát, a vételárat azonban csak később, meghatározott időpontokban, több részletben fizeti meg.

Részletre való vétel esetén a felek megállapodnak, hogy a vevő a vételárat meghatározott időpontokban, több részletben fizeti meg, és a dolgot a vételár teljes kiegyenlítése előtt neki átadják. Az eladó írásban kikötheti az elállás, illetőleg a részletfizetési kedvezmény megvonásának jogát arra az esetre, ha a vevő a részletet az esedékességkor nem fizeti meg. Ezzel a jogával az eladó a részlet megfizetésének első ízben való elmulasztása esetében csak akkor élhet, ha a vevőt erről előzőleg értesítette, és neki a teljesítésre megfelelő időt engedett. Ha az eladó a szerződéstől elállt, a vevő köteles használati díjat fizetni, továbbá meg kell térítenie azt a kárt, amely a dolog rendeltetésszerű használatával járó értékcsökkenést meghaladja. A vevőnek átadott dolog elpusztulásának vagy értékcsökkenésének veszélyét (a kárveszélyt) – a tulajdonjog fenntartása esetében is – a vevő viseli.

- elővásárlási jog lényege, hogy ha a tulajdonos a dolgot el akarja adni, azt elsősorban az elővásárlási jogosultnak kell felajánlani, aki egyoldalú nyilatkozatával vásárolhatja meg a dolgot. Tehát, ha az eredeti tulajdonos a dolgot el kívánja adni, az elővásárlási jog jogosultja a vevő helyett maga léphet be az adásvételi szerződésbe. Az elővásárlási jog gyakorlása természetesen nem kötelező csak egy lehetőség. Ha az elővásárlásra jogosult a szerződési ajánlat elfogadására általában megszabott határidő alatt nem nyilatkozik, akkor a tulajdonos a dolgot az ajánlatnak megfelelően vagy annál kedvezőbb feltételek mellett bárkinek eladhatja. Az elővásárlási jog keletkezhet jogszabály alapján (pl. osztatlan közös tulajdonnál, kft. üzletrész átruházásnál), vagy a felek megállapodása (írásbeli szerződés) alapján. Ilyenek számít, ha a társasház alapító okiratában a tulajdonostársaknak elővásárlási jogot biztosítanak. Ha a tulajdonos a dolgot el akarja adni, a kapott ajánlatot a szerződés megkötése előtt köteles az elővásárlásra jogosulttal közölni, aki egyoldalú nyilatkozatával vásárolhatja meg a dolgot. Nem terheli e kötelezettség a tulajdonost, ha annak teljesítése a jogosult tartózkodási helye vagy más körülményei miatt rendkívüli nehézséggel vagy számottevő késedelemmel járna.

Ha az elővásárlásra jogosult a tulajdonoshoz intézett nyilatkozatában az ajánlat tartalmát magáévá teszi, a szerződés közöttük létrejön. Ha a jogosult a szerződési ajánlat elfogadására általában megszabott határidő alatt ilyen nyilatkozatot nem tesz, a tulajdonos a dolgot az ajánlatnak megfelelően vagy annál kedvezőbb feltételek mellett eladhatja.

Ha az elővásárlási jogot az ingatlan-nyilvántartásba bejegyzik, vagy a tulajdoni lap adataiból megállapítható, hogy jogszabályon alapuló elővásárlási jog áll fenn, az mindenkivel szemben hatályos, aki a bejegyzést követően az ingatlanon valamely jogot szerez.

Az elővásárlási jog átruházása – ha törvény eltérően nem rendelkezik – semmis; gazdálkodó szervezet azonban kijelölheti azt a személyt, aki e jog gyakorlására jogosult.

Az elővásárlási jog – ha törvény eltérően nem rendelkezik – az örökösökre nem száll át.

Nem ritka az olyan eset, amikor egy adott vagyontárgy tekintetében többen rendelkeznek elővásárlási joggal, mégpedig akár úgy, hogy e jogukat szerződés létesítette, akár úgy, hogy joguk különböző jogszabályi rendelkezéseken alapulnak. Ezt a helyzetet a törvény a jogosultság gyakorlásának sorrendjét megállapítva rendezi.

Az elővásárlási jogok sorrendje:

- a külön jogszabályon alapuló elővásárlási jog (pl. műemlék épület esetén a hatóságot megillető elővásárlási jog),
- a tulajdonostárs törvényen alapuló elővásárlási joga (Ptk. szerint),
- a szerződéssel keletkezett elővásárlási jog.

- vételi jog (opció) lényege, hogy a jogosult egyoldalú nyilatkozatával olyan vagyontárgyra nézve hozhat létre adásvételi szerződést, amely azelőtt nem volt az övé és a tulajdonos esetleg nem is szándékozik azt eladni. A vételi jog tehát valamely vagyontárgy egyoldalú kijelentéssel történő megvásárlására jogosít fel (ezért „erősebb”, mint az elővásárlási jog). A vételi jog alapulhat jogszabályon (pl. a határozatlan időre bérbe adott önkormányzati lakásra vételi joggal írásban 1995. november 30-ig lehetett élni). A szerződésen alapuló vételi jogot a Ptk tartalmazza. E szerint, ha a tulajdonos másnak vételi jogot (opciót) enged, a jogosult a dolgot egyoldalú nyilatkozattal megvásárolhatja. A vételi jogra vonatkozó megállapodást a dolog és a vételár megjelölésével írásba kell foglalni. A határozatlan időre kikötött vételi jog hat hónap elteltével megszűnik; az ezzel ellentétes megállapodás semmis.

A bíróság a tulajdonost - törvény eltérő rendelkezése hiányában - a vételi jogból folyó kötelezettsége alól mentesítheti, ha a tulajdonos bizonyítja, hogy a vételi jog engedése után körülményeiben olyan lényeges változás állott be, hogy a kötelezettség teljesítése tőle nem várható el.

Jogeset:

BH2008. 48. Semmis a vételi jogot engedő szerződés, ha a felek a vételárat az adós aktuális tartozásának mértékéhez igazodóan állapítják meg oly módon, hogy a vevő a tulajdonos mindenkori kölcsöntartozása fejében - annak beszámítása mellett - megszerzi a dolog tulajdonát [1959. évi IV. törvény 200. § (2) bek., 263. § (1) bek., 375. § (1) bek.].

BH2007. 141. Opció jog engedményezése átruházásnak minősül, ezért semmis. A meghatalmazó fél aláírása szükséges kelléke a vételi jog gyakorlásáról szóló egyoldalú nyilatkozatnak, azt a meghatalmazott jogi képviselő ellenjegyzése nem pótolja (1959. évi IV. törvény 373. §, 374. § és 375. §-a; 1997. évi CXLI. tv. 32. §-a; 1998. évi XI. tv. 27. §-a).

BH2006. 329. A szerződés érvényességét annak megkötésekor fennálló tények, elérni kívánt célok és érvényben lévő jogszabályok tükrében kell vizsgálni. A szerződésnek az a kikötése, hogy a hitelintézet a vételi jogot gyakorló személyt kijelölheti, nem ütközik nyilvánvalóan jóerkölcsbe [1959. évi IV. törvény 200. § (2) bek., 373. § (4) bek., 374. § (5) bek., 375. § (1) és (4) bek.].

- visszavásárlási jog lényege, hogy a dolog korábbi tulajdonosa meghatározott időn belül – maximum öt év – az általa eladott dolgot a vevőtől egyoldalú nyilatkozatával visszavásárolhatja. A tulajdonos vagyon tárgyának eladásakor – bármilyen okból – kikötheti, hogy a dolgot visszavásárolhassa. Az eladott dolog visszavásárlásának jogát az adásvételi szerződéssel egyidejűleg írásba kell foglalni.

A visszavásárlási ár egyenlő az eredeti vételárral; az eredeti vevő azonban a visszavásárlási áron felül követelheti azt az összeget, amellyel a dolog értéke hasznos ráfordításai folytán a visszavásárlás időpontjáig gyarapodott, a visszavásárló pedig levonhatja a dolog időközi romlásából eredő értékcsökkenést. Az eredeti vevő felelős a visszavásárlási jog megghiúsításáért vagy csorbításáért; ha azonban a dolog neki fel nem róható okból megsemmisült, a visszavásárlási jog megszűnik.

Egyebekben a visszavásárlási jogra az elővásárlási jog szabályait kell alkalmazni.

Szavatosság a tulajdonjog átruházásáért és tehermentességéért (jogszavatosság)

A jogszavatosságnak két esetcsoportja van:

- az egyikbe azok az esetek tartoznak, amikor a vevő tulajdonszerzését harmadik személy joga akadályozza,
  - a másikba pedig azok, amikor a vevő tulajdonjogát harmadik személy korlátozza.
- a) Ha harmadik személynek az adásvétel tárgyára olyan joga van, amely a vevő tulajdonszerzését akadályozza, a vevő elállhat a szerződéstől, és kártérítést követelhet. E jogainak gyakorlása előtt a vevő köteles az eladót megfelelő határidő kitűzésével felhívni arra, hogy tulajdonszerzésének akadályait hárítsa el, vagy adjon megfelelő biztosítékot.
- b) Ha harmadik személynek a dologon olyan joga áll fenn, amely a vevő tulajdonjogát korlátozza, a vevő megfelelő határidő kitűzésével tehermentesítést követelhet, és a tehermentesítésig megtagadhatja az ehhez szükséges összeg megfizetését. A határidő eredménytelen eltelte után a vevő a dologat az így rendelkezésre álló összegből vagy egyébként az eladó költségére tehermentesítheti. Ha a tehermentesítés lehetetlen, vagy aránytalan költséggel járna, a vevő a szerződéstől elállhat, és kártérítést követelhet, vagy a teher átvállalása fejében a vételár megfelelő csökkentését követelheti. Ezek a jogok a vevőt akkor is megilletik, ha a tehermentesítésre megszabott határidő eredménytelenül telt el, és a vevő nem kívánja a dolog tehermentesítését. A jelzálogjogtól való mentességért az eladó akkor is szavatol, ha arról a vevő tudott.

A **cseré** az adásvételtől abban különbözik, hogy a cserénél mindkét fél részéről áru szolgáltatására kerül sor. A csereszerződés tehát dolgok tulajdonának kölcsönös átruházása a két cserélő fél részéről. A csereszerződésre az adásvétel szabályait kell megfelelően alkalmazni.

4.) A vállalkozási szerződés

Vállalkozási szerződés alapján a vállalkozó valamely dolog tervezésére, elkészítésére, eldolgozására, átalakítására, üzembe helyezésére, megjavítására vagy munkával elérhető más eredmény létrehozására, a megrendelő pedig a szolgáltatás átvételére és díj fizetésére köteles. A nagy számban előforduló ún. bér munkára kötött szerződésekre is a vállalkozási szerződés szabályait kell alkalmazni.

A vállalkozási szerződés legfőbb sajátossága, hogy eredménykötelem, tehát vállalkozásról csak akkor lehet beszélni, ha a kötelezett valamely eredmény létrehozását vállalja.

A felek jogai és kötelezettségei:

- a vállalkozó fő kötelezettsége tehát az eredmény létrehozása (mű előállítás);
- a megrendelő fő kötelezettsége pedig a díj megfizetése.

A vállalkozó a munkát saját költségén végzi el. Köteles a munkavégzést úgy megszervezni, hogy az biztosítsa a munka gazdaságos és gyors befejezését. A vállalkozó egyébként alvállalkozót is igénybe vehet. Ha a vállalkozó magánszemély, csak abban az esetben vehet

igénybe alvállalkozót, ha ezt a munka jellege, gazdaságos és szakszerű elvégzése szükségessé teszi.

A vállalkozó a megrendelő utasítása szerint köteles eljárni. Az utasítási jog nem terjed ki a munka megszervezésére, illetőleg az utasítás nem teheti a teljesítést terhesebbé. Ettől a felek eltérhetnek a szerződésben. A vállalkozó köteles a megrendelőt minden olyan körülményről haladéktalanul értesíteni, amely a vállalkozás eredményességét vagy kellő időre való elvégzését veszélyezteti vagy gátolja. Az értesítés elmulasztásából eredő kárért a vállalkozó felel. A vállalkozó köteles a megrendelőnek a szolgáltatott dologról a felhasználáshoz, fenntartáshoz szükséges tájékoztatást megadni.

A megrendelőnek joga van ahhoz, hogy a vállalkozó munkáját és a felhasználásra kerülő anyagot ellenőrizze. Jogszabályban meghatározott esetekben a megrendelőnek ellenőrzési kötelezettsége van. Ha a munkát a megrendelő által kijelölt helyen kell végezni, a megrendelő köteles a munkahelyet alkalmas állapotban a vállalkozó rendelkezésére bocsátani.

Ha a megrendelő a vállalkozó teljesítése révén új elgondolásról, megoldásról vagy műszaki ismeretről szerez tudomást, ezt a vállalkozó hozzájárulása nélkül mással nem közölheti. A megrendelő a szerződéstől bármikor elállhat. Ez esetben köteles a vállalkozó kárát megtéríteni. A felek a szolgáltatás átadásakor közösen végzik el azokat a szakmailag szokásos és indokolt próbákat, amelyek a teljesítés megfelelő minőségének megállapításához szükségesek.

A vállalkozó részére járó díj a vállalkozás teljesítésekor esedékes, de a gyakorlatban a felek általában megállapodnak előleg fizetésében (pl. anyagköltségre).

A Ptk. külön szabályozza azt az esetet, amikor a teljesítés lehetetlenné vált, és a vállalkozói díj kérdése a felelősségi szabályok szerint nem oldható fel. Ha a teljesítés olyan okból válik lehetetlenné, amelyért egyik fél sem felelős, és

- a) a lehetetlenné válás oka mindkét fél érdekkörében vagy érdekkörén kívül merült fel, a vállalkozót az elvégzett munka és költségei fejében a díj arányos része illeti meg;
- b) a lehetetlenné válás oka a vállalkozó érdekkörében merült fel, díjazásra nem tarthat igényt;
- c) a lehetetlenné válás oka a megrendelő érdekkörében merült fel, a vállalkozót a díj megilleti, de a megrendelő levonhatja azt az összeget, amelyet a vállalkozó a lehetetlenné válás folytán költségben megtakarított, továbbá amelyet a felszabadult időben másutt keresett vagy nagyobb nehézség nélkül kereshetett volna.

A vállalkozót a díj biztosítására zálogjog illeti meg a megrendelőnek azokon a vagyontárgyain, amelyek a vállalkozási szerződés következtében birtokába kerülnek. Lehetőség van arra, hogy a vállalkozó a díj arányos részét a vállalkozás teljesítése előtt kapja meg. Erre akkor kerülhet sor, ha a megrendelő részteljesítést elfogad. Az ellenszolgáltatás teljesítésére a számlázásról és a fizetésről szóló külön jogszabályban foglaltak az irányadók.

A vállalkozási szerződés nevesített fajtái:

➤ Fővállalkozás

Önálló feladat ellátására alkalmas, összetett gazdasági, illetve műszaki egység megvalósítására irányuló vállalkozási szerződés alapján a vállalkozó köteles a munka gazdaságos és gyors, az ugyanazon a létesítményen dolgozó többi vállalkozóval összehangolt elvégzéséhez szükséges feltételeket megteremteni, valamint a szükséges szerződéseket megkötöni. A vállalkozó felelőssége az ilyen vállalkozási szerződésben kikötött műszaki,

gazdasági és egyéb feltételek teljesítéséért akkor is fennáll, ha a teljesítéshez szükséges tervet a vállalkozó egészben vagy részben nem maga készítette.

➤ **Építési szerződés**

Építési szerződés alapján a vállalkozó építési-szerelési munka elvégzésére, a megrendelő pedig annak átvételére és díj fizetésére köteles.

A vállalkozó köteles elvégezni a tervben szereplő, de a költségvetésből hiányzó munkákat (többletmunka), továbbá azokat a műszakilag szükséges munkákat is, amelyek nélkül a létesítmény rendeltetésszerűen nem használható.

A felek a munkavégzéssel kapcsolatos minden lényeges adatot, körülményt és utasítást a munkahelyen vezetett naplóban kötelesek egymással közölni.

Nem tagadható meg az átvétel a szolgáltatás olyan jelentéktelen hibái, hiányai miatt, amelyek más hibákkal, hiányokkal összefüggésben, illetve a kijavításukkal, pótlásukkal járó munkák folytán sem akadályozzák a rendeltetésszerű használatot.

➤ **Szerelési szerződés**

Szerelési szerződés alapján a vállalkozó technológiai szerelési munka elvégzésére, a megrendelő pedig annak átvételére és díj fizetésére köteles.

A szerelési szerződésre – jogszabály eltérő rendelkezése hiányában – az építési szerződés szabályait kell megfelelően alkalmazni.

➤ **Tervezési szerződés**

Tervezési szerződés alapján a vállalkozó műszaki-gazdasági tervező munka elvégzésére, a megrendelő pedig annak átvételére és díj fizetésére köteles.

A felek a szerződésben kiköthetik a kártérítési felelősség korlátozását, ha a vállalkozó hazai viszonylatban nem ismert vagy nem alkalmazott műszaki-gazdasági megoldást tartalmazó terv készítését vállalja.

➤ **Kutatási szerződés**

Kutatási szerződés alapján a vállalkozó kutatómunka végzésére, a megrendelő pedig díj fizetésére köteles. A felek megállapodhatnak abban, hogy a díj a munka eredménytelen befejezése esetén is jár.

A szerződést írásba kell foglalni. A szerződés határozatlan időre is megköthető.

A vállalkozó csak a megrendelő hozzájárulásával vehet igénybe alvállalkozót. Nincs szükség a megrendelő hozzájárulására, ha a vállalkozó meghatározott eredmény elérésére vállalkozott.

A vállalkozó a szerződésben kikötheti kártérítési felelősségének korlátozását.

A kutatási szerződésre a külön nem szabályozott kérdésekben a vállalkozási szerződés általános szabályait, illetőleg a megbízási szerződésre vonatkozó rendelkezéseket kell megfelelően alkalmazni.

➤ **Az utazási szerződés**

Utazási szerződés alapján a vállalkozó utazási iroda köteles a szerződésben meghatározott utazásból, az út egyes állomásain való tartózkodásból és az ezzel összefüggő

részszolgáltatásokból – így különösen szállás, étkezés – álló szolgáltatást teljesíteni, a megrendelő pedig köteles a díjat megfizetni.

Az utazási szerződésnek – ideértve az utazással kapcsolatos egyes szolgáltatások közvetítésére irányuló szerződést is – részletes szabályait a 281/2008. (XI. 28.) Korm. rendelet állapítja meg. Az utazási szerződést - annak valamennyi kikötésével együtt - írásban kell megkötni, és papíron vagy - ha a szerződést elektronikus dokumentumba foglalták - más tartós adathordozón az utas rendelkezésére kell bocsátani. Az utazási szerződés megkötésekor előleg címén a szolgáltatás díja (részvételi díj) legfeljebb negyven százalékának befizetése követelhető. Ettől a rendelkezéstől el lehet térni, ha a külföldi közreműködővel kötött szerződés ennél szigorúbb kötelezettséget ró az utazásszervezőre. Az utazási szerződés alapján fizetendő teljes díj teljes összegének megfizetését az utazásszervező legkorábban az utazás megkezdése előtt harminc nappal igényelheti. Az utazási szerződésben az utas elállása esetére bánatpénz is kiköthető. Az utazás megkezdését megelőző hatvan nappal korábbi elállás esetére viszont bánatpénz nem követelhető.

5.) A bérlet

Bérleti szerződés alapján a bérbeadó köteles a dolgot *időlegesen* a bérlő használatába adni, a bérlő pedig bért fizetni. A bérlet a használati kötelmek alaptípusa. Bérleti szerződéssel a tulajdonjog egyik részjogosultságának (a használati és a hasznok szedésére vonatkozó) időleges átengedésére kerül sor.

A dolog birtokának és használatának időleges átengedésére - tehát bérleti szerződés megkötésére - a tulajdonos, illetőleg a haszonélvező jogosult. A törvény a bérleti szerződés létrejöttét nem köti alakszerűséghez (a lakásbérleti szerződés kivétel, amikor is írásbeliség szükséges a szerződés létrejöttéhez), az tehát a felek megállapodása szerint szóban, írásban vagy ráutaló magatartással is létrejöhet.

A bérlet mindig a dolog birtokának, illetve használatának időleges átengedését jelenti, amely történhet határozott időre, illetőleg határozatlan időre.

A bérleti szerződés időtartama alatt a bérlőt a tulajdonossal, illetve haszonélvezővel, tehát a vele szerződést kötővel szemben is megilleti a birtokvédelem.

A bérbeadót a bérleti szerződés teljesítés időtartama alatt kellék- és jogszavatossági kötelezettség terheli.

A bérlő a dolgot rendeltetésének és a szerződésnek megfelelően használhatja. Felelős minden olyan kárért, amely a rendeltetésellenes vagy szerződésellenes használat következménye.

A bérbeadó

- a) a bérlő szükségtelen háborítása nélkül ellenőrizheti a használatot;
- b) követelheti a rendeltetésellenes vagy szerződésellenes használat megszüntetését, továbbá az ilyen használatból eredő kárának megtérítését;
- c) abban az esetben, ha az ilyen használat tovább folyik, vagy ha a bérelt dolgot fenyegető veszély súlyossága miatt az abbahagyás követelése sem vezetne célra, a bérletet azonnali hatállyal felmondhatja, és kártérítést követelhet.

A törvény főszabályként úgy rendelkezik, hogy a bérlő csak a bérbeadó engedélyével adhatja a dolgot albérletbe vagy harmadik személy használatába. A dolog fenntartásával járó kisebb

kiadásokat a bérlő, a többi kiadást, valamint a dologgal kapcsolatos közterheket a bérbeadó viseli. A bérlő köteles a bérbeadót értesíteni, ha a bérbeadót terhelő munkálatok szükségessége merül fel, és köteles megengedni, hogy a bérbeadó azokat elvégezze, továbbá a károk elhárításához szükséges intézkedéseket megtegye. Az értesítés elmulasztásából eredő károkért a bérlő felelős.

A bérlő a bért időszakonként előre köteles megfizetni. Arra az időre, amely alatt a dolgot rajta kívül álló okból nem használhatja, bér nem jár.

A bérfizetés elmulasztása esetében a bérbeadó a bérletet azonnali hatállyal felmondhatja, feltéve, hogy a bérlőt megfelelő határidő tűzésével és következményekre való figyelmeztetéssel a hátralék megfizetésére írásban felszólította, és a bérlő e határidő elteltéig sem fizetett.

A határozatlan időre kötött bérletet tizenöt napra fel lehet mondani. A bérlő örökösei a határozott időre kötött bérletet is felmondhatják; e jogukat azonban legkésőbb a hagyaték birtokbavételétől, illetőleg átadásától számított harminc napon belül gyakorolhatják.

A bérlet megszűnése után a bérlő köteles a dolgot a bérbeadónak visszaadni; a bérbeadóval szemben fennálló, a bérleti jogviszonyból keletkezett követeléseinek kiegyenlítéséig azonban a dolgot annak használata nélkül visszatarthatja. Ezt a szabályt ingatlan és lakás bérletére nem lehet alkalmazni. A bérlő mindazt, amit a saját költségén a dologra felszerelt, a dolog épségének sérelme nélkül leszerelheti.

A bérlet megszűnik:

- a szerződésben meghatározott körülmények bekövetkeztével;
- a szerződésben megállapított idő elteltével;
- ha a dolog elpusztul.

A bérlet tárgya bármilyen dolog vagy jog lehet, amely alkalmas arra, hogy azon tartós használatot lehessen gyakorolni. A Ptk. részletszabályokat az úgynevezett dologbérlet tekintetében állapít meg, *a lakás bérletre és a nem lakás céljára szolgáló helyiségek bérletére vonatkozó szabályokat külön jogszabály tartalmazza* (a többször módosított 1993. évi LXXVIII. tv.), valamint a törvény által meghatározott körben az egyes önkormányzati rendeletek előírásait kell figyelembe venni.

A lakásbérlet

Lakás: az olyan összefüggő helyiségcsoport, amely

- a) helyiségei;
- b) közművesítettsége;
- c) melegvíz-ellátása; és
- d) fűtési módja

alapján valamelyik komfortfokozatba (összkomfortos, komfortos, félkomfortos, komfort nélküli) sorolható.

A Lakástv. Hatálya:

- a) a lakásokra, és a
  - b) nem lakás céljára szolgáló helyiségekre
- terjed ki. A Lakástv. hatálya tehát építményekre, és pedig olyan létesítményekre terjed ki, amelyek a földnek alkotó részei.

A lakbér: mértéke lehet szabad megállapodás tárgya, de - önkormányzati bérlakásnál - jogszabály határozza meg (kötött bér). Szabad bér esetén nem jön létre lakásbérleti szerződés, ha a lakbér mértékében a felek nem tudnak megállapodni. A bérbeadó - a jogszabályban meghatározott esetekben - a lakbér módosítására, a lakbér felemelésére is jogosult. Ha a felek a lakbér módosításában nem tudnak megegyezni, annak megállapítását a bíróságtól kérhetik. A bíróság jogerős határozatáig a lakásért a korábban fizetett lakbért kell fizetni.

A bérlő a bérbeadó hozzájárulásával a lakás egy részét **albérletbe** adhatja. Az albérleti díjban a felek szabadon állapodhatnak meg. Önkormányzati és állami lakás esetén az albérleti szerződést írásba kell foglalni. Az egész lakás albérletbe adására irányuló megállapodás érvénytelen és ez olyan következménnyel is járhat, hogy a bérbeadó a lakás rendeltetésellenes használata miatt a lakásbérleti szerződést felmondja. Az albérleti jogviszony járulékos jellegű (a bérlő jogán alapul). Ezért ha a bérlő (az albérletbe adó) használati joga megszűnik, ezzel egyidejűleg az albérleti jogviszony is megszűnik.

A lakásbérlet megszűnik, ha a felek a szerződést közös megegyezéssel megszüntetik, a lakás megsemmisül, az arra jogosult felmond, a bérlő meghal és nincs a lakásbérleti jog folytatására jogosult személy, a bérlő a lakást elcseréli, a bérlőt a Magyar Köztársaság területéről kiutasították, a bérlő lakásbérleti jogviszonyát a bíróság megszünteti, vagy a bérlő lakásbérleti jogviszonya hatósági határozat folytán megszűnik.

6.) A letéti szerződés

A letét a napi élet gyakran előforduló szerződés típusa. Szállodák, ruhatárak, éttermek, bankok stb. gyakran kötelesek jogszabály, vagy szerződés alapján dolgok átvételére, megőrzésére és ezzel kapcsolatban felelősségvállalásra.

Letéti szerződés alapján a letéteményes köteles a letevő által rábízott dolgot időlegesen megőrizni.

A szerződés alanyai: a letevő és letéteményes.

Letéti szerződést mindkét pozícióban akár természetes, akár jogi személy köthet. Nincs megkötöttség a letéteményest illetően sem, ezért az őrzési tevékenységet lehet vállalni főfoglalkozásszerűen, foglalkozásszerűen (ez általában a gazdálkodó szervezetekre jellemző), eseti jelleggel és szívésségi alapon is. Az őrzési kötelezettség járulékos szolgáltatásként is megjelenhet. Általában ez a helyzet, amikor szálloda, fürdő, sportcentrum, kávéház, étterem, fodrászüzlet, stb. a főfoglalkozású tevékenysége mellett őrzési kötelezettséggel járó letéti tevékenységet is ellát.

A szerződés tipikus szolgáltatása: a letevő érdekében vállalt őrzési kötelezettség. Az ellenszolgáltatás: a díj. A letéti szerződés - a megbízáshoz hasonlóan - lehet visszerthes és ingyenes is. A szerződés létrejöttére az általános szabályok az irányadóak. A törvény a letétre külön alakszerűséget nem rendel, ezért a szerződés létrejöhet egybehangzó szóbeli megállapodással, írásban, de a felek ráutaló magatartásával is.

A letéteményes a dolgot a szerződésben meghatározott módon köteles őrizni. A dolgot nem használhatja, és más őrizetébe nem adhatja, kivéve, ha ebbe a letevő beleegyezett, vagy ez a letevőnek károsodástól való megóvása érdekében szükséges; e tilalom megszegése esetében felelős minden kárért, amely e nélkül nem következett volna be.

A letéteményest díjkövetelése és költségei biztosítására zálogjog illeti meg a letevőnek azokon a vagyontárgyain, amelyek a letét következtében kerültek birtokába.

A letevő a dolgot bármikor visszakövetelheti; a letéteményes pedig, a letéti szerződést, ha a letét időtartamát a szerződésben nem állapították meg, tizenöt napi felmondással bármikor megszüntetheti.

A szállodai letétet a Ptk. a letét egyik különös fajtájaként említi, és néhány speciális szabályt fogalmaz meg ezekre a szerződésekre.

A szállodai letét elsősorban az idegenforgalom miatt bír jelentőséggel. A szállodában helyi ismeretekkel alig rendelkező olyan bel- vagy külföldi személy száll meg, aki anélkül, hogy az ideje nagyobb részét a szálláshelyén töltené, oda viszonylag nagyobb értékű vagyontárgyakat visz be (készpénz, csekk, ékszer, ruhanemű, okmányok stb.) és a szálláshely használatáért, általában magas szállásköltséget fizet. Joggal várhatja el tehát azt, hogy a szálloda, annak személyzete a legnagyobb gondossággal őrizze a vagyontárgyait akkor is, amikor nem tartózkodik a szálláshelyén.

A Ptk. szerint „a szálloda felelős azért a kárért, amelyet a megszálló vendég dolgainak elveszése, elpusztulása vagy megsérülése folytán szenved, kivéve, ha bizonyítja, hogy a kárt a szálloda alkalmazottainak és vendégeinek körén kívül álló elháríthatatlan ok vagy a vendég maga okozta. A felelősség azokban a dolgokban bekövetkezett károkért áll fenn, amelyeket a vendég a szállodában kijelölt, illetőleg általában erre rendelt helyen vagy a szobájában helyezett el, vagy amelyeket a szálloda olyan alkalmazottjának adott át, akit dolgai átvételére jogosultnak tarthatott.”

A vendég használati holmija (úti holmija) károsodása esetén a kártérítés mértéke annyiban korlátozott, hogy az nem haladhatja meg a napi szobaár ötvenszeresét. Nem érvényesül viszont e korlátozás akkor, ha a vendég bizonyítja, hogy a szálloda nem az adott helyzetben elvárható módon járt el.

A törvény különböztet a szerint is, hogy a vendég úti holmija károsodott-e, vagy értéktárgy, értékpapír, készpénz stb.

„Értéktárgyakért, értékpapírokért és készpénzért a szálloda csak akkor felelős, és pedig a felelősség mértékének korlátozása nélkül, ha

- a) a dolgot megőrzésre kifejezetten átvette;
- b) a megőrzésre átvételt kifejezetten megtagadta;
- c) a kár olyan okból következett be, amelyért az általános szabályok szerint felelősséggel tartozik. Ebben az esetben a bizonyítás a vendéget terheli.”

A vendég a kárt haladéktalanul köteles bejelenteni. Ennek elmulasztása esetén a szálloda a kárért az általános szabályok szerint tartozik felelősséggel, de a bizonyítás sikertelenségének következménye a vendégre hárul. A szálloda fokozott felelőssége indokolja, a vendégnek azt a kötelezettségét, hogy a kárt azonnal köteles bejelenteni a szállodának.

Sor kerülhet azonban a szálloda és a vendég között kármegosztásra is, ha a kár bekövetkezéséhez maga a vendég is közrehatott (például a csapadékvíz beömlése nem károsította volna olyan mértékben a ruhatárát, ha a szállodából való távozáskor az erkélyajtót bezárja). Nem eredményezi a szálloda mentesülését például, ha a besurranó tolvaj a lezárt szállodai szobából tulajdonítja el a vendég dolgait. Ha azonban a kár úgy következett be, hogy a vendég a szobája kulcsát a zárban hagyta, akkor a szálloda felelősségén felül a vendég közreható károkozása is megállapítható és kármegosztásra adhat alapot.

7.) A megbízás

Megbízási szerződés alapján a megbízott köteles a rábízott ügyet ellátni.

A megbízás mindig valamely ügy ellátására vonatkozó szerződés, mely képviseleti jogot nem ad. Élesen meg kell tehát különböztetni a meghatalmazástól, amely egyoldalú jognyilatkozat és képviseleti jogot biztosít (jognyilatkozat tételre jogosít)

A megbízást a megbízó utasításai szerint és érdekének megfelelően kell teljesíteni.

A felek jogai és kötelezettségei:

A megbízott személyesen köteles eljárni, igénybe veheti azonban más személy közreműködését is, ha ehhez a megbízó hozzájárult, vagy ha ez a megbízás jellegével együtt jár. A megbízott az igénybe vett személyért úgy felel, mintha a rábízott ügyet maga látta volna el.

A megbízott tájékoztatási kötelezettsége:

- a megbízott köteles a megbízót tevékenységéről és az ügy állásáról kívánságára, szükség esetén e nélkül is tájékoztatni, különösen, ha más személy igénybevétele vált szükségessé, vagy ha a felmerült új körülmények az utasítások módosítását teszik indokolttá;
- a megbízót haladéktalanul értesíteni kell, ha a megbízott a megbízó utasításától a megbízó érdekében eltért, de az előzetes értesítésre nem volt mód;
- a megbízás teljesítéséről haladéktalanul értesíteni kell a megbízót.

A megbízási szerződésnek az ellenszolgáltatás nem fogalmi eleme, ingyenes és visszerhes egyaránt lehet.

A megbízó díj fizetésére köteles, kivéve, ha az ügy természetéből, illetőleg a felek közötti viszonyból (pl. rokoni kapcsolat) arra lehet következtetni, hogy a megbízott az ügy ellátását ingyenesen vállalta.

A megbízó a díjat csökkentheti, illetőleg kifizetését megtagadhatja, ha bizonyítja, hogy az eredmény részben vagy egészben olyan okból maradt el, amelyért a megbízott felelős.

Ha a szerződés a megbízás teljesítése előtt szűnt meg, a megbízott a díjnak tevékenységével arányos részét követelheti. A díj a szerződés megszűnésekor esedékes.

Az ügy ellátásával felmerült költségek a megbízót terhelik. A megbízott a költségek előlegezésére nem köteles. A megbízott díját akkor is követelheti, ha eljárása nem vezetett eredményre. A szerződés megszűnésekor a megbízott köteles elszámolni.

A megbízó a szerződést bármikor azonnali hatállyal felmondhatja, köteles azonban helytállni a megbízott által már elvállalt kötelezettségeikért.

A szerződést a megbízott is bármikor felmondhatja; a felmondási időnek azonban elegendőnek kell lennie ahhoz, hogy a megbízó az ügy intézéséről gondoskodni tudjon.

A felmondás jogának korlátozása vagy kizárása semmis; folyamatos megbízási jogviszonynál azonban a felek a felmondás jogának korlátozásában megállapodhatnak.

8.) A megbízás nélküli ügyvitel

A más érdekében történő önkéntes eljárások tartoznak ebbe a körbe, olyan ügyek, ahol az érdekelt felek között nincs olyan jogviszony, amely az eljáró félnek az eljárásra való jogosultságot megadná.

Aki valamely ügyben más helyett eljár anélkül, hogy arra megbízás alapján vagy egyébként jogosult volna, az ügyet úgy köteles ellátni, amint azt annak érdeke és feltehető akarata megkívánja, akinek javára beavatkozott. A más ügyébe jogosultság nélkül való beavatkozást akkor kell helyénvalónak tekinteni, ha megfelel a másik érdekének és feltehető akaratának, különösen ha a beavatkozás őt károsodástól óvja meg.

Életveszély elhárítása végett és széles körben fenyegető veszély megelőzése vagy elhárítása érdekében a tulajdonos vagy más rendelkezésre jogosult személy akarata ellenére is helye van beavatkozásnak.

A megbízás nélküli ügyvivő köteles azt, akinek érdekében beavatkozott, erről haladéktalanul értesíteni; egyebekben őt a megbízott kötelezettségei terhelik.

Ha a megbízás nélküli ügyvivő beavatkozása helyénvaló volt, őt a megbízott jogai illetik, függetlenül attól, hogy beavatkozása sikerrel járt-e.

Ha a beavatkozás nem volt helyénvaló, a megbízás nélküli ügyvivő díjazást nem követelhet, költségeinek megtérítését csak a jogalap nélküli gazdagodás szabályai szerint követelheti, és felelős mindazért a kárért, amely beavatkozása nélkül nem következhetett volna be.

9.) Ingyenes szerződések

➤ A tartási szerződés és életjáradéki szerződés (Ptk. 586-591. §)

Szükséges megjegyezni, hogy ennél a szerződés fajtánál a nem hozzátartozók közötti szerződés a gyakorlatban inkább visszerthes.

Tartási szerződés alapján az egyik fél (jogi személy is lehet) köteles a másik felet megfelelően eltartani.

A tartási szerződést leginkább jellemző sajátosságok a huzamosság, a járadékszerűség, a személyhez kötöttség és a bizalmi viszony.

A tartási szerződést írásban kell megkötni. A tartási szerződés érvényességéhez hatósági jóváhagyásra nincs szükség.

A tartás kötelezettsége a gondozásra, a gyógyíttatásra, az ápolásra és az eltemettetésre is kiterjed.

A szerződés a jogosult haláláig áll fenn; a tartási kötelezettség – az örökhagyó tartozásaiért való felelősség szabályai szerint – annyiban száll át, amennyiben a kötelezett haláláig nyújtott tartás az ellenszolgáltatást nem fedezi.

Ha a jogosult tartása fejében a tulajdonában levő ingatlant a kötelezettre átruházza, a tartási jogot az ingatlan-nyilvántartásba be lehet jegyezni. Ha a tartási jogot az ingatlan-nyilvántartásba bejegyezték, a jogosult a tartási kötelezettség elmulasztása esetén az ingatlanból a végrehajtásra vonatkozó szabályok szerint kielégítést kereshet. Ha az ingatlant a tartásra kötelezett elidegeníti, az új tulajdonos köteles a kielégítést túrni.

A bíróság a tartási szerződést – mindkét fél érdekeinek figyelembevételével – módosíthatja. Ha valamelyik fél magatartása vagy körülményei folytán a természetben való tartás lehetetlenné vált, bármelyik fél kérheti a bíróságtól a szerződés átváltoztatását életjáradéki szerződéssé.

Az átváltoztatás lehet végleges, vagy az említett körülmények megszűntéig tartó, ha pedig a szerződés célja ilyen módon sem valósítható meg, a szerződés megszüntetését is lehet kérni. Ha a körülményekből más nem következik, a közeli hozzátartozók között létrejött tartási szerződésből folyó kötelezettségek teljesítéséért ellenszolgáltatás nem jár.

Életjáradéki szerződés alapján az egyik fél meghatározott pénzösszeg vagy terménymennyiség időszakonként visszatérő szolgáltatására köteles. A két szerződés lényegbeli hasonlóságára figyelemmel az életjáradéki szerződésre a tartási szerződés szabályait kell megfelelően alkalmazni.

➤ **Az ajándékozás (Ptk. 579-582. §)**

A polgári jogviszonyokban viszonylag kisebb jelentőségűek azok a jogviszonyok, melyeknél a szolgáltatással szemben nem áll ellenszolgáltatás. Az ajándékozásnál a jogviszony befejezetté válásához az is szükséges, hogy a megajándékozott a neki szánt juttatást elfogadja. Az ajándékozás tehát szerződés, mégpedig tipikusan ingyenes szerződés, az ingyenes szerződések alaptípusa.

Ajándékozási szerződés alapján az egyik fél saját vagyona rovására a másiknak ingyenes vagyoni előny juttatására köteles.

Ingatlan ajándékozásának érvényességéhez a szerződés írásbafoglalása szükséges.

- Az ajándékozó a megajándékozott tulajdonszerzésének, továbbá az ajándék tárgyának lényeges fogyatékoságáért vagy az ajándékozás során abban beálló kárért csak akkor felel, ha a megajándékozott bizonyítja, hogy az ajándékozó szándékosan vagy súlyosan gondatlanul járt el;
- a felelősség a kárért akkor is terheli az ajándékozót, ha a megajándékozottat nem tájékoztatja az ajándék olyan lényeges tulajdonságáról, amelyet a megajándékozott nem ismer.

Az ajándékozással kapcsolatosan a megajándékozott egyéb vagyonában okozott kárért az ajándékozó az általános szabályok szerint felel.

Körülmények megváltozása, az ajándék visszakövetelése

Az ajándékozási szerződésnél a szerződés megkötése és az ajándék tényleges átadása nem szükségképpen esik egybe. A közbenső időben jelentős változás következhet be az ajándékozó vagyoni körülményeiben, vagy a megajándékozotthoz fűződő személyes kapcsolatában.

Az ajándékozási szerződés teljesítését az ajándékozó megtagadhatja, ha bizonyítja, hogy az ajánlattétel, illetőleg a szerződés megkötése után körülményeiben, különösen a megajándékozotthoz való viszonyában olyan lényeges változás állott be, hogy a szerződés teljesítése tőle többé el nem várható.

Az ajándékot az ajándékozó visszakövetelheti ha:

- arra létfenntartása érdekében szüksége van, és az ajándék visszaadása a megajándékozott létfenntartását nem veszélyezteti;
- ha a megajándékozott vagy vele együtt élő hozzátartozója az ajándékozó vagy közeli hozzátartozója rovására súlyos jogsértést követ el;

- ha az a feltevés, amelyre figyelemmel az ajándékot adta, utóbb véglegesen meghiúsult, és e nélkül az ajándékozásra nem került volna sor (pl. elmaradt esküvő esetén az előre átadott nagyösszegű nászajándék).

Visszakövetelésnek nincs helye:

- amennyiben az ajándék vagy a helyébe lépett érték a jogsértés elkövetése időpontjában már nincs meg;
- ha az ajándékozó a sérelmet megbocsátotta;
- a szokásos mértékű ajándék esetén.

A visszakövetelési jog az ajándékozás sajátosságaiból következő kivételes jogosultság, ezért az annak alapjául szolgáló okokat kiterjesztően értelmezni nem lehet.

A visszakövetelés feltételeinek fennállását az ajándékozónak kell bizonyítania].

Nincs jelentősége annak, hogy az ajándéktárgy miért nincs meg. Az ajándékozottnak felróható okból bekövetkezett hiány is kizárja a visszakövetelést. Ez a megállapítás feltétlenül igaz minden esetben, amikor az ajándéktárgy fizikailag semmisült meg. Ha azonban azt a megajándékozott a visszakövetelés lehetőségének elhárítása érdekében színlelt szerződéssel átruházta, akkor a visszakövetelési jog gyakorolható.

Ha az ajándéktárgy csak részben van meg, ennek erejéig - az egyéb feltételek megléte mellett - a visszakövetelési jog is fennáll.

Ha a megajándékozott az ajándéktárgyat a visszakövetelés iránti igény előterjesztését követően, annak ismeretében idegeníti el (akár visszterhesen, akár ingyenesen) az általános szabályok szerint az egyéb vagyonával is felel. Igaz ez akkor is, ha az ajándéktárgyat a visszakövetelés után elpusztítja vagy felhasználja.

A vagyoni, jövedelmi viszonyokban bekövetkező kedvezőtlen változás önmagában nem ad lehetőséget a visszakövetelésre. Arra alappal olyankor kerülhet csak sor, amikor már az ajándékozó létfenntartása került veszélybe. A bírói gyakorlat által kimunkáltan a létfenntartás veszélyeztettségének vizsgálata körében nemcsak az ajándékozó anyagi körülményei bírnak jelentőséggel. Az tehát, hogy lakhatása, élelmezése, illetve a szokásos napi életvitelbeli kiadásainak anyagi fedezete biztosítva van, önmagában nem elegendő a visszakövetelési igény alaptalanságának megállapításához. Tisztázni kell azt is, hogy az ajándékozó kora, egészségi állapota nem indokol-e többletkiadással járó vagy állandó személyes jelenlétet igénylő gondoskodást, s ha igen ennek anyagi feltételei adottak-e.

Az ajándékozó örökösét általában nem illeti meg az a jog, hogy visszakövetelje az ajándékot, illetőleg követelje a helyébe lépett értéket. Az ajándékozó által már megindított pert azonban az ajándékozó örököse a perbeli jogutódlás szabályai szerint folytathatja.

Jogeset:

BH2008. 149. Téves feltevés címén az ajándékot csak akkor lehet visszakövetelni, ha az ajándékozás alapjául szolgáló feltevést az ajándékozó a megajándékozott által kétséget kizáróan felismerhető módon kinyilvánította (1959. évi IV. törvény 582. §).

BH2003. 68. Az apa közreműködése mellett a nagyapa által az unokák részére nyújtott ajándékot az apa nem követelheti vissza (1959. évi IV. törvény 579. §, 582. §).

➤ **A haszonkölcsön (583-585. §)**

A haszonkölcsön az ingyenes szerződések körébe tartozik, e szerződésnél ingyenes használatátengedés történik. A bérlettől a használatátengedés ingyenessége különbözteti meg,

a kölcsöntől pedig az, hogy a haszonkölcsönbe adás nem eredményezi a dolog tulajdonának átruházását.

Haszonkölcsön-szerződés alapján a kölcsönadó köteles a dolgot a szerződésben meghatározott időre ingyenesen a kölcsönvevő használatába adni, a kölcsönvevő pedig köteles azt a szerződés megszűntekor visszaadni. A kölcsönvevő a dolgot rendeltetésének megfelelően használhatja. A kölcsönvevő a dolgot a kölcsönadó engedélye nélkül harmadik személy használatába nem adhatja. A dolog szaporulata a kölcsönadót illeti, a dolog fenntartásának költségei viszont a kölcsönvevőt terhelik.

Ha a haszonkölcsön tartama nem állapítható meg, a kölcsönadó a szerződést tizenöt napra mondhatja fel, de a szerződés azonnali hatállyal akkor is felmondható, ha a szerződéskötéskor nem ismert oknál fogva a kölcsönadónak szüksége van a dologra.

➤ **A díjkitűzés és a kötelezettségvállalás közérdekű célra**

A díjkitűzés legfőbb sajátossága, hogy nem szerződés, mert egyoldalú jognyilatkozattal jön létre.

Ha valaki meghatározott teljesítmény vagy eredmény létrehozójának nyilvánosan díjat ígér, a díjat köteles kiszolgáltatni annak, aki a megszabott követelménynek eleget tett. E kötelezettség akkor is terheli, ha a teljesítményt vagy eredményt a díjkitűzésre tekintet nélkül hozták létre. A díjkitűzésre irányuló ígéret visszavonása csak akkor érvényes, ha a díjkitűző a visszavonás jogát kifejezetten fenntartotta.

A közérdekű kötelezettségvállalás lehet egyoldalú jogügylet, de lehet szerződés is (pl. tanulmányi ösztöndíj). Mindkét formánál feltétel azonban az ingyenesség.

Magánszemély, jogi személy és jogi személyiséggel nem rendelkező gazdasági társaság, írásban kötelezettséget vállalhat arra, hogy általa meghatározott közérdekű célra ingyenesen vagyoni szolgáltatást teljesít. A kötelezett megállapíthatja azokat a feltételeket, amelyek szerint a szolgáltatást a meghatározott célra kell fordítani. A kötelezett kijelölheti azt a személyt is, akinek javára a szolgáltatást fordítani kell. A kötelezettség megszűnik a kötelezett halálával, a határozatlan időre szóló és rendszeres szolgáltatásra irányuló kötelezettségvállalást a kötelezett bármikor visszavonhatja.

Ha jogszabály másként nem rendelkezik, a már teljesített szolgáltatás visszakövetelésének nincs helye.

11) A szállítási szerződés

Szállítási szerződés alapján a szállító köteles a szerződésben meghatározott dolgot a kikötött későbbi időpontban vagy időszakban a megrendelőnek átadni, a megrendelő pedig köteles a dolgot átvenni és az árát megfizetni. A szállítási szerződés tulajdonképpen "halasztott vagy határidős adásvételt" jelent, a leggyakrabban sorozatban gyártott ipari termékekre.

A szállítási szerződés az ipari termelés és forgalom alapvető szerződéstípusa, amely a gyártó (vagy forgalmazó) és a felhasználó között jön létre. A szerződés határidős jellegéből következik, hogy a szerződéskötéskor a termék általában még nem áll rendelkezésre.

Abban különbözik az ún. raktári szerződéstől, mint „normál” adásvételtől, a termelés folyamatát bizonyos mértékben a szerződés hatáskörébe vonja.

A szállítási szerződésnél a felek a dolog minőségét, a minőség és a mennyiség megvizsgálásának módját, a minőségi és a mennyiségi kifogásolás rendjét meghatározhatják szabványra, műszaki feltételre, más előírásra, mindkét fél által ismert szokványra vagy mintaszabályzatra utalással, mintával, vagy részletes leírással.

A szállítási szerződés a felek megállapodásával jön létre általában vagy úgy, hogy a szállító a megrendelést visszaigazolja (elfogadja) vagy valamelyik fél szerződéstervezetét a másik fél

aláírva visszaküldi. A megrendelő a szerződéstől bármikor elállhat, köteles azonban a szállító kárát megtéríteni. A szállító köteles a megrendelőt a teljesítés idejéről legalább három nappal előbb értesíteni.

Eltérő szakmai szokás hiányában a szállító a dolgot csomagolva és mérlegelve adja át, s ezt a szállító vagy a fuvarozó jelenlétében elegendő bruttó súly és darabszám szerint átvenni. A megrendelő a mennyiségi ellenőrzés még el nem végzett részét, valamint a minőségi vizsgálatot köteles haladéktalanul, de legkésőbb az átvételtől számított nyolc nap alatt megkezdeni és azt a megvizsgáláshoz szükséges idő alatt folyamatosan elvégezni. A megrendelő az általános - valamint a késedelem miatt bekövetkezett érdekmúlásra alapított - elállási jogát mindaddig gyakorolhatja, amíg a szolgáltatás átadása és átvétele nem történt meg. A felek a szállítási szerződés tartalmát főszabály szerint szabadon állapíthatják meg, kógens, illetve imperatív szabályok ma már a szállítási szerződések körében is kivételként léteznek.

12) A közüzemi szerződés

Közüzemi szerződés alapján a szolgáltató köteles meghatározott időponttól a fogyasztó számára folyamatosan és biztonságosan a fogyasztó igénye szerint meghatározott közüzemi szolgáltatást – így különösen gázt, villamos energiát és vizet – nyújtani, a fogyasztó pedig köteles időszakonként díjat fizetni.

A szolgáltató a szerződés megkötését csak jogszabályban meghatározott esetekben tagadhatja meg, szüneteltetheti, illetőleg korlátozhatja.

13) A mezőgazdasági termékértékesítési szerződés

Mezőgazdasági termékértékesítési szerződés alapján a termelő meghatározott mennyiségű, magatermelte terményt, terméket vagy saját nevelésű, illetőleg hizlalású állatot köteles kikötött későbbi időpontban a megrendelő birtokába és tulajdonába (kezelésébe) adni, a megrendelő pedig köteles a terményt, terméket, illetőleg állatot átvenni és az ellenértéket megfizetni.

A szerződés érvényesen csak írásban köthető. Az írásbafoglalás elmulasztása esetében is érvényes a szerződés, ha bármelyik fél a szerződésből származó kötelezettségeit teljesítette. A termelő jogosult a szerződésben kikötött mennyiségnél tíz százalékkal kevesebbet teljesíteni. A teljesítés helye a termelő telephelye. A mezőgazdasági termékértékesítési szerződést több évre is meg lehet kötni; ebben az esetben a felek az árban nem kötelesek megállapodni.

A mezőgazdasági termékértékesítési szerződésre – jogszabály eltérő rendelkezése hiányában – az adásvétel, illetőleg a vállalkozás szabályait kell megfelelően alkalmazni.

14) A fuvarozás

A Ptk. elsődlegesen az áru fuvarozási szerződés általános, tehát valamennyi fuvarfajta kiterjedő szabályozását adja, míg az egyes fuvarozási fajtákra vonatkozó speciális szabályokat külön jogszabályok (szabályzatok) tartalmazzák.

Fuvarozási szerződés alapján a fuvarozó díjazás ellenében köteles a küldeményt rendeltetési helyére továbbítani és a címzettnek kiszolgáltatni.

A szerződés a fuvarozás elvállalásával jön létre.

A felek jogai és kötelezettségei:

A feladó köteles

- a küldeményt úgy csomagolni, hogy a csomagolás azt megóvja, és a küldemény mások személyét vagy vagyonát ne veszélyeztesse;
- a fuvarozónak a küldemény továbbításához vagy útközben szükséges hatósági kezeléséhez a megfelelő okmányokat átadni;
- a küldeményt berakni.

A fuvarozó köteles

- az átadott okmányokat megfelelően felhasználni;
- a fuvarozóközöt a megfelelő időben és helyen, fuvarozásra alkalmas állapotban kiállítani, és – ha jogszabály másképpen nem rendelkezik – a fuvarozást haladéktalanul megkezdeni;
- a feladó utasításait követni, kivéve, ha az utasítás jogszabályba ütközik vagy ha annak végrehajtásával veszélyeztetné mások személyét, vagy megkárosítaná mások vagyonát;
- feladót a fuvarozás lebonyolításával kapcsolatos minden lényeges körülményről haladéktalanul értesíteni;
- küldemény megérkezéséről a címzettet haladéktalanul értesíteni.

A címzett köteles

- a küldeményt kirakni

A fuvarozó felelőssége

Az általános polgári jogi felelősséghez képest a "fuvarozói felelősség" több sajátosságot tartalmaz. A fuvarozó általában felelős azért a kárért, amely a küldemény átvételétől a kiszolgáltatásig terjedő idő alatt a küldemény teljes vagy részleges elveszéséből, megsemmisüléséből vagy megsérüléséből keletkezett. A rendes felelősséghez képest tehát szigorúbb tárgyi felelősség érvényesül, de a tv. több kimentő okot is meghatároz.

A kártérítés mértéke viszont a fuvarozás körében általában csak a tényleges megtérítésére korlátozódik. Ha azonban a kárt a fuvarozó szándékosan okozta, az ebből eredő minden kárért felelős. Az általános szabálytól eltér a késedelem miatti fuvarozói felelősség mértéke is. A késedelmes fuvarozó a késedelem tartamához mért, legfeljebb azonban a fuvardíjnak megfelelő összegű kötbért köteles megfizetni. Ezt meghaló kár megtérítését csak kivételes esetben akkor lehet kérni, ha a fuvarozó a határidőben való teljesítéséhez fűződő érdek ismeretében írásban vállalta a határidő megtartását, és nem bizonyítja, hogy a késedelmet tevékenységi körén kívül eső elháríthatatlan ok idézte elő.

A fuvarozó a küldemény továbbítását más fuvarozóra is bízhatja.

A fuvarozásban résztvevő fuvarozók egyetemlegesen felelősek, ha azonban a további fuvarozókat a feladó jelölte ki, minden fuvarozó önállóan felel.

Ha a küldeményt az országhatáron túl kell továbbítani, a Ptk. rendelkezéseit csak annyiban lehet alkalmazni, amennyiben nemzetközi szerződés vagy egyezmény, illetőleg szabály másképpen nem rendelkezik. Személyek szállításának elvállalására – ha jogszabály kivételt nem tesz – a vállalkozás szabályait kell megfelelően alkalmazni.

A fuvarozási szerződés alapján támasztható igények egy év alatt elévülnek.

15) A bizomány

Bizományi szerződés alapján a bizományos díjazás ellenében köteles a megbízó javára a saját nevében adásvételi szerződést kötni.

Bizományi szerződés az a szerződés is, amelynek alapján a bizományos nem adásvételi, hanem más szerződés kötésére vállalt kötelezettséget. A bizományra – eltérő rendelkezés hiányában – a megbízás szabályait kell alkalmazni.

A bizományi szerződés jellemzői:

Ha a bizományos a megbízóra kedvezőbb feltételek mellett köti meg az adásvételi szerződést, mint amilyeneket a bizományi szerződésben megállapítottak, az ebből eredő előny a megbízót illeti meg. Ha viszont a bizományos a bizományi szerződésben megállapított áron alul ad el, köteles a megbízónak az árkülönbözetet megtéríteni, kivéve ha bizonyítja, hogy az adásvételi szerződést a megállapított áron megkötni nem lehetett, az eladással a megbízót kártól óvta meg, és a megbízót idejében értesíteni nem tudta.

Ha a bizományos a bizományi szerződésben kikötött feltételektől lényegesen eltér, a megbízó az adásvételi szerződést visszautasíthatja, kivéve ha a bizományos a megállapított árnál drágábban vásárolt, de az értékkülönbözetet megtéríti (ilyenkor ugyanis nincs értékelhető kár a megbízónál).

A bizományi szerződés alapján kötött adásvételi szerződés a bizományossal szerződő féllel szemben a bizományost jogosítja és kötelezi. A megbízó nincs kapcsolatban a harmadik személlyel, vele szemben jogai és kötelezettségei közvetlenül nem állnak fenn.

A bizományos felelőssége:

A bizományos saját magatartása miatt keletkezett szerződésszegésekért az általános szabályok szerint felel. Ezen túlmenően a megbízónak felelősséggel tartozik mindazoknak a kötelezettségeknek a teljesítéséért, amelyek a vele szerződő felet a szerződés folytán terhelik.

A bizományi díj magában foglalja a bizomány ellátásával rendszerint együttjáró költségeket, kivéve az áru fuvarozásával felmerült kiadásokat. A bizományos a díjban benne nem foglalt szükséges és hasznos költségei megtérítését is követelheti. A bizományosnak díj csak annyiban jár, amennyiben az adásvételi szerződést teljesítették. A bizományos díjigényét nem érinti, ha a szerződést a megbízóval maga köti meg.

16) A szállítmányozás

A szállítmányozás olyan önállóvá vált sajátos karakterű szerződés, mely egyesíti a bizomány és a fuvarozás jogcímeit ("fuvarozási bizomány"). Gyakorlati előnye, hogy mentesíti a megbízót (a küldemény továbbítóját) a továbbítás megszervezésével, elintézésével, ellenőrzésével kapcsolatos tevékenység alól. Szállítmányozási szerződés alapján a szállítmányozó köteles valamely küldemény továbbításához szükséges fuvarozási és egyéb szerződéseket a saját nevében és megbízója számlájára megkötni, valamint a küldemény továbbításával kapcsolatos egyéb teendőket elvégezni, a megbízó pedig köteles az ezért járó díjat megfizetni.

A szállítmányozó köteles a megbízó utasításait követni. A szállítmányozó a fuvarozást maga is elláthatja, és más szállítmányozó közreműködését is igénybe veheti. A megbízó igényeit a fuvarozóval szemben a szállítmányozó köteles érvényesíteni; felelős minden kárért, amely e kötelezettségének megszegése folytán a megbízót éri. A szállítmányozó a szállítmányozási díj, továbbá a szállítmányozásra szükséges és hasznosan fordított költségek megtérítését követelheti.

A szállítmányozó felelőssége:

A szállítványozó szállítványozási tevékenysége körében a küldeményben bekövetkezett kárért fuvarozó módjára, más károkért az általános szabályok szerint felel. A szállítványozási szerződés alapján támasztható igények egy év alatt elévülnek.

17) Bank– és hitelszerződések

Bankhitelszerződés (Ptk.522. §)

Bankhitelszerződéssel a pénzüintézet arra vállal kötelezettséget, hogy jutalék ellenében meghatározott hitelkeretet tart a másik szerződő fél rendelkezésére, és a keret terhére – a szerződésben meghatározott feltételek megléte esetén – kölcsönszerződést köt, vagy egyéb hitelműveletet végez.

A bankhitelszerződés érvényességéhez a szerződés írásba foglalása szükséges. A bankhitelt – amennyiben ingatlan szolgál biztosítékkal a tartozás megfizetésére – jelzálogjog alapításával is lehet biztosítani.

A pénzüintézzel szerződő felet nem terheli a hitel igénybevételének, tehát kölcsönszerződések tényleges kötésének kötelezettsége, hanem a kölcsönök igénybevételének ("lehívásának") joga illeti meg. A jutalékot azonban a kölcsönhöz jutás lehetőségének biztosítása miatt mindenképpen fizetnie kell.

Kölcsönszerződés (Ptk.523–528. §)

Kölcsönszerződés alapján a pénzüintézet vagy más hitelező köteles meghatározott pénzüösszeget az adós rendelkezésére bocsátani, az adós pedig köteles a kölcsön összegét a szerződés szerint visszafizetni. Ha a hitelező pénzüintézet, – jogszabály eltérő rendelkezése hiányában – az adós kamat fizetésére köteles (bankkölcsön).

A kölcsönösszeg átadását a hitelező megtagadhatja, ha bizonyítja, hogy a szerződés megkötése után akár az ő, akár az adós körülményeiben olyan lényeges változás állott be, amely miatt a szerződés teljesítése többé el nem várható, továbbá a szerződés megkötése után olyan körülmények következtek be, amelyek miatt azonnali hatályú felmondásnak van helye.

Az adós a kölcsönösszeg átvételére nem köteles, ebben az esetben azonban a hitelezőnek a szerződés megkötéséből eredő kárát meg kell térítenie. A kártérítési kötelezettség az elmaradt kamat megtérítésére tehát nem terjed ki. Ha a hitelező pénzüintézet, kártérítés nem illeti meg; arra az időre azonban, amely alatt a kölcsönösszeget – akár hitelszerződés alapján, akár anélkül – az adós rendelkezésére tartották, jutalékot kell fizetni.

A hitelező azonnali hatállyal felmondhatja a kölcsönt (a határozott időre adott kölcsönt is), ha

- a) a kölcsönnek a szerződésben meghatározott célra fordítása lehetetlen;
- b) az adós a kölcsönösszeget a szerződésben meghatározott céljától eltérően használja;
- c) a kölcsönre nyújtott biztosíték értéke jelentősen csökkent, és azt az adós a hitelező felszólítására nem egészíti ki;
- d) az adós vagyoni helyzetének romlása vagy a fedezet elvonására irányuló magatartása veszélyezteti a kölcsön visszafizetésének lehetőségét;
- e) az adós más súlyos szerződésszegést követett el.

Ha a hitelező pénzüintézet, ezen felül azonnali hatállyal akkor is felmondhatja a kölcsönt, ha

- a) az adós hitelképtelenné válik;
- b) az adós a pénzüintézetet a kölcsön összegének megállapításánál valótlan tények közlésével, adatok eltitkolásával vagy más módon megtévesztette;
- c) az adós a kölcsön fedezetével, biztosítékával vagy céljának megvalósulásával kapcsolatos vizsgálatot – figyelmeztetés ellenére – akadályozza.

A határozatlan időre kötött kölcsönszerződés tizenöt napi felmondással szüntethető meg.

Ha az adós kamat fizetésére köteles, a kamatot negyedévenként utólag, illetőleg akkor kell megfizetni, amikor a kölcsön visszafizetése esedékessé válik. A kölcsönre, valamint a kamatra irányadó szabályokat megfelelően alkalmazni kell akkor is, ha a hitelező nem pénzt, hanem más helyettesíthető dolgot ad kölcsön.

A bankszámlaszerződés (Ptk.529. §)

Bankszámlaszerződéssel a pénzüintézet kötelezettséget vállal arra, hogy:

- a vele szerződő fél (számlatulajdonos) rendelkezésére álló pénzeszközöket kezeli és nyilvántartja;
- azok terhére a szabályszerű kifizetési és átutalási megbízásokat teljesíti;
- a számlatulajdonost a számla javára és terhére írt összegekről, valamint a számla egyenlegéről értesíti.

A pénzüintézet a számlára befolyó pénzeszközöket használhatja. A számlakövetelés kimerülése a bankszámlaszerződést önmagában nem szünteti meg.

A betétszerződés (Ptk.530. §)

Betétszerződés alapján a pénzüintézet köteles a szerződő fél által lekötött pénzeszközök után kamatot fizetni és a betét összegét a szerződés szerint visszafizetni.

A folyószámla-szerződés (Ptk.531-532. §)

Folyószámla-szerződéssel a felek meghatározott jogviszonyból származó kölcsönös pénzköveteléseiknek egységes számlán való elszámolására vállalnak kötelezettséget. A folyószámla-szerződés tulajdonképpen a hitelviszonyok körébe sorolható, mert szükségképpen hitelezéssel is együtt jár, annak folytán, hogy az elszámolás időszakonként történik. A felek a folyószámlán levő egyes követeléseikkel nem rendelkezhetnek; rendelkezési joguk a folyószámla egyenlegére nézve áll fenn. Végrehajtás alá vonni csak a folyószámlának a végrehajtás foganatosításakor fennálló egyenlegét lehet. Az egyenleget, illetőleg az annak alapjául szolgáló tartozásokat és követeléseket a felek a közléstől számított tizenöt napon belül írásban kifogásolhatják. Ha a felek az egyenleget nem kifogásolták, illetőleg a kifogásolt tételekben megegyeztek, vagy a kifogás tárgyában a bíróság határozatot hozott, az egyes követelések megszűnnek, és helyükbe a folyószámla-egyenleg lép.

A takarékbetét-szerződés (Ptk. 533–535. §, 1989. évi 2. tvr.)

Takarékbetét-szerződés alapján a pénzüintézet köteles a betevőtől takarékbetétkönyv vagy más okmány ellenében pénzt átvenni és annak összegét a szerződés szerint visszafizetni.

A szerződés fogalom meghatározása lényeges tartalmát tekintve azonos a Ptk. 530. §-ában szabályozott betétszerződéssel, de attól annyiban különbözik, hogy a takarékbetét-szerződésnél a betéti összeg átvétele takarékbetétkönyv vagy más okmány ellenében történik és a tartós lekötés a szerződésnek nem fogalmi eleme.

Takarékbetétet névre szólóan lehet elhelyezni. Takarékbetét elhelyezhető a pénzügyintézetnél más kedvezményezett részére is.

A pénzügyintézet a takarékbetét után a betételhelyezés idejére kamatot, illetőleg - nyeresémbetét esetén - a sorsolás eredményétől függően nyeresémet fizet ki.

A takarékbetét összegének visszafizetésére és a kamat, továbbá a nyeresémet kifizetésére vonatkozó követelés nem évül el.

A szerződő felek: a pénzügyintézet és a betétes magánszemély. Takarékbetét-szerződés kötésére csak az 1996. évi CXII. Törvény szerinti, betétgyűjtésre felhatalmazott hitelintézet jogosult (azaz pénzügyi vállalkozás nem).

A pénzügyintézet a betét összege után kamatot vagy egyéb hozadékot köteles fizetni. A kamatfeltételek általában a lekötési idő és az elhelyezés módjának függvényében változnak. A kamatozás kezdő és befejező időpontja tekintetében a felek megállapodása az irányadó.

A takarékbetét-szerződésre vonatkozó alapvető rendelkezéseket a pénzügyintézet az üzletszabályzatában és az általános szerződési feltételekben határozza meg, amelyet - a kamatmértékre vonatkozó feltételekkel együtt - köteles közzétenni.

18) **A biztosítás (Ptk. 536-567.§)**

A biztosítás általában, a biztosítás közös szabályai

A biztosítás jogintézményének alap gondolata a társadalom meghatározott tagjainak közös kockázatviselése, a kárkövetkezmények megosztása, illetőleg meghatározott események bekövetkezésekor meghatározott szolgáltatás nyújtása. Egy váratlan káresemény a károsultat teljesen tönkretelheti, az előre betervezhető biztosítási díj fizetésével azonban a kockázat áttelepíthető. A biztosítás közérdekű funkciójához és a biztosítók pénzügyi rendszerben betöltött helyéhez kapcsolódik a törvényi rendelkezés sajátossága, melynél fogva a törvény kifejezett engedélye nélkül a biztosított, illetőleg a kedvezményezett hátrányára a biztosítási szabályzat és a felek szerződése nem térhet el a Ptk.-ban foglalt szabályoktól. A biztosított érdekeinek védelme mellett azonban a biztosítót is védeni szükséges egy rendkívüli esemény (vis maior) esetén bekövetkező ellehetetlenüléstől. A szabályzat ezért kimondhatja, hogy ha a biztosítási esemény meghatározott rendkívüli körülményekkel kapcsolatosan következik be, a biztosító nem köteles teljesíteni.

A biztosítási tevékenység biztosítási szerződésen, jogszabályon vagy tagsági jogviszonyon alapuló kötelezettségvállalás, mely során a biztosító megszervezi az azonos vagy hasonló kockázatoknak kitett személyek közösségét (veszélyközösség), matematikai és statisztikai eszközökkel felméri a biztosítható kockázatokot, megállapítja a kockázatvállalás ellenértékét (díját), meghatározott tartalékokat képez, a létrejött jogviszony alapján a kockázatot átvállalja, és teljesíti a szolgáltatásokat. *Biztosítási tevékenységet csak biztosító végezhet.*

Biztosító részvénytársaságként, szövetkezetként vagy egyesületként működhet.

Biztosítási szerződés alapján a biztosító meghatározott jövőbeni esemény (biztosítási esemény) bekövetkeztétől függően bizonyos összegnek megfizetésére vagy más szolgáltatás teljesítésére, a biztosított, illetőleg a másik szerződő fél pedig díj fizetésére kötelezi magát.

A biztosítási esemény lehet különösen:

- a) a szerződésben megállapított károsító esemény;
- b) halál bekövetkezése, meghatározott életkor elérése;
- c) testi sérülést, rokkantságot vagy halált okozó baleset.

A biztosítási szerződés a felek írásbeli megállapodásával jön létre. Az írásbeli megállapodást, illetőleg a biztosító elfogadó nyilatkozatát biztosítási kötvény (igazolójegy, biztosítási bélyeg) kiállítása pótolja.

A biztosítás az azt követő napon lép hatályba, amikor a szerződő fél az első díjat a biztosító számlájára vagy pénztárába befizeti, illetőleg amikor a díj megfizetésére vonatkozóan halasztásban állapodtak meg, vagy a biztosító díj iránti igényét bírósági úton érvényesíti. A biztosított a szerződéskötéskor köteles a biztosítás elvállalása szempontjából lényeges minden olyan körülményt a biztosítóval közölni, amelyeket ismert vagy ismernie kellett.

Ha a biztosító csak a szerződéskötés után szerez tudomást a szerződést érintő lényeges körülményekről, továbbá ha a szerződésben meghatározott lényeges körülmények változását közli vele, tizenöt napon belül írásban javaslatot tehet a szerződés módosítására, illetőleg a szerződést harminc napra írásban felmondhatja.

A biztosítás első díja a szerződés létrejöttekor, minden későbbi díj pedig annak az időszaknak első napján esedékes, amelyre a díj vonatkozik. A biztosítási díj esedékességétől számított harmincadik nap elteltével a szerződés megszűnik, ha addig a hátralékos díjat nem fizették meg. Ha a biztosítási esemény bekövetkezik, a biztosító az egész évre járó díj megfizetését követelheti.

Ha a biztosítási szerződést nem a biztosított, hanem az ő javára harmadik személy köti, a biztosítási esemény bekövetkezéséig, illetőleg a biztosított belépéséig a díjfizetési kötelezettség a szerződő felet terheli, a jognyilatkozatokat hozzá kell intézni.

A biztosítási szerződés fajtái:

- vagyonbiztosítás,
- felelősségbiztosítás,
- életbiztosítás,
- baleset-biztosítás.
- viszontbiztosítás

19) A lízing

A Ptk. kötelmi jogi részének az egyes szerződések címében nem történik említés a lízing szerződésről. Ebben a vonatkozásban a lízinget atipikus szerződésnek kell tekinteni, a felek a szerződési szabadság elvéből adódóan a szerződés tartalmát szabadon alakították ki. A Ptk. helyett a lízing fogalmát sajátosan a társasági adóról szóló törvény tartalmazza. E szerint lízing: a termék, ingatlan átadása olyan szerződés alapján, amely a termék határozott időre szóló, de legalább 365 napot meghaladó bérletéről azzal a kikötéssel rendelkezik, hogy a bérlet a tulajdonjogot legkésőbb az utolsó bérleti díj kiegyenlítésével, illetőleg a szerződés lejártával

megszerzi, vagy számára a bérbeadó vételi jogot biztosít. A hiányos jogszabályi háttér miatt, a lízing és a részben hasonló jellegű szerződések elhatárolása, a díjelőleg szerepe esetenként értelmezési kérdéseket is igényel.

A lízing az 1950-60-as években terjedt el az USA-ban s térhódítása világszerte megfigyelhető. A lízing elterjedését az a körülmény magyarázza, hogy a termelők számos esetben nem tudják, vagy nem is kívánják az épületeket ill. termelőberendezéseket még halasztott hatályú fizetési kondíciókkal sem megvásárolni (pl. tőkehiány, vagy külföldi lízing esetén devizakorlátozások miatt). Közismert, hogy a lízingbevevőt gyakran adózási szempontok is vezetik a szerződés megkötésénél. A lízingdíjat a lízingbevevő jellemzően költségei között számolhatja el, ez pedig - az adóhatóság által elfogadott mértéknek megfelelően - az adózás előtti eredményt csökkenti, ezáltal adómegettakarítást eredményez. Más esetben a lízing lehet az egyetlen eszköz ahhoz, hogy a lízingbevevő közép- vagy hosszú lejáratú finanszírozáshoz jusson.

Összegezve a lízinget három alapvető célból szokták alkalmazni:

- új berendezések, vagy egyéb állóeszközök finanszírozására;
- forgótőke szerzésére a berendezések eladása és visszalízingelése révén;
- a lízingbe adó árukészletének részfizetés általi csökkentésére.

A lízing tartalmában bérlet és az esetek többségében részletvétel is, amely tartós jogviszonyt keletkeztet. A lízing termelőeszközök, tartós fogyasztási cikkek, járművek, gépek, berendezések bérbevétele díj ellenében. A szerződés során a tulajdonjog a lízingbe adóé marad, a használat ideje alatt a kárveszély a lízingbevevőt terheli. A szerződés lejártá után a lízingbe vevő lehetőséget kap a használt eszköz tulajdonjogának csökkentett ill. jelképes áron (maradvány értéken) való megvásárlására, a tulajdonjog megszerzésére.

A lízing szerződés a lízingelt tárgy alapján lehet:

- tőkejavak lízingje (ezen belül mobil és immobil lízing);
- fogyasztási javak lízingje;
- személyi lízing (pl. szakembereké).

A lízingügyletek között a lízing módozatai szerint megkülönböztetnek még:

- pénzügyi (finanszírozási) lízinget, melynél a lízingbeadó a másik fél helyett megvásárolja (vagy maga előállítja) a lízing ügylet tárgyát képező eszközt, ezt követően annak használatára a lízingbevevővel szerződést köt;
- operatív (szervíz- vagy üzemeltetési-) lízinget, mely jellemzője, hogy a tárgyi eszköz beszerzésének és a teljes lízingügyletnek a kockázatát a lízingbeadó viseli. A lízingbeadó gondoskodik az eszköz szervizeléséről és esetleg egyéb szolgáltatást is nyújt;
- visszlízinget, melynél az ingatlant, termelőeszközt stb. eladják egy lízingtársaságnak és rögtön lízingbe veszik folyamatos termelés mellett.

A lízingek csoportosításának egyéb formái is ismertek, de a formák rendkívül változatosak, mert jelentős szerepet kap a felek szerződésben rögzített megállapodása.

Jogeset:

BH1994. 97. Ha a lízingbe vevő a teljes lízingdíjat még a lízingtárgy átadása előtt kifizeti, lízingszerződésről nem lehet beszélni. Pénzügyi lízing esetén hitelnyújtásról van szó, ha erre nem kerül sor, akkor színlelt szerződés miatt a semmisség következményeit kell alkalmazni [Ptk. 205. § (1) bek., 207. § (1) és (4) bek., 234. § (2) bek., 237. §, 315. §, 319. § (3) bek., 320. § (1) bek., 328. § (1) bek., 368. § (1) bek., 379. § (1) bek., 7/1978. (II. 1.) MT r. 18. § (4) bek.].

20) Franchise szerződés

A franchise-ra vonatkozó jogszabály Magyarországon mindeztig nem jelent meg, holott elterjedtsége és a gazdaságban betöltött szerepe rendkívül jelentős. Tételes jogi szabályozás hiányában a felek szerződése kiemelkedő szerephez jut. A franchise szerződés alkalmazására jellemzően az ismert nagyvállalatok és kisebb vállalkozók között, a nagyvállalatok termékeinek forgalmazása esetén kerül sor.

A szerződés alapján a vállalkozó a nagyvállalat jól bevezetett márkájával működik és árusítja annak termékeit. Az áruszállításról, a marketingről a nagyvállalat gondoskodik. A vállalkozó meghatározott ellenértéket fizet a franchise átadónak.

A franchise átvevő belépti díj és/vagy folyamatos díj fizetése ellenében engedélyt kap arra, hogy szigorúan meghatározott feltételek mellett a franchise átadót megillető jogokat korlátozott mértékben gyakorolhassa.

A szerződésbeli együttműködés jellemzője a felek tartós kapcsolata, továbbá az, hogy az átadó és az átvevő a szerződés létrejötte után mind jogilag, mind gazdaságilag független marad. A franchise terjedésének fő gazdasági oka, hogy az átadó számára számottevő befektetés nélkül a hálózat bővülését és újabb piacokra való bejutást jelent, az átvevő pedig részesül a jól bevált megjelölés használatának előnyeiből.

A franchise szerződés ismertebb fajtái:

a *termelési franchise*, melyben a franchise átvevő a franchise átadó útmutatása alapján önállóan egy meghatározott árut állít elő és azt az átadó áruvédjegye alatt értékesíti;

a *szolgáltatási franchise*, melynél az átvevő az átadó üzleti kereskedelmi neve vagy áruvédjegye alatt az átadó útmutatása szerint valamilyen szolgáltatást nyújt;

az *értékesítési (működtetési) franchise*, melynél az átvevő szerepe meghatározott áruknak az átadó üzleti neve alatt történő értékesítésére korlátozódik (pl. Shell benzinkút).

master („vezérképviselési”) franchise, melynél az átvevő megkapja az átvett rendszer használatának továbbadási jogát is.

21) A koncesszió (1991. évi XVI. törvény)

A történelmi tapasztalatok is alátámasztják azt a sűrűn hangoztatott állítást, hogy az állam a legrosszabb tulajdonos. A gazdaság egyes területein az állami tulajdon aránya viszonylag magas, vannak kizárólag állami tulajdonban lévő dolgok, s bizonyos területeken az állami tulajdon hosszú távú fennmaradásával kell számolnunk. Külön jogszabályok meghatározott tevékenységek kizárólagos gyakorlását az állam vagy az önkormányzat feladatkörébe utalják. Az említett indokokra is tekintettel a koncesszióról szóló 1991. évi XVI. tv. hazai jogunk részévé tette a többi tőkés államban is ismert koncesszió jogintézményét.

A koncesszió fogalma azt jelenti, hogy az állam, illetőleg az önkormányzat (önkormányzati társulás) a törvényben tételesen meghatározott tevékenységek gyakorlásának jogát visszatérően szerződéssel, időlegesen úgy engedi át, hogy a jogosultnak részleges piaci monopóliumot biztosít. A koncessziós szerződés tárgya nem valamely dolog, hanem maga a tevékenység folytatás joga, mely a törvényben meghatározott feltételekkel kerül átengedésre.

A törvény tételesen felsorolja a koncesszió-köteles tevékenységeket. Ezek:

- az országos közutak és műtárgyaik, a csatornák, valamint a regionális közműrendszerek,
- az önkormányzati törzsvagyron részét képező helyi közutak és műtárgyaik, továbbá a helyi közművek működtetése,
- a bányászati kutatás és kitermelés, valamint az ezzel összefüggő bányászati melléktevékenységek,
- a csővezetékes termékszállítás és tárolás,
- a hasadó és sugárzó anyagok előállítása és forgalmazása,
- a szerencsejátékok szervezésére és működtetésére irányuló tevékenység, valamint
- a menetrend alapján trolibusszal végzett közforgalmú - közúti személyszállítás

A felsorolt tevékenységek lényegében két csoportra oszthatók:

- A nagy fenntartási költséggel járó kizárólagos állami tulajdonban lévő, illetőleg önkormányzati törzsvagyonhoz tartozó vagyontárgy működtetésének, hasznosításának jogát engedik át vagy koncessziós díj ellenében, vagy pedig annak fejében, hogy a szerződést kötő vállalja a nagy tőkeigényű beruházás részben vagy egészben történő finanszírozását (pl. az országos közutak).
A működtetés jogának átengedésére – eltérően pl. a bérleti vagy a haszonbérleti szerződéstől nemcsak már elkészült, létező vagyontárgyak vonatkozásában van lehetőség, hanem mód nyílik – a szerződés megkötésének időpontjához képest – jövőbeni beruházások eredményeként megvalósuló műtárgyak koncesszióba adására is;
- A koncesszióban rejlő lehetőségek kiaknázásának második nagy területe azokhoz a kizárólagos állami tevékenységekhez kapcsolódik, ahol a tevékenység kiemelten magas extraprofitot biztosíthat a vállalkozónak (pl. a szerencsejátékok szervezése).

Ha az állam (önkormányzat) a tevékenységet nem a saját vállalkozásában valósítja meg, úgy törvényi szinten szabályozott, nyilvános eljárás keretei között választhatja ki a számára – és az általa képviselt közösség számára – legkedvezőbb ajánlatot tevő személyt, illetőleg szervezetet.

A koncessziós törvény olyan kerettörvény, mely a koncesszió-köteles tevékenységek folytatására vonatkozó alapvető, valamennyi ágazatra irányadó közös, és kötelező szabályokat tartalmazza. A speciális részletszabályokat a koncessziós törvény keretei között az ágazati törvények (bányatörvény, távközlési törvény, frekvenciagazdálkodásról szóló törvény, szerencsejátékok szervezéséről szóló törvény, út törvény stb.) állapítják meg, ez egyúttal lehetővé teszi, hogy az egyes sajátosságokat a koncessziós szerződésekben érvényesíteni lehessen.

Az ágazati törvény egyes tevékenységtípusok folytatását koncessziós pályázat kiírása, illetőleg koncessziós szerződés megkötése nélkül is lehetővé tehet (liberalizált tevékenységek).

Az állam, illetőleg az önkormányzat a koncessziós szerződést a belföldi és külföldi természetes, és jogi személyekkel, valamint ezek jogi személyiség nélküli társaságaival kötheti meg.

A koncessziós szerződés megkötése pályázati kiírás útján történik.

A pályázat kiírására, elbírálására és a koncessziós szerződés megkötésére az állam nevében a tevékenység tárgya szerint illetékes ágazati miniszter, az önkormányzat nevében a képviselőtestület jogosult. A pályázati felhívás közzétételének módját, kötelező elemeit és a határidőket a törvény sorolja fel.

A nyilvános pályázati felhívást legalább két országos napilapban, illetőleg az önkormányzati pályázatot a helyi napilapban is meg kell hirdetni a pályázatok benyújtására nyitva álló időtartam kezdő napját legalább harminc nappal megelőzően. Zártkörű pályázat esetén az érdekelteket egyidejűleg, közvetlenül kell a pályázatra felhívni. A pályázatok benyújtására nyitva álló időtartam nem lehet kevesebb hatvan nappal. Az állam, illetőleg az önkormányzat nevében eljáró személy, illetve szerv a beérkezett pályázatokat - ha az ágazati törvény ennél rövidebb határidőt nem állapít meg - a pályázatok benyújtására előírt időtartam lejártát követő kilencven napon belül köteles elbírálni. Az ágazati törvény a pályázat lebonyolításának módjára vonatkozóan további szabályokat állapíthat meg.

Az állam, illetőleg az önkormányzat nevében eljáró személy, illetve szerv csak azzal a pályázóval köthet szerződést, aki a pályázatot megnyerte. A pályázat nyertese az, aki összességében az állam, illetőleg az önkormányzat számára a kiírásnak megfelelő legkedvezőbb ajánlatot tette.

A koncessziós szerződés csak határozott időtartamra köthető, melynek leghosszabb ideje harmincöt év. Az ágazati törvény megengedheti külön pályázat kiírása nélkül a koncessziós szerződés egy alkalommal - eredeti időtartamának legfeljebb felével - történő meghosszabbítását.

A koncesszió-köteles tevékenység gyakorlásának átengedéséről a felek visszerhes szerződésben rendelkezhetnek. A koncessziós díj megfizetésének módjáról és mértékéről a koncessziós szerződésben kell rendelkezni. A koncessziós díj – törvény eltérő rendelkezése hiányában – a központi költségvetést illeti meg.

Abban az esetben, ha a koncesszió-köteles tevékenység kizárólagos állami tulajdonhoz vagy az önkormányzati törzsvagyonghoz tartozó vagyontárgyhoz kapcsolódik, a koncessziós szerződés megkötése e vagyontárgy tulajdonjogában változást főszabályként nem eredményez.

A koncesszió-köteles tevékenység folytatására kiírt pályázat nyertesének a koncessziós szerződésben kötelezettséget kell vállalnia arra vonatkozólag, hogy a pályázati kiírás alapján a koncessziós szerződésben rögzített követelményeket az általa alapított gazdasági társaság alapító okiratában érvényesíteni fogja. Ha ezt a kötelezettségét elmulasztja, a koncessziós szerződés azonnali hatályú felmondásának van helye.

A koncesszió-köteles tevékenység folytatására – ha ágazati törvény eltérően nem rendelkezik – a koncessziós szerződést aláírónak az aláírástól számított kilencven napon belül saját részvételével belföldi székhelyű gazdasági társaságot (koncessziós társaság) kell alapítania. E jogi megoldást támasztja alá az az érv is, hogy ily módon a koncessziós tevékenységet végző koncessziós társaság működése felett a magyar állam rendelkezik joghatósággal. A határidő elmulasztása esetén az állam, illetve az önkormányzat a koncessziós szerződést felmondhatja. A koncessziós társaság a koncesszió-köteles tevékenységen kívül kizárólag azzal szervesen összefüggő – az ágazati törvényben, illetőleg az önkormányzat döntésében meghatározott – tevékenységek gyakorlására jogosult.

A koncessziós szerződés időtartama alatt a koncessziós társaság jogosult a kizárólagos állami tulajdonhoz, illetőleg önkormányzati törzsvagyonghoz tartozó egyes vagyontárgyak birtoklására, használatára és hasznok szedésére. A koncessziós társaság a birtokába adott kizárólagos állami tulajdonnak, illetőleg önkormányzati törzsvagyongnak minősülő vagyontárgyra vonatkozó használati jogát nem idegenítheti el, valamint azt nem pénzübeni hozzájárulásként más gazdasági társaságba nem viheti be. Ha a koncessziós társaságot bíróság felszámolási eljárás során megszünteti, az állam, illetőleg az önkormányzat által a társaság használatába adott vagyontárgyakat a felszámoló köteles az állam, illetőleg az önkormányzat részére kiszolgáltatni. Ha a törvény másképp nem rendelkezik, a koncessziós szerződésre a Polgári Törvénykönyv rendelkezéseit kell alkalmazni.

Önellenőrző kérdések:

I. Témakör: A személyhez- és a szellemi alkotáshoz fűződő jogok

1. Mit értük személyhez fűződő jogok alatt?
2. Sorolja fel az ún. „klasszikus” személyiségi jogokat!
3. Való tények közlése eredményezheti-e a jóhírnévhez fűződő jog megsértését (válaszát indokolja)?
4. Mikor nem szükséges az érintett hozzájárulása a képmása közzétételéhez?
5. Mely titkok sorolhatók a személyes titok védelme körébe?
6. Milyen hivatásbeli (foglalkozási) titkokat ismer?
7. Melyek az információszabadság törvényi korlátjai?
8. Határozza meg az üzleti titok fogalmát!
9. Mit értünk a kegyeleti jog alatt?
10. A szellemi alkotásokat jogvédelmi oldalról milyen két csoportra osztjuk?
11. Melyek az ún. különleges (szenzitív vagy érzékeny adatok
12. Melyek az iparjogvédelem részterületei?
13. Milyen tevékenység tartozik a szerzői jogvédelem alá?
14. Sorolja fel a szerző személyhez fűződő jogait!
15. Milyen hosszú a védelmi idő a szerzői jogra?
16. Melyek a szerzői jog legfontosabb korlátjai?
17. Sorolja fel a szerzői jogban a szabad felhasználás leggyakoribb eseteit!

II. Témakör: A szerződések általános szabályai

1. Milyen részekből áll a Polgári Törvénykönyv?
2. Milyen kötelelem keletkeztető tényeket ismer?
3. Mit jelent a szerződési szabadság elve?
4. Melyek a szerződés lehetséges létszakaszai?
5. Mit jelent az ajánlati kötöttség?
6. Milyen alakban, módon köthető meg egy szerződés?
7. Sorolja fel az írásba foglalt szerződés formáit!
8. Mi az előszerződés?
9. Mikor minősül egy szerződési feltétel általános szerződési feltételnek?
10. Mi a különbség az ügyleti kamat és a késedelmi kamat között?
11. Hogyan alakul a késedelmi kamat mértéke általában és hogyan a gazdálkodó szervezeteknél?
12. Mi a fő különbség a szerződés érvénytelenségének két csoportja között?
13. Soroljon fel három semmis szerződést!
14. Soroljon fel három megtámadható szerződést!
15. Milyen következménye lehet egy érvénytelen szerződésnek?
16. Sorolja fel a szerződést biztosító mellékkötelezettségeket!
17. Mi a foglaló?
18. Mi a kötbér, és miért célszerű alkalmazni?
19. Mi a különbség a kézi zálogjog és a jelzálogjog között?
20. Mi az óvadék (kaució)?
21. Mi jellemzi a kezességnek két fő fajtáját?

22. Sorolja fel a szerződészegés főbb eseteit!
23. Mit követelhet a jogosult a kötelezett hibás teljesítése esetén (szavatossági jogok)?
24. Hogyan lehet egyoldalú jognyilatkozattal megszüntetni egy szerződést?
25. Miben különbözik a követelés engedményezése a tartozásátvállalástól?

III. Témakör: Felelősség a szerződésen kívül okozott károkért, a kártérítés általános szabályai

1. Mi a polgári jogi kártérítési felelősség általános szabálya?
2. Sorolja fel a polgári jogi kártérítési felelősség négy feltételét!
3. A károkozás jogellenességét mely körülmények zárják ki?
4. Sorolja fel a vagyoni kár eseteit!
5. Mi a nem vagyoni (erkölcsi, eszmei) kár?
6. Mit jelent a kárenyhítési kötelezettség?

IV. Témakör: A kötelmi jog különös része (az egyes szerződések)

1. Sorolja fel az adásvételi szerződés különös neveit!
2. Mit jelent az elővásárlási jog?
3. Hogyan alakul az elővásárlási jogok sorrendje?
4. Mi a vételi jog (opció) lényege?
5. Mit jelent a visszavásárlási jog?
6. Milyen fő kötelezettségei vannak a vállalkozási szerződést kötő feleknek?
7. Melyek a vállalkozási szerződés nevesített fajtái?
8. Milyen ingatlanokra terjed ki a Lakás törvény hatálya?
9. Mikor felel a szálloda a vendég értéktárgyaiért?
10. Mikor követelhető vissza az ajándék?
11. Mikor nincs helye az ajándék visszakövetelésének?
12. Melyek az ingyenes szerződések?
13. Határozza meg a szállítási szerződés fogalmát!
14. Mi jellemzi a fuvarozó felelőssége
15. Mi a bizományi szerződés?
16. Mikor mondhatja fel a hitelező azonnali hatállyal a kölcsön szerződést?
17. Sorolja fel a biztosítási szerződés fajtáit!
18. Mi a lízing?
19. Mi a franchise?
20. Mi a koncesszió?
21. Milyen koncesszió-köteles tevékenységeket ismer?

Irodalomjegyzék

- Alkotmánytan I. (Szerk. Kukorelli István, OSIRIS 2003)
A Polgári Törvénykönyv magyarázata (Szerk. Gellért György: KJK 1995.)
A szerzői jogi törvény magyarázata (Szerk. Gyertyánfy Péter: KJK 2000.)
Állam és jogtudományi enciklopédia (Szerk. Szabó Imre 1980.)
Gazdasági és üzleti jog (Bednay Dezső: LSI Informatikai Oktatóközpont 2001.)
Jogi ismeretek (Bednay Dezső: Számalk 1995.)
Jogi ismeretek (Vass György: KOTK 1996.)
Jogi lexikon (Szerk. Lamm Vanda, Peschka Vilmos KJK KERSZÖV 1999)
Kötelmi jog I.-III. (Szladits Károly: Grill 1934.)
Magánjog (Kolosváry Bálint: Studium 1938.)
Polgári jogi fogalomtár (Szerk. Sáriné dr. Simkó Ágnes, HVG–ORAC 2001.)
Személyi és Családi jog (Jobbágyi Gábor Pázmány Péter Katolikus Egyetem 2000.)
Személyiségi jogok és szólásszabadság (Matúz György: PERFEKT 1998.)
Személyiségvédelem a polgári jogban (Törő Károly: Közigazgatási és Jogi Könyvkiadó 1979.)
Szerzői jogok „jegyzet” (Bednay Dezső GDF 2000.)

